

Η κρίση στην ΠΓΔΜ το 2001 θεωρητικές και πρακτικές προεκτάσεις στη διαχείριση κρίσεων

Διπλωματική Εργασία

Σωτηράκη Δήμητρα Α.Μ.: MAD1622

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Φωτεινή Μπέλλου

Πνευματική Ιδιοκτησία

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ζωηράκη Δημήτρα

Περίληψη

Η ρεαλιστική θεωρία, στις διεθνείς σχέσεις θέλει το διεθνές συστημα να λειτουργεί υπό πλήρη αναρχία, ανταγωνιστικά με βασικούς πρωταγωνιστές δρώντες τα κράτη που είναι μέλη του. Βασική επιδίωξη κάθε κράτους που δρα στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος είναι η ασφάλεια του, η επιβίωση του, η αύξηση της ισχύος του και η προώθηση των εθνικών συμφερόντων του. Αυτοί είναι οι βασικοί πυλώνες πάνω στους οποίους χαράσσει την στρατηγική του και την εξωτερική πολιτική του. Στην περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (π.Γ.Δ.Μ) η επιβίωση της ως κρατική οντότητα περνά και μέσα από την εσωτερική ασφάλεια της, καθώς οι εθνοτικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στο σλάβικο (πλειοψηφία των κατοίκων της χώρας) και το αλβανικό (πλειοψηφία των μειονοτικών εθνοτήτων της χώρας) στοιχείο καθιστούν την συνύπαρξη τους εξαιρετικά δύσκολη. Μάλιστα, κατά το πρόσφατο παρελθόν (2001) οι μεταξύ τους αντιπαραθέσεις οδήγησαν ακόμη και σε σύρραξη με αρκετούς νεκρούς και τραυματίες εκατέρωθεν. Χρειάστηκε η επέμβαση του διεθνούς παράγοντα (ΟΗΕ, ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΟΑΣΕ) για να εκτονωθεί η κρίση με την υπογραφή της Συμφωνίας της Οχρίδας . Στα χρόνια που ακολούθησαν αν και –λόγω των ασαφειών που περιελάμβανε- η συμφωνία της Οχρίδας δεν εφαρμόστηκε στο σύνολο της, οι δύο εθνοτικές ομάδες έμαθαν να συνυπάρχουν ειρηνικά, αλλά όχι αρμονικά.

Λέξεις κλειδιά: π. Γ.Δ.Μ., Σλάβοι, Αλβανοί, κρίση, Συμφωνία της Οχρίδας

Abstract

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Ευχαριστίες

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω από καρδιάς την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Φωτεινή Μπέλλου η οποία ανταποκρίθηκε στην κεντρική ιδέα του θέματος της εργασίας μου, παρέσχε την εμπιστοσύνη της στο πρόσωπό μου, υποστήριξε, βελτίωσε την εργασία μου σε ολόκληρη την πορεία της, και συνέβαλλε ουσιαστικά και αποτελεσματικά στην επίλυση των θεωρητικών και πρακτικών προβλημάτων που παρουσιάστηκαν σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας Διπλωματικής, συμβάλλοντας συγχρόνως στη βελτίωση της προηγούμενης εργασιακής και ερευνητικής διαδρομής σφραγίζοντάς την με το αναγνωρισμένο επιστημονικό της κύρος.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

Περιεχόμενα

Πνευματική Ιδιοκτησία.....	1
Περίληψη	2
Abstract	3
Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή	9
1. Κεφάλαιο 1ο- Κρίση και Διαχείριση	12
1.1. Γενικά Περί Κρίσεων.....	12
1.2. Διαχείριση και στρατηγικές κρίσεων.....	15
2. Κεφάλαιο 2ο- θεωρητικές προσεγγίσεις.....	18
2.1. Πλουραλιστική, ιδεαλιστική, διεθνική ή φιλελεύθερη θεώρηση.....	19
2.2. Νεορεαλισμός ή δομικός ρεαλισμός.....	19
3. Κεφάλαιο 3ο- Η κρίση στην ΠΓΔΜ το 2001	22
3.1. Το ιστορικό υπόβαθρο των σχέσεων Σλάβων – Αλβανών	22
3.2. Οι πρώτες αψιμαχίες.....	31
3.3. Οι συγκρούσεις.....	32
3.4. Η βία συνεχίζεται.....	36
3.5. Κυβέρνηση συνασπισμού για την αντιμετώπιση της κρίσης.....	37
3.6. Διεθνής παρέμβαση για επίτευξη συμφωνίας.....	38
3.7. Η κλιμάκωση της κρίσης	39
3.8. Οι διαπραγματεύσεις.....	43
3.9. Η υπογραφή της συμφωνίας	44
3.10. Ο αποπλισμός του NLA.....	46
3.11. Τα μετά της Συμφωνίας	47
4. Κεφάλαιο 4ο- Διεθνές Περιβάλλον στο Περιφερειακό Σύστημα της κρίσης στην ΠΓΔΜ.....	48
4.1. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	48
4.2. Διεθνείς Οργανισμοί	50
4.2.1.Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)	50
4.2.2.Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO).....	51
4.2.3.Ευρωπαϊκή Ένωση.....	53
Κεφάλαιο 5ο- Η Π.Γ.Δ.Μ μετά την κρίση του 2001	54
5.1.Ο ρόλος της Π.Γ.Δ.Μ στο σύγχρονο διεθνές σύστημα.....	57

5.2.Θεωρία και Πρακτική στη Διαχείριση Κρίσεων. Η κρίση στην ΠΓΔΜ το 2001	59
5.3.Θεωρητική προσέγγιση της κρίσης στην πΓΔΜ.....	62
5.4.Ελλάδα	66
Συμπεράσματα	68
Κριτική ματιά.....	70
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	72
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	72
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	80

Εισαγωγή

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, που σηματοδότησε το τέλος του υπαρκτού σοσιαλισμού, η μετατροπή των διεθνών σχέσεων, η δημιουργία του μονοπωλίου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και η ενδυνάμωση της επιρροής της στον γεωγραφικό χώρο της Ευρασίας (Gilpin, 2007), ο μετασχηματισμός των δυνάμεων των χωρών, που στο παρελθόν ανήκαν στην σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ, οι νέες συμμαχίες που αποδυνάμωσαν περαιτέρω την σφαίρα επιρροής της πάλαι ποτέ ισχυρής Ρωσίας (πρωταγωνίστρια της ΕΣΣΔ), η παράλληλη απομάκρυνση των χωρών της Βαλτικής, της Κεντρικής Ευρώπης, αλλά και των Βαλκανίων από την επιρροή της ΕΣΣΔ, συνετέλεσαν στην απώλεια του στρατηγικού βάθους, του απαραίτητου για την διασφάλιση της ισχύος της. Όμως, και οι ίδιες οι χώρες που απομακρύνθηκαν, από το αποκαλούμενο «ανατολικό μπλοκ», δεν έμειναν ανεπηρέαστες από την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Κατά την μετάβαση τους από τον κομμουνισμό στην δημοκρατία, κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν πολλά προβλήματα και εντάσεις. Ειδικά, στην περιοχή των Βαλκανίων, η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και η επιθυμία των ΗΠΑ να ελέγξουν την περιοχή, για την προώθηση των δικών τους στρατηγικών συμφερόντων, δημιούργησε ένα εκρηκτικό μείγμα ώστε λίγο έλειπε να επαληθευτεί –για άλλη μια φορά– η άποψη που θέλει τα Βαλκάνια να αποτελούν την πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης (Gilpin, 2007).

Ένα από τα κράτη που αναδείχθηκαν από την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, ήτοι, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ), κλήθηκε να λειτουργήσει χωρίς την προστασία της ομόσπονδης Λαϊκής Δημοκρατίας, στο πλαίσιο του άναρχου και άκρως ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος. Αν και το «διαζύγιο» της από την Γιουγκοσλαβία χαρακτηρίστηκε «βελούδινο» (το Βελιγράδι απέσυρε όλες τις στρατιωτικές δυνάμεις αμέσως μετά την απόφαση του δημοψηφίσματος για απόσχιση από την Γιουγκοσλαβία και την κήρυξη της ανεξαρτησίας της χώρας), δεν συνέβη το ίδιο στο εσωτερικό της. Η ανεξαρτητοποίηση και η ειδική αναφορά στους Σλάβους, που ενυπήρχε στο πρώτο Σύνταγμα, ανέσυρε στην επιφάνεια εθνοτικές διαμάχες ανάμεσα σε Σλάβους κι Αλβανούς, οι οποίοι αποτελούσαν (και εξακολουθούν να αποτελούν), την κυρίαρχη εθνοτική μειονότητα της χώρας (ΙΣΤΑΜΕ, 1999).

Απότοκο όλων των ανωτέρω, υπήρξαν εντάσεις, που υποδαύλισαν την ειρηνική συνύπαρξη των δύο κυρίαρχων εθνοτικών ομάδων, σε αυτό το πολυεθνικό νεοσύστατο κράτος. Σύμφωνα δε, με την απογραφή του 1993 στην Π.Γ.Δ.Μ, διέμεναν Σλάβοι, Αλβανοί, Τούρκοι, Αθίγγανοι, Μουσουλμάνοι της Βοσνίας και Σέρβοι. Η κυβέρνηση των Σκοπίων, φοβούμενη την

ακεραιότητα και την συνοχή της νεοσύστατης χώρας, επιδίωξε, κατηλευόμενη ιστορικές πηγές, την απόκτηση εθνικής ταυτότητας, ως «Μακεδονία» (Σφέτας & Κεντρωτής, 1994), λαμβάνοντας όλα τα μέτρα που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν την επιβίωση της, στο διεθνές σύστημα, επιβεβαιώνοντας παράλληλα, τη θεωρία διεθνούς πολιτικής (ρεαλιστική προσέγγιση) του Waltz, που τοποθετεί τις χώρες στη θέση των βασικών πρωταγωνιστών/δρώντων του διεθνούς συστήματος, αναλαμβάνοντας δε, κάθε πρωτοβουλία και δράση (θεμιτή και αθέμιτη), που θα τους επιτρέψει, στο πλαίσιο ενός άναρχου και άκρως ανταγωνιστικού συστήματος, να εξασφαλίσουν την ασφάλεια τους και να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους.

Η κρίση όμως, δεν αποφεύχθηκε, ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου, όπου πρωταγωνίστησε ο ιδρυόμενος από τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου (UCK). Ο πόλεμος στο Κόσοβο, το οποίο αποτελεί μέρος των βορειοδυτικών συνόρων της Π.Γ.Δ.Μ με την Σερβία, έληξε το 1999, ωστόσο, ο στρατός που είχαν δημιουργήσει οι Αλβανοί της περιοχής, «πέρασε» τα σύνορα και βρήκε πρόσφορο έδαφος στις περιοχές που υπήρχε έντονο το αλβανικό στοιχείο (Τέτοβο). Οι αψιμαχίες γρήγορα οδηγήθηκαν σε ένοπλες συγκρούσεις, με θύματα ένοπλους και πολίτες. Κατόπιν προσκλήσεων της σκοπιανής κυβέρνησης, υπήρξε παρέμβαση από τους διεθνούς οργανισμούς (ΟΗΕ, NATO, ΕΕ, ΟΑΣΕ), αλλά και από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα, οδήγησε στη Συμφωνία της Οχρίδας, η οποία στο γραπτό της κείμενο, ικανοποιούσε πολλά από τα αιτήματα που έθεσε η αλβανική μειονότητα (Σφέτας, 2003).

Κατόπιν της αναφοράς των ανωτέρω ιστορικών στοιχείων, με την κρίση της Π.Γ.Δ.Μ το 2001, ανάμεσα σε Σλάβους και Αλβανούς, να αποτελεί το βασικό θέμα της εργασίας, προσεγγιζόμενη μέσω των θεωρημάτων των διεθνών σχέσεων, αναγκαία καθίσταται η αναφορική περιγραφή των βασικότερων θεμάτων διερεύνησης της παρούσας.

Η εργασία αποτελείται από έξι (6) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται γενικά στοιχεία περί των διεθνών σχέσεων, ενώ στο δεύτερο, τη σκυτάλη λαμβάνουν οι θεωρίες που επικρατούν και χρησιμοποιούνται για την ανάλυση των πολιτικών φαινομένων της επιστήμης των διεθνών σχέσεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο ιστορικό υπόβαθρο της περιοχής της Π.Γ.Δ.Μ, ώστε να κατανοηθεί η παράθεση των γεγονότων, που σημειώθηκαν κατά την κρίση του 2001, η οποία περιγράφεται εκτενώς στο επόμενο (4^ο) κεφάλαιο.

Σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας του διεθνούς παράγοντα (που ενεπλάκη στην κρίση του 2001), στο πέμπτο κεφάλαιο της παρούσης, παρουσιάζονται οι βασικοί πρωταγωνιστές του διεθνούς περιβάλλοντος, οι στόχοι τους, οι επιδιώξεις τους και η στρατηγική τους.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τις εξελίξεις που δρομολογήθηκαν στην Π.Γ.Δ.Μ μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Οχρίδας , μέχρι και την Συμφωνία των Πρεσπών (που υπεγράφη ανάμεσα σε Π.Γ.Δ.Μ και Ελλάδα για το ονοματολογικό) και τον ρόλο που διαδραματίζουν τα Σκόπια στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος.

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα που χρήζει άμεσης απάντησης, αφορά την επιρροή ή μη, της κρίσης στην ΠΓΔΜ, μέχρι σήμερα, στη Βαλκανική Χερσόνησο εν γένει. Επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα που θα απαντηθούν, σχετίζονται με την επιρροή των διεθνών οργανισμών στην κρίση, αλλά και στην αποτελεσματικότητα του τρόπου διαχείρισης της κρίσης .

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασμάτων μέσα από μια κριτική ματιά.

1. Κεφάλαιο 1ο- Κρίση και Διαχείριση

Η χρήση του όρου «κρίση», πολυσήμαντη και πολυσχιδής, ενσκήπτει κι αναλύεται καθημερινά σε προσωπικό, συλλογικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Σε κάθε επίπεδο όμως, οι κρίσεις είναι διαφορετικής σημαντικότητας, με αποτέλεσμα, το ενδιαφέρον να αναδύεται, τόσο στα χαρακτηριστικά τους, όσο και στον τρόπο ταυτοποίησης και αντίληψής τους. Αν και ετυμολογικά, η λέξη «κρίση» προκύπτει από το αρχαίο ρήμα «κρίνω», η λέξη χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει μια ξαφνική και οξεία κατάσταση, που τείνει να προσλάβει απειλητικές διαστάσεις, ενώ σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο υποδηλώνει τη σφοδρή διαμάχη ή διαφωνία μεταξύ δύο μερών (Tangjia, 2014; Rosenthal & Kouzmin, 1997).

Ο Koselleck (2006), αποδίδει τον ορισμό της κρίσης στο διαχωρισμό, στην επιλογή, στην αποτίμηση, στην σύγκριση, στην εξέταση, στη φιλονικία και στην εκδίκηση. Ο Almond (1973) θεωρεί ότι η κρίση είναι η φάση της αναρχίας σε ένα σύστημα, το οποίο έχει φαινομενικά κανονιστική ανάπτυξη. Ο Rosenthal (1978) δε, θεωρεί την κρίση μεταβατική περίοδο, στην οποία διαφοροποιείται ο κανονικός τρόπος λειτουργίας, ενώ ο Houben, (2005), θεωρεί πως, σε ότι αφορά τις διεθνείς σχέσεις, η κρίση είναι η κατάσταση που εμποδίζει, τόσο τον πόλεμο, όσο και την ειρήνη (με την έννοια ότι, όσο υπάρχει κρίση δεν υπάρχει ειρήνη ή πόλεμος), αφήνει όμως ανοιχτό το ενδεχόμενο περαιτέρω εξέλιξης και για τα δύο φαινόμενα (πόλεμος ή ειρήνη).

Η οπτική γωνία, υπό το πρίσμα της οποίας μελετάται μια κρίση σε διεθνές επίπεδο, ορίζει αν είναι πραγματική ή διαδικαστική. Στην πρώτη περίπτωση (πραγματιστική κρίση), αναλύεται η ουσία της υπόθεσης, το προκύπτον κι ανακύπτον πρόβλημα και οι επιπτώσεις της, ενώ στη δεύτερη περίπτωση (διαδικαστική κρίση), η ανάλυση γίνεται στα κοινά στοιχεία που ενδέχεται να παρουσιάζουν οι διεθνείς κρίσεις (Phillips, 1978).

1.1. Γενικά Περί Κρίσεων

Όπως προαναφέρθηκε, η κρίση, ως έννοια, διαθέτει πολλές διαστάσεις, αναλυόμενες εκτενώς στους ορισμούς που της αποδίδουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις δε, κοινή συνισταμένη των ορισμών, αποτελούν τα ποιοτικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν μια κρίση, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, παρατηρείται μετατόπιση του κέντρου βάρους (από την κρίση), σε άλλους παράγοντες και μεταβλητές, θεμελιώδους όμως σημασίας, που επιδρούν σε μια κρίσιμη κατάσταση. Ειδικά στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων, οι βιβλιογραφικές πηγές,

περιλαμβάνουν πληθώρα ορισμών, που αποτυπώνουν το θεωρητικό υπόβαθρο της κρίσης και υιοθετούν είτε άτεγκτους προσδιορισμούς, είτε περιγραφικές τυπολογίες. Επί παραδείγματι, οι Evans & Newnham (2001), στο Λεξικό των Διεθνών Σχέσεων, αποδίδουν την κρίση ως το σημείο καμπής στις σχέσεις μεταξύ των πρωταγωνιστών (π.χ. κρατών/κυβερνήσεων) και του περιβάλλοντος δράσης τους. Ο Young, (1968), την ορίζει ως μια σειρά γρήγορων και διαδοχικών γεγονότων, που επιφέρουν αστάθεια -πάνω από το αναμενόμενο- στο διεθνές σύστημα ή σε κάποιο από τα υποσυστήματα του, αυξάνοντας το ενδεχόμενο εκδήλωσης βίας. Η Rogalski, (2004), την ορίζει ως οριακή περίπτωση δυναμικής αλλαγής του περιβάλλοντος δράσης. Ο Roux-Dufort, (2007) τη χαρακτηρίζει έκτακτη και ιδιαίτερη περίπτωση, που επιφέρει οργανωτική αποδυνάμωση και θεωρεί πως, ως τέτοια πρέπει να αναλύεται. Ο McClelland, (1972), την ορίζει ως αλλαγή ποιότητας και ποσότητας στις σχέσεις δύο μερών, που καλούνται να αντιμετωπίσουν κρίσιμες περιστάσεις, λαμβάνοντας καθοριστικές αποφάσεις. Ο ίδιος θεωρεί πως η κρίση είναι το όριο ανάμεσα στην ειρήνη ή τον πόλεμο. Με την παραπάνω άποψη συμφωνεί και ο Lund, (1997) ο οποίος επιπροσθέτως, εκτιμά πως η κρίση, είναι μια τεταμένη κατάσταση αντιπαράθεσης ανάμεσα σε ένοπλες ετοιμοπόλεμες δυνάμεις, που απειλούν με συμπλοκές μικρής έκτασης και έντασης, που όμως ενδέχεται να προκαλέσουν ολοκληρωτική πολεμική σύρραξη. Ο πιο διαδεδομένος και κοινά αποδεκτός ορισμός της κρίσης, είναι αυτός που της αποδίδει ο Charles F. Hermann Μια κρίσιμη κατάσταση απειλεί στόχους υψηλής προτεραιότητας, που τέθηκαν από τη μονάδα λήψης αποφάσεων, περιορίζει τον χρόνο αντίδρασης, πριν ακόμη σχηματιστεί η απόφαση, ενώ με την εμφάνισή της προκαλεί εκπλήξεις Kegley, & Wiltkopf, (1998).

Μία κρίση όμως, με τον διττό της χαρακτήρα, δεν εμπεριέχει μόνο αρνητικά χαρακτηριστικά, αλλά και θετικά, καθώς δύναται να αποτελέσει το έναυσμα για δρομολόγηση αλλαγών και βελτιώσεων. Άλλωστε, το κινεζικό ιδεόγραμμα που αντιστοιχεί στη λέξη «κρίση», αποτελείται από δύο στοιχεία, όπου το ένα υποδηλώνει την απειλή, το άλλο όμως, υποδηλώνει την ευκαιρία. Σύμφωνα με τους Spanier και Wendzel (1996), η κρίση στο διεθνές σύστημα, σηματοδοτεί την προσπάθεια μιας χώρας για θετικές αλλαγές στην υφιστάμενη κατάσταση της.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάλυση μιας κρίσης, η διεθνής έρευνα κατηγοριοποίησε την πολυπλοκότητα των τύπων κρίσεων, σε πέντε τομείς: Πολιτικό, Θεσμικό, Χρονικό, Ενημερωτικό και Πολυμερές. Η πολιτική πολυπλοκότητα, που χαρακτηρίζει μια κρίση, διαφαίνεται από τρία στοιχεία: α) από το γεγονός ότι έχει επιπτώσεις σε πολλούς δρώντες

(δημόσιους και ιδιωτικούς), τα συμφέροντα των οποίων πλήττονται ή έχουν την δυνατότητα να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην κρίση, β) από το γεγονός ότι η κρίση θίγει και μακροπρόθεσμα συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών και γ) από το γεγονός ότι, εκτός από τις απειλές, εμπεριέχει και ευκαιρίες (Janis, 1989). Η θεσμική πολυπλοκότητα αφορά την διασπορά της κρίσης σε άλλους δρώντες ή και σε άλλα επίπεδα διοίκησης, που όμως, ενδέχεται, να προσεγγίζουν την υφιστάμενη κατάσταση, από διαφορετική οπτική γωνία και με διαφορετικούς στόχους (Rosenthal 1978). Η χρονική πολυπλοκότητα δε, έχει διττή διάσταση, μια σύγχρονη, συσχετιζόμενη με το πώς γίνεται αντιληπτή η κρίση και μια ιστορική, συσχετιζόμενη με την αντιμετώπιση της κρίσης σύμφωνα με παρελθοντικές εμπειρίες. Η ενημερωτική πολυπλοκότητα πραγματεύεται τον ιδιαίτερο κι ευαίσθητο ρόλο της πληροφόρησης, κατά την περίοδο των κρίσεων, κυρίως ως προς τους ιθύνοντες, καθώς τους οδηγεί στη λήψη οριστικών αποφάσεων. Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις, είτε είναι υποτονική, είτε είναι υπερδραστήρια και διοχετεύει μεγάλο όγκο δεδομένων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία περαιτέρω προβληματισμού και αβεβαιότητας (Lebow, 1984).

Η αναζήτηση των αιτιών που γέννησαν την κρίση, φανερώνουν πασίδηλα και τις διαφορές των δύο προαναφερομένων προσεγγίσεων (διαδικαστική και πραγματιστική), στην ανάλυση της κρίσης. Οι πραγματιστές αναζητούν τα γενεσιουργά αίτια με γνώμονα τις παρελθοντικές κρίσεις, λαμβάνοντας υπ' όψιν κυρίως, τα αίτια των κρίσιμων καταστάσεων, που σημάδεψαν τον κόσμο από το 1900 και μετά. Έτσι, εστιάζουν στο διαχειριστικό λάθος μιας κρίσης, στην πιθανή κλιμάκωσή της, στην στρατιωτική επέμβαση άλλων -πέραν των εμπλεκόμενων- δυνάμεων, στα φαινόμενα μετανάστευσης, ρατσισμού και ξενοφοβίας, στους αγώνες για ανεξαρτησία, στην αλλαγή καθεστώτων που οδήγησαν σε εμφυλίους, στα κινήματα (απελευθέρωσης, απόσχισης), σε διάφορα προβλήματα (εθνοτικά, θρησκευτικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά), στις φυσικές καταστροφές, στην στρατιωτική τεχνολογία, στις αλλαγές που σημειώνονται στο πολιτικό και στρατηγικό περιβάλλον και στα πραξικοπήματα των ενόπλων δυνάμεων (Rercius, 1993). Από την πλευρά του ο Dufour (2004), συγκαταλέγει επιπροσθέτως στα αίτια γέννησης κρίσεων, τα όπλα μαζικής καταστροφής, τη θεσμική αδυναμία, τα ζητήματα τα οποία αφορούν τη δημόσια υγεία και στην τρομοκρατία, διαχωρίζοντας παράλληλα τις κρίσεις σε α) αυτές που συσχετίζονται με την ασφάλεια λόγω της ανόδου της τρομοκρατίας, της έξαρσης θρησκευτικών κινήματων και την εξέλιξη των οπλικών συστημάτων μαζικής καταστροφής, β) σε αυτές που σχετίζονται με τα συμφέροντα λόγω του ιμπεριαλισμού σε οικονομικό, πληροφοριακό και

πολιτισμικό επίπεδο και γ) σε αυτές που σχετίζονται με τη συνείδηση κι αφορούν κυρίως γενοκτονίες και εκκαθαρίσεις εθνοτικών ομάδων ή φυσικές καταστροφές και η κοινή γνώμη ασκεί πιέσεις στους πρωταγωνιστές της πολιτικής ζωής.

Οι αναλυτές που προσεγγίζουν τις κρίσεις υπό το πρίσμα του διαδικαστικού θεωρήματος, τις αντιμετωπίζουν ως μια συνήθη πολιτική εξέλιξη, αναζητώντας παράλληλα τις αιτίες δημιουργίας τους στο εσωτερικό του διεθνούς συστήματος. Εκτιμούν δε, πως προκαλούνται από πιέσεις διαφόρων δυνάμεων του συστήματος, είτε από το ίδιο το σύστημα, λόγω της αναρχίας και του ανταγωνισμού που το χαρακτηρίζει, με σκοπό την αύξηση της ισχύος και της ασφάλειας. Οι προσπάθειες, λοιπόν, για αύξηση ισχύος και μεγιστοποίηση της ασφάλειας μιας χώρας είναι αυτές που γεννούν τις κρίσεις και τις συγκρούσεις (Fischhoff, et al, 1978). Από την πλευρά του ο Richardson (2011) υποστηρίζει πως οι λανθασμένες αποφάσεις, η αδιαφορία και η αδράνεια στην διαχείριση, η παρανόηση και οι ηθελημένες προκλήσεις, αποτελούν παράγοντες που προκαλούν κρίσεις. Ειδικά η παρανόηση, σε ότι αφορά τα κίνητρα, η οποία οδηγεί σε λανθασμένες αντιδράσεις, υπό το καθεστώς του άγχους, θεωρείται πως επιφέρει μεγάλο μερίδιο ευθύνης, όχι μόνο στην πρόκληση κρίσεων, αλλά και στην κλιμάκωση τους (Jervis, 1981).

Σε κάθε περίπτωση, ο εντοπισμός των γενεσιουργών αιτιών μιας κρίσης βοηθά στον αποτελεσματικό χειρισμό της.

1.2. Διαχείριση και στρατηγικές κρίσεων

Αν και από τις απαρχές της ανθρωπότητας οι κρίσεις αποτελούν ίδιο χαρακτηριστικό της, εντούτοις, ο όρος «διαχείριση κρίσεων», χρησιμοποιήθηκε μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν και οι σχέσεις μεταξύ των τότε μεγάλων πόλων, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, ήταν εξαιρετικά τεταμένες και γνωστές στη σύγχρονη ιστορία ως «Ψυχρός Πόλεμος» (Bell, 1971).

Αν και οι αναφορές περί διαχείρισης κρίσεων, και οι σχετικές θεωρίες, ενυπάρχουν σε αφθονία στη βιβλιογραφία, ωστόσο, ακόμη δεν έχει διασαφηνιστεί η έννοια της. Η δημοφιλέστερη ίσως εννοιολογική προσέγγιση, πραγματωμένη από τον George Conrad (1992), θεωρεί ότι η διαχείριση κρίσεων απηχείται στα μέτρα ενοποίησης των κρατών (Σπυρόπουλος, 2000) στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, προκειμένου να αμβλυνθούν οι επιπτώσεις και να αποφευχθεί περαιτέρω κλιμάκωση που οδηγεί σε σύρραξη. Ο Snyder, (1972) υποστηρίζει πως η διαχείριση κρίσεων είναι η αντανάκλαση του τρόπου με τον οποίον, οι πρωταγωνιστές της αναζητούν τρόπους άσκησης πίεσης, με συνετούς χειρισμούς ή τρόπους συμβιβασμού, χωρίς

υψηλό κόστος. Ο Clutterbuck, (1993) την ορίζει ως την αναζήτηση επίλυσης του καλύτερου δυνατού τρόπου σε μια επικίνδυνη διένεξη, χωρίς προσφυγή στα όπλα και χωρίς απώλειες ζωτικών κρατικών συμφερόντων. Παρόμοια και η προσέγγιση του Lipson (αναφ στο WilliamsandWoessner, 1976), που θεωρεί πως η διαχείριση κρίσεων είναι η διαδικασία εξεύρεσης κοινά αποδέκτης λύσης, χωρίς πολεμική σύρραξη, ενώ οι Kintner και Schwarz (αναφ στο WilliamsandWoessner, 1976) την ορίζουν ως επίλυση διένεξης, χωρίς πρόκληση ζημιών - πάνω από το αποδεκτό όριο- για κανέναν από τους εμπλεκόμενους.

Βάσει των ορισμών, διαφαίνεται πως, η κρίση στις διεθνείς σχέσεις λογίζεται ως υπαρξιακή απειλή και για την αποκλιμάκωσή της, απαιτείται η χρήση έκτακτων μέτρων, ανάλογα με την περίπτωση. Μάλιστα δε, σύμφωνα με τον Ole Waever (αναφ. στο Kelstrup&Williams, 2000), στις περιπτώσεις που η κρίση απειλεί την ασφάλεια μιας χώρας, τότε, στο πλαίσιο των έκτακτων μέτρων που θα ληφθούν (βάσει στρατηγικού σχεδιασμού), δικαιολογούνται και ενέργειες παρέκκλισης της κανονικότητας της πολιτικής διαδικασίας, καθότι το ενδεχόμενο μετάλλαξης της κρίσης είναι εφικτό (Wallensteen & Axell, 1989).

Οι στρατηγικές αντιμετώπισης ποικίλουν, με προτιμώμενες τις προκύπτουσες από μία εκ των τριών σχολών σκέψεων, διαμορφωμένες κατά την περίοδο μετά τον αποκαλούμενο «Ψυχρό Πόλεμο». Δύο μορφές τερματισμού των συγκρούσεων προκαλούν ενδιαφέρον: νίκη και αμοιβαία συμφωνία (συμφωνία ειρήνης), που η μεν πρώτη, αναφέρεται στη διάλυση ενός αντιπάλου ή στην προσχώρησή του στις απαιτήσεις του άλλου, ενώ η αμοιβαία συμφωνία στις ειρηνευτικές διαδικασίες μεταξύ των μερών, είτε υπό τη μορφή νέων συμφωνιών, είτε με την πραγμάτωση των ήδη συμφωνηθέντων (Wallensteen 1992). Μεταξύ αυτών των δύο ξεκάθαρων αποτελεσμάτων, δημιουργούνται πολλές άλλες δυνατότητες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η κατάπαυση του πυρός, η αδράνεια, η χαμηλή δραστηριότητα μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών (δηλαδή λιγότεροι από 25 θάνατοι που συνδέονται με τη μάχη) κ.α (Wallensteen & Axell, 1989). Επισημαίνεται πως, κατά την εφαρμογή της στρατηγικής της κλιμάκωσης, δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοπιστία της απειλής, καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, είναι ορατός ο κίνδυνος αναστροφής της κατάστασης (Κουσκουβέλης, 2010).

Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον George (1991), οι βασικές στρατηγικές για την διαχείριση των κρίσεων, κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις προθέσεις των πρωταγωνιστών, για κλιμάκωση ή όχι ή για συμβιβασμό και επιστροφή στην ομαλότητα. Έτσι, είθισται να χρησιμοποιούνται οι στρατηγικές του εκβιασμού (απαιτήσεις και απειλή τιμωρίας), της ελεγχόμενης πίεσης (πίεση

και απειλές), του εξαναγκασμού (απειλή χρήσης στρατιωτικής δύναμης), της ανταπόδοσης (με σκοπό τη διαπραγμάτευση) κ.α

Κατά τον σχεδιασμό της στρατηγικής αντιμετώπισης μιας κρίσης, λαμβάνονται υπ' όψιν δύο βασικές αρχές. Το πλάνο του χειρισμού και ο μηχανισμός διαχείρισης. Μάλιστα, σύμφωνα με τον GrossStein (2008), ο μηχανισμός διαχείρισης, θα πρέπει να είναι ταχείας αντίδρασης, λόγω του μικρού χρονικού περιθωρίου για την αντίδραση σε περίοδο κρίσεων. Ο μηχανισμός αυτός επιβλέπεται από τις κρατικές αρχές και περιλαμβάνει όλα τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων (διπλωματικές, στρατηγικές και στρατιωτικές ενέργειες). Επίσης, θα πρέπει να είναι σε θέση να μειώσει στο ελάχιστον τυχόν ζημιές και να χειριστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τα θέματα που ενσκήπτουν.

Αν και η διπλωματία αποτελεί πρωταγωνιστικό παράγοντα μιας επιτυχημένης διαχείρισης κρίσης, εντούτοις, αυτό δε συνεπάγεται και την βέβαιη αποτελεσματικότητά της. Προς επαύξηση των πιθανοτήτων επιτυχίας, απαιτείται η υποστήριξη στρατιωτικών μέσων. Καθώς όμως, η ιστορία βρίθει περιπτώσεων κρίσεων και διαφωνιών –σε κάποιες περιπτώσεις έντονων– ανάμεσα σε στρατιωτικούς και πολιτικούς, ο George (1991), κρίνει τη συνεργασία μεταξύ στρατού και πολιτικής επιτυχημένη, εφόσον συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις, όπως κυριαρχία της πολιτικής έναντι του στρατού, αποφυγή άσκοπης προβολής, διάθεση επίλυσης (της κρίσης), δίχως βίαια μέσα κι αποφυγή δημιουργίας εντυπώσεων με στρατιωτικές κινήσεις, που ενδεχομένως οδηγήσουν σε γενικευμένη σύρραξη.

2. Κεφάλαιο 2ο- θεωρητικές προσεγγίσεις

Από τη στιγμή της γέννησης ενός ανθρώπου, η αυτόματη ένταξή του σε μια κοινωνική ομάδα, με διαμορφωμένες απόψεις και πεποιθήσεις, συνυφασμένες με το πολιτικό περιβάλλον και την πολιτικοποίηση του πολίτη. θεωρείται αναγκαίο γεγονός. Όσο πιο δημοκρατικό το πολιτικό περιβάλλον, τόσο εντονότερη και η πολιτική κοινωνικοποίηση του ατόμου. Ο τρόπος διαχείρισης κι άσκησης της εξουσίας, είναι ένα από βασικά πολιτικά φαινόμενα. Εντύπωση προκαλεί όμως, το γεγονός πως, αν και τα πολιτικά φαινόμενα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και μελετούνται στο πλαίσιο των πολιτικών επιστημών, εντούτοις στις βιβλιογραφικές αναφορές δεν απαντάται ένας συγκεκριμένος εννοιολογικός ορισμός τους (Μπουρμπούλιας, 1996).

Η επιστήμη των διεθνών σχέσεων λοιπόν, επιχειρεί την ανάλυση των πολιτικών φαινομένων, μέσω διαφόρων θεωρημάτων που εμπεριέχουν θέσεις, αντιθέσεις, επιχειρήματα και δόγματα. Αν και στην πλειοψηφία τους, οι διαμορφώνοντες την πολιτική, δεν στηρίζονται τόσο σε θεωρήματα, όσο στο ένστικτο, την εμπειρία και την κοινή λογική (Λίτσας, 2010), εντούτοις, κανείς δεν λαμβάνει αποφάσεις και μάλιστα, έξυπνες, αγνοώντας τις θεωρητικές προσεγγίσεις (Mearsheimer, 2006). Σύμφωνα δε, με τον Waltz (2011), η χρήση των θεωρημάτων, κατά την ανάλυση των πολιτικών φαινομένων, είναι χρήσιμη, καθώς καθιστά εφικτή την ομαδοποίηση των περιπτώσεων και στην συνέχεια την επεξεργασία τους.

Σε όλα σχεδόν τα θεωρήματα, στα οποία στα οποία θα γίνει αναφορά παρακάτω, η σημασία της ισχύς αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα, καθώς από αυτήν εκπορεύεται η θέση μιας χώρας στο διεθνές σύστημα, η διατήρηση αυτής της θέσης και η ίδια η επιβίωση της χώρας. Αν και η σημασία της είναι κοινή, οι έννοιες που της αποδίδονται, διαφέρουν κατά περίπτωση. Ο Dahl επί παραδείγματι, θεωρεί πως, δια της ισχύος της, μια χώρα, δύναται να μεταβάλει πιθανολογούμενα αποτελέσματα, ενώ από την πλευρά του, ο ακαδημαϊκός και πολιτικός Joseph Nye (2005), εκτιμά πως, μέσω της ισχύος και δη, της οικονομικο-στρατιωτικής, υποκύπτουν στον πιο ισχυρό, οι υπόλοιποι δρώντες του συστήματος.

Τα χαρακτηριστικά της ισχύος, σύμφωνα με τον Spryckman, απορρέουν από δέκα διαφορετικούς συντελεστές, ενώ ο Aron την διακρίνει σε επιθετική και αμυντική. Ο ίδιος θεωρεί πως σε ότι αφορά την εθνική ισχύ, αυτή προκύπτει από την έκταση που καταλαμβάνει ένα κράτος, την τεχνογνωσία για την κατασκευή οπλικών συστημάτων και την ικανότητα ενεργειών της (Βοσκόπουλος, 2012).

2.1. Πλουραλιστική, ιδεαλιστική, διεθνική ή φιλελεύθερη θεώρηση

Όπως όλες η θεωρητικές προσεγγίσεις έτσι και η θεωρία του ρεαλισμού αδυνατεί να επεξηγήσει όλα τα φαινόμενα που διέπουν τις σχέσεις των κρατών που δρουν στο σύστημα. Το κενό αυτό, επιχειρείται να καλυφθεί από τη θεωρία του πλουραλισμού, η οποία είναι γνωστή και ως ιδεαλιστική, φιλελεύθερη, διεθνική ή διακυβερνητική θεωρία.

Επί της ουσίας, η πλουραλιστική θεωρία αποτελεί έναν συνδυασμό διαφόρων θεωρημάτων, χωρίς συνοχή μεταξύ τους, εξ ου και οι πολλές και διαφορετικές ονομασίες της. Η αρχική μορφή της, προκύπτουσα από τη θεωρία του ιδεαλισμού, έτσι όπως αυτός εκφράστηκε από τον 28ο Πρόεδρο των ΗΠΑ, Thomas Woodrow Wilson κι αποτυπώνεται στο καταστατικό της Κοινωνίας των Εθνών, μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ευελπιστώντας ότι θα λειτουργήσει ρυθμιστικά κι αποτρεπτικά σε μια νέα παγκόσμια σύρραξη, διαπνέεται από διάφορες θέσεις ηθικών αξιών και κανόνων, λειτουργούντων ενισχυτικά στην επικράτηση της ειρήνης κι αποτρεπτικά στην αύξηση του εθνικισμού, δίδοντας έμφαση στο σεβασμό του διεθνούς δικαίου, με απώτερο στόχο την ειρηνική συνύπαρξη των εθνών και τη δημιουργία οργανισμών διεθνούς εμβέλειας με υπερεθνικές δομές (Κουσκουβέλης, 2004).

Σε αντίθεση με την επικρατούσα κατάσταση στην ΠΓΔΜ, η θεωρία του πλουραλισμού εστιάζει στην πεποίθηση ότι, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα κράτη είναι μειωμένος, λόγω των συμφωνιών συνεργασίας που συνάπτουν μεταξύ τους, ενώ σημαντικό ρόλο, στο διεθνές σύστημα, διαδραματίζουν οι διεθνείς οργανισμοί και οι περιφερειακές δομές οργάνωσης (Κουσκουβέλης, 2004).

2.2. Νεορεαλισμός ή δομικός ρεαλισμός

Ο δομικός ρεαλισμός αποδέχεται το σύνολο των αρχών του κλασσικού ρεαλισμού, δίδοντας παράλληλα ιδιαίτερη βαρύτητα, στην δομή του διεθνούς συστήματος και εξηγείται ως επί των πλείστων, συγκυρίες που σχετίζονται με την αμερικανοσοβιετική ύφεση (Σπυρόπουλος, 2010). Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτή τη σκέψη/θεωρία, κατέχει ο αμερικανός πολιτικός επιστήμονας Kenneth Waltz, που εκτιμά ότι το διεθνές σύστημα υπάρχει, υπό την προϋπόθεση της διασύνδεσης των χωρών, που μετέχουν σε αυτό. Οι αλλαγές που ανακύπτουν σε ένα μέρος του συστήματος, λόγω των αλληλεπιδράσεων και της υψηλής στρατηγικής των χωρών, επιφέρουν αλλαγές και σε άλλα τμήματα του συστήματος. Παράλληλα, ο Kenneth Waltz θεωρεί πως ο

τρόπος με τον οποίον συμπεριφέρεται το διεθνές σύστημα, στο σύνολο του, διαφέρει από τις συμπεριφορές που αναπτύσσει ή τις προσδοκίες που έχει μια χώρα – μέλος του και δεν σχετίζονται (οι συμπεριφορές μιας χώρας – μέλος) με τις διεργασίες, τις εξελίξεις ή τις διαμάχες που εκδηλώνονται στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της. Αντίθετα, οι συμπεριφορές των χωρών – μελών εκπορεύονται από τις δεχόμενες πιέσεις στη δομή του διεθνούς συστήματος, για την κατανομή ισχύος. Υπό αυτή την έννοια, οι όποιες μεταβολές συντελούνται στη δομή του συστήματος, αν είναι μεγάλες, προκύπτουν από συστημικούς πολέμους, αν είναι μικρότερες, από αλλαγές που γίνονται στην κατανομή της δύναμης (Κουσκουβέλης, 2004). Επιπλέον, εντοπίζει τρεις παράγοντες στους οποίους θα μπορούσαν να αναζητηθούν τα αίτια των κρίσεων: τον άνθρωπο, την προσέγγιση των κρατών ως προς τον πόλεμο (φιλειρηνικά ή φιλοπολεμικά) και τον άναρχο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος (Σπυρόπουλος, 2010).

Κατά τους κλασικούς ρεαλιστές, η αύξηση της ισχύος μιας χώρας, αποτελεί αυτοσκοπό και ως εκ τούτου, βασική επιδίωξη για όλες τις χώρες που δρουν στο διεθνές σύστημα (Morgenthau, Thompson and Clinton, 2006). Οι νεορεαλιστές, αν κι εστιάζουν στην αύξηση της ισχύος, εντούτοις, δεν την χαρακτηρίζουν αυτοσκοπό, αλλά μέσο επιβίωσης, καθότι με την αύξηση της κρατικής δύναμης, ενισχύεται η ασφάλειά του και διατηρείται η θέση του στο διεθνές σύστημα (Waltz, 2011).

Δεδομένου ότι, βασική επιδίωξη όλων των δρώντων στο διεθνές σύστημα, είναι η επίτευξη της αύξησης ισχύος, αλλά και το άναρχο του συστήματος, ελλοχεύει κίνδυνος συγκρούσεων και αποσταθεροποίησής του. Για το λόγο αυτό, οι νεορεαλιστές εκτιμούν πως η κατανομή ισχύος θα πρέπει να είναι ισορροπημένη κάτι που δεν αποδέχεται ο Waltz εφόσον απορρίπτει την ισορροπία ισχύος και αναζητά την ασφάλεια (Σπυρόπουλος, 2010). Το σύστημα που θα μπορούσε να ευνοήσει μια σταθερή κατανομή δύναμης, είναι το διπολικό, διότι, όσο μικρότερος ο αριθμός των ανταγωνιστών, τόσο μικρότερο και το ενδεχόμενο πολεμικών συγκρούσεων (Waltz, 2011). Επομένως, τα κράτη πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνατότητες δημιουργώντας ιεραρχικές δομές μέσω εξωτερικών συμμαχιών (Σπυρόπουλος, 2010), ώστε να εξασφαλίζεται η επιβίωση και η ενίσχυση της ασφάλειάς τους (Zachariadis, 1994).

Ωστόσο, οι υποστηρικτές του νεορεαλισμού έχουν επιτεθεί στην κανονιστική αναγνώριση των διεθνών οργανισμών (π.χ ΕΕ), ως πρωταγωνιστών της διαχείρισης κρίσεων. Από την νεορεαλιστική άποψη, η αναρχική δομή της διεθνούς εξουσίας, δεν επιτρέπει στις κρατικές ή περιφερειακές ενώσεις, την επιλογή να ακολουθήσουν ευδιάκριτα την εξωτερική πολιτική τους

(Waltz 1959, Mearsheimer 1995).

3. Κεφάλαιο 3ο- Η κρίση στην ΠΓΔΜ το 2001

3.1. Το ιστορικό υπόβαθρο των σχέσεων Σλάβων – Αλβανών

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ) γεωγραφικά βρίσκεται στο κέντρο της Βαλκανικής χερσονήσου. Επί σειρά ετών, αποτελούσε τμήμα της Πρώην Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, ενώ μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, υπήρξε η μοναδική χώρα που κατάφερε να διατηρήσει την ουδετερότητα της και να μην εμπλακεί στις πολεμικές συγκρούσεις, που σημάδεψαν την περιοχή των Κεντροδυτικών Βαλκανίων, κατά την δεκαετία του 1990, μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού (ICG Balkans Report, 1998), γεγονός υποβοηθητικό στο να διατηρήσει υψηλό βαθμό σταθερότητας, επιτυγχάνοντας παράλληλα την ειρηνική συνύπαρξη των διαφόρων εθνοτήτων στο εσωτερικό της (Ortakovdki, 2001).

Το 1991, μετά από δημοψήφισμα που διενεργήθηκε, η Π.Γ.Δ.Μ υπακούοντας στην συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της (72%), γνωστοποίησε την ανεξαρτησία της και μετά και την ψήφιση του Συντάγματός της, ανακηρύχτηκε σε ανεξάρτητη Δημοκρατική χώρα (Poulton, 1995). Σε ότι αφορά τον πληθυσμό αυτής, σύμφωνα με τις απογραφές του 1991 και του 1994, αποτελείται σε μεγάλο ποσοστό (65%) από Σλάβους. Οι υπόλοιποι κάτοικοι προέρχονται από διάφορες μειονότητες (Σέρβοι, Ρομά κλπ), με μεγαλύτερη αυτή των Αλβανών (25%), οι οποίοι ωστόσο, θεωρούν πως τα ποσοστά είναι μεγαλύτερα και δεν απηχούν μόνο στο 25% του πληθυσμού (Ortakovdki, 2001).

Θα πρέπει να σημειωθεί πως ο πληθυσμός μιας χώρας και η εθνότητα από την οποία προέρχεται, είναι βασικές παράμετροι επίδρασης των σχέσεων εντός κοινωνίας και δη των σχέσεων μεταξύ των δύο μεγαλύτερων εθνοτικών ομάδων (Σλάβων και Αλβανών). Επίσης, επιδρά σε μια σειρά άλλων σημαντικών θεμάτων, που αφορούν τα δικαιώματα, τα εθνικά σύμβολα, τα σχολεία, τη γλώσσα, την απασχόληση στο δημόσιο κ.α.. Λειτουργεί δηλαδή και ως διαπραγματευτικό μέσο (Poulton, 1995). Οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο εθνικές ομάδες (σλάβων και αλβανών), υπήρξαν σχεδόν πάντα προβληματικές και δεν ήταν λίγες οι φορές που δοκιμάστηκαν, όπως η περίοδος του 2001, η οποία και εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Ωστόσο, πριν γίνει αναφορά και ανάλυση της κρίσης του 2001, έχει ενδιαφέρον η παρουσίαση του ιστορικού υποβάθρου της.

Οι πρώτες μαζικές μετακινήσεις στην περιοχή που σήμερα καταλαμβάνει η Π.Γ.Δ.Μ,

σημειώθηκαν από την περιοχή που σήμερα καταλαμβάνει η Β. Αλβανία, κατά τη χρονική περίοδο 1780-1840, όταν εξισλαμισμένοι Αλβανοί μετοίκησαν εκεί, ως φύλακες της τάξης υπέρ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η εκεί εγκατάστασή τους σηματοδεύτηκε, σύμφωνα με τους ιστορικούς, από διάφορες αγριότητες σε βάρος του χριστιανικού πληθυσμού (Περάκης, 2009).

Λίγα χρόνια αργότερα (το 1878), νέα μεταναστευτικά κύματα Αλβανών κατέφθασαν στην περιοχή, αυτή τη φορά από περιοχές της Σερβίας, που μετά το συνέδριο του Βερολίνου πέρασαν υπό σερβικό έλεγχο (Νύσσα, Πιρότ, Βράνγιε, Λέσκοβατς). Και σε αυτή την περίπτωση όμως, ο Αλβανικός πληθυσμός εργαζόταν υπέρ των συμφερόντων της υψηλής Πύλης, ευελπιστώντας ότι αυτή θα αναγνωρίσει την αυτονομία των περιοχών (Βιλαέτια) Ιωαννίνων, Σκόρδας, Κοσσόβου και Μοναστηρίου, ως «αλβανικό ιστορικό χώρο», κάτι που δεν κατέστη δυνατό παρά την μεγάλη εξέγερση τους το 1912, στο πλαίσιο της οποίας, είχαν καταλάβει και την πόλη των Σκοπίων, σημερινή πρωτεύουσα της Π.Γ.Δ.Μ. Ωστόσο, ένα χρόνο αργότερα, το 1913, αν και δεν συμμετείχαν στους Βαλκανικούς Πολέμους, οι Αλβανοί κατάφεραν να αποκτήσουν κρατική οντότητα, κυρίως χάρη στις πιέσεις που άσκησαν οι διπλωμάτες της Αυστρίας και της Ιταλίας. Η περιοχή της Σκόρδας που διεκδικούσαν από τους Οθωμανούς, πέρασε στην κυριότητα του νεοσύστατου Αλβανικού κράτους, όχι όμως και το Κόσσοβο και οι περιοχές της Π.Γ.Δ.Μ (στο δυτικό κομμάτι της), που επίσης ήθελαν. Αυτές επιδικάστηκαν στην Σερβία, με αντάλλαγμα την απόσυρση των στρατευμάτων της από την περιοχή της Αδριατικής (Περάκης, 2009).

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του 1921, στο Βασίλειο Σερβίας, Κροατίας και Σλοβενίας κατοικούσαν 441.000 Αλβανοί. Ωστόσο, καθώς εξέλειπαν τα στοιχεία που συγκροτούν την έννοια του έθνους, το Βελιγράδι τους αναγνώριζε ως θρησκευτική μειονότητα (μουσουλμάνοι), χωρίς ιστορικά δικαιώματα, δεδομένου πως για τη Σερβία, η ευρύτερη περιοχή του Κοσσόβου θεωρούταν το λίκνο του μεσαιωνικού σερβικού κράτους. Για το λόγο αυτό κι έγιναν προσπάθειες εκσερβισμού των Αλβανών, με την καθιέρωση της σερβικής ως επίσημης γλώσσας και την ίδρυση σερβικών σχολείων, ενώ στα Σκόπια ήταν εγκατεστημένο το 3^ο Σώμα του σέρβικου στρατού. Παράλληλα, η αγροτική πολιτική της Σερβίας συνδυάστηκε με εποικιστικές μετακινήσεις Σέρβων στην περιοχή, στους οποίους δόθηκε γη ύστερα από απαλλοτριώσεις κτημάτων που ανήκαν σε αλβανούς και βακουφικές γαίες, εστιάζοντας κυρίως στην συνοριακή περιοχή με το νεοσύστατο αλβανικό κράτος. Από την πλευρά τους, οι Αλβανοί έχοντας στενά περιθώρια αντίδρασης, σχημάτισαν μικρές ένοπλες ομάδες, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Ωστόσο, ούτε η επιχείρηση εκσερβισμού τους, είχε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα

των εμπνευστών της. Το μόνο που κατάφεραν ήταν η διατήρηση μιας πληθυσμιακής ισορροπίας ανάμεσα στις δύο βασικές εθνοτικές ομάδες, αν και ο δείκτης γεννητικότητας των Αλβανών ήταν ο πιο υψηλός (Περάκης, 2009).

Οι Αλβανοί προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία που τους έδωσε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος όταν οι Ιταλοί σύμμαχοι τους, δημιούργησαν τη «Μεγάλη Αλβανία» στην οποία συμπεριλήφθησαν, μεταξύ άλλων, οι περιοχές του Τέτοβου, του Γκόστιβαρ, η Λίμνη Οχρίδα και κάποια από τα χωριά που βρίσκονται στην περιοχή των Πρεσπών (Ivanov, 1996).

Τότε ξεκίνησε μια επιχείρηση αλβανοποίησης του πληθυσμού. Ως επίσημη γλώσσα επιβλήθηκε η Αλβανική και μεγάλο μέρος του κρατικού μηχανισμού (αστυνομία, δικαστήρια, πολιτική διοίκηση), στελεχώθηκε από Αλβανούς. Το δίκαιο της περιοχής υιοθέτησε το Αλβανικό δίκαιο, στους δρόμους δόθηκαν αλβανικές ονομασίες, στα δημόσια κτίρια κυμάτισε η σημαία της Αλβανίας, ιδρύθηκαν αλβανικά σχολεία που καλλιεργούσαν την ιδέα της Μεγάλης Αλβανίας, εκθειάζοντας παράλληλα την φασιστική ιδεολογία κι όλοι οι κάτοικοι της περιοχής που ήταν Αλβανοί εξ αίματος, έγιναν υπήκοοι Αλβανίας. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια διεκόπη μετά την συνθηκολόγηση της Ιταλίας. Μάλιστα, οι Βούλγαροι (που κατείχαν ως σύμμαχοι των Γερμανών μεγάλο μέρος της σημερινής Π.Γ.Δ.Μ) απέλασαν πολλούς Αλβανούς από την πόλη των Σκοπίων, ως αντίποινα για τα όσα έκαναν στους Σλάβους της περιοχής (Περάκης, 2009).

Αξίζει να σημειωθεί πως, λίγοι ήταν οι Αλβανοί που ανέπτυξαν αντιστασιακή δράση, καθώς θεωρούσαν Ιταλούς και Γερμανούς, ως απελευθερωτές τους. Αντίθετα, αντιστάθηκαν στους παρτιζάνους του Τετόβου και του Γκόστιβαρ. Ωστόσο, μετά τον πόλεμο, το ΚΚ Γιουγκοσλαβίας και ο Τίτο, αναγνώρισαν τους Αλβανούς ως εθνική μειονότητα, ενώ στο Κόσσοβο -αν και αποτελούσε τμήμα της Γιουγκοσλαβίας- δόθηκε αυτονομία. Έτσι, οι Αλβανοί απέκτησαν πολιτικά και εκπαιδευτικά δικαιώματα. Απώτερος στόχος τους όμως, ήταν να γίνουν ισότιμοι με τους Σλάβους κι όχι να ζουν σε καθεστώς μειονότητας. Στο μεταξύ, ο πληθυσμός των Αλβανών αυξήθηκε περαιτέρω, όχι μόνο λόγω των γεννήσεων, αλλά και λόγω των μετακινήσεων που σημειώθηκαν μετά τις ταραχές στην περιοχή του Κοσσόβου το 1968 και το 1981. Έτσι, ενώ το 1961 ο αλβανικός πληθυσμός στην περιοχή της Π.Γ.Δ.Μ ήταν 183.108 άτομα, το 1971 έφτασε τους 279.871 και το 1981 τους 377.726 (Poulton, 1995).

Μετά το 1981, οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο βασικές εθνοτικές ομάδες της Π.Γ.Δ.Μ ήταν σε τεταμένη κατάσταση. Λήφθηκαν μέτρα για την υπέρ- γεννητικότητα των Αλβανών, μειώθηκαν τα ποσοστά εκπροσώπησης τους στον κρατικό μηχανισμό, καθώς και τα εκπαιδευτικά

δικαιώματά τους. Η κατάσταση τους άρχισε και πάλι να αλλάζει μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Π.Γ.Δ.Μ Τα αλβανικά κόμματα που συμμετείχαν στην πολιτική ζωή της χώρας, εξασφάλισαν τη συμμετοχή των Αλβανών στην κυβέρνηση, ενώ δόθηκε άδεια για δημιουργία αλβανικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και έκδοση εφημερίδων στην αλβανική γλώσσα. Παράλληλα, λειτουργούσε, με τη σιωπηρή ανοχή της κυβέρνησης, το αλβανικό πανεπιστήμιο του Τετόβου (αφού όπως θα δούμε παρακάτω, κατέστη αδύνατο το κλείσιμο του) κι επιτράπηκε η χρήση της αλβανικής γλώσσας στους Αλβανούς βουλευτές, κατά την αγόρευση τους. Επίσης, επετράπη η ανάρτηση της αλβανικής σημαίας στις εθνικές τους εορτές, ενώ θέσεις του δημοσίου στελεχώθηκαν από Αλβανούς. Αυτές οι παραχωρήσεις ωστόσο, δεν ικανοποίησαν το αλβανικό στοιχείο (Περάκης, 2009).

Όπως προαναφέρθηκε, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ) κήρυξε την ανεξαρτησία της το 1991, μετά από δημοψήφισμα που έγινε κι αμέσως μετά την ανακήρυξη της σε Δημοκρατία, υιοθέτησε και έθεσε σε εφαρμογή, το πρώτο Σύνταγμα της. Τόσο η διενέργεια του δημοψηφίσματος, όσο και η υιοθέτηση του Συντάγματος, αποτέλεσαν αντικείμενο διαμάχης μεταξύ των Σλάβων και των Αλβανών κατοίκων της νεοσύστατης χώρας. Οι Αλβανοί, αλλά και οι υπόλοιπες μειονότητες, προσπάθησαν να μπούκοτάρουν το δημοψήφισμα, ενώ απέρριπταν το Σύνταγμα, θεωρώντας πως δεν τους αντιμετωπίζει ως ίσους πολίτες, όπως τους Σλάβους. Ωστόσο, το Σύνταγμα διασφάλιζε πολλά δικαιώματα και στους Αλβανούς και στις υπόλοιπες μειονότητες, καθώς αναγνώριζε ότι η Π.Γ.Δ.Μ είναι μια πολυεθνική χώρα (ICGBalkan'sReport, 2000). Σημείο τριβής αποτέλεσε και η ειδική αναγνώριση, στο Σύνταγμα, της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αν και η ανεξιθρησκεία αποτελούσε εκπεφρασμένη πολιτική της χώρας. Αυτό όμως θεωρήθηκε από τους Αλβανούς, οι οποίοι στην πλειονότητα τους είναι μουσουλμάνοι, ότι υποβιβάζει ακόμη περισσότερο τη θέση τους μέσα στη νέα κρατική πραγματικότητα (ICG Balkans Report, 1998).

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η σύνθεση του πληθυσμού σε μια χώρα είθισται να χρησιμοποιείται ως διαπραγματευτικό χαρτί, προκειμένου να παραχωρηθούν δικαιώματα με σκοπό της βελτίωσης της θέσης των πολιτών, των προερχόμενων από εθνικές μειονότητες. Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένης της ιστορικής πρόθεσης των Αλβανών να αποκτήσουν εδάφη της περιοχής, που σήμερα περιλαμβάνονται στην Π.Γ.Δ.Μ και να δημιουργήσουν τη Μεγάλη Αλβανία (κάτι που επιχείρησαν τόσο κατά την αρχική εγκατάσταση τους στην περιοχή, ως φύλακες της τάξης υπέρ των Οθωμανών, όσο και κατά την περίοδο του Δευτέρου Παγκοσμίου

Πολέμου), δεν προκαλούν έκπληξη οι διαφωνίες που είχαν σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού της νεοσύστατης χώρας (ICG Balkans Report, 1998).

Η πρώτη απογραφή που έγινε με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Π.Γ.Δ.Μ (1991), κατέδειξε ότι το σύνολο του πληθυσμού της ήταν 2,03 εκατομμύρια κάτοικοι. Από αυτούς 1,3 εκατομμύρια κάτοικοι (ποσοστό 64%), ήταν Σλάβοι, 427.000 (ποσοστό 21%), ήταν Αλβανοί και οι υπόλοιποι ήταν Ρομά, Σέρβοι, Τούρκοι και Βλάχοι. Οι Αλβανοί αμφισβήτησαν τα αποτελέσματα και διενήργησαν δικιά τους απογραφή, υποστηρίζοντας πως ο πραγματικός πληθυσμός τους ήταν 800.000 κι αντιστοιχούσαν στο 40% του πληθυσμού. Αυτό προκάλεσε ένταση και διαφωνίες με αποτέλεσμα το 1994 να διενεργηθεί νέα απογραφή, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα αποτελέσματα της έδειξαν ότι οι Σλάβοι αποτελούσαν το 67% και οι Αλβανοί το 27%. Οι Αλβανοί και πάλι αμφισβήτησαν τα αποτελέσματα, υποστηρίζοντας ότι κατά την διαδικασία, δεν έγινε χρήση της αλβανικής γλώσσας, ούτε και καταγράφηκαν οι πρόσφυγες του Κοσόβου (ICG Balkans Report, 1998).

Οι Αλβανοί της Π.Γ.Δ.Μ έδιναν και δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην εκπαίδευση τους. Μάλιστα μία από τις πάγιες αιτήσεις τους, ήταν η δημιουργία σχολείων και πανεπιστημίων στην αλβανική γλώσσα, εκτιμώντας ότι, μέσω της εκπαίδευσης, θα επέλθει βελτίωση της θέσης τους, τόσο μέσα στην κοινωνία, όσο και μέσα στη χώρα. Απώτερος στόχος τους, η προώθηση της γλώσσας και του αλφάβητου της αλβανικής σε όλους τους φορείς του δημοσίου (ICG Balkan's Report, 2000). Καθώς δεν υπήρχαν κρατικά πανεπιστήμια που να διδάσκουν στην αλβανική γλώσσα, το 1994 το κενό επιχειρήθηκε να καλυφθεί με την δημιουργία ιδιωτικού πανεπιστημίου στην περιοχή του Τέτοβου. Η κίνηση αυτή, προκάλεσε νέες εντάσεις μεταξύ Αλβανών και Σλάβων, οι οποίοι δεδομένων των επεκτατικών βλέψεων των Αλβανών, το αντιμετώπισαν με καχυποψία. Μάλιστα δε, δια της κυβερνήσεώς τους, έκριναν τη λειτουργία του αλβανόφωνου πανεπιστημίου ως παράνομη και αντισυνταγματική κι επιχειρήσαν να κλείσουν το πανεπιστήμιο, συλλαμβάνοντας παράλληλα, διάφορα μέλη του και κατάσχοντας μέρος της υλικοτεχνικής υποδομής του. Ωστόσο, λίγο αργότερα (πιο συγκεκριμένα, ένα μήνα μετά), το πανεπιστήμιο λειτούργησε εκ νέου, κανονικά, χωρίς την αναγνώριση μεν, με την ανοχή δε, της κεντρικής εξουσίας (ICGBalkan'sReport, 1998).

Το πολιτικό σκηνικό της Π.Γ.Δ.Μ διαμορφώνεται τότε από αρκετά μικρά κόμματα (στις εκλογές του 1990 συμμετείχαν 18 κόμματα) και δύο μεγάλα (την Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση - Δημοκρατικό Κόμμα για την Εθνική Μακεδονική Ενότητα (VMRO-

DPMNE) που συνεργάζεται πλέον με το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα και την Σοσιαλδημοκρατική Ένωση της Μακεδονίας (SDSM), που συνεργάζεται με το Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα), τα οποία, από την ανεξαρτητοποίηση της χώρας και μετά, πρωταγωνιστούν στην πολιτική ζωή και εναλλάσσονται στην εξουσία, σχηματίζοντας συνασπισμούς με μικρότερα κόμματα.

Πριν ακόμη την διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Π.Γ.Δ.Μ το 1991, δημιουργήθηκαν στην χώρα τα πρώτα πολιτικά κόμματα, που προωθούσαν τα συμφέροντα των αλβανών. Το 1990 δημιουργήθηκαν το Λαϊκό Δημοκρατικό Κόμμα (NDP) και το Κόμμα για την Δημοκρατική Ευημερία (PDP), το οποίο αν και χαρακτηρίστηκε πιο μετριοπαθές από το πρώτο, απέκτησε μεγαλύτερη δυναμική και συμμετείχε στην κυβέρνηση. Ωστόσο, λίγα χρόνια αργότερα (1992), μετά την δολοφονία τεσσάρων Αλβανών κατά τη διάρκεια ειρηνικής διαμαρτυρίας, η μετριοπαθής ηγεσία του (Αμπ. Αλίτι) αμφισβητήθηκε, οπότε τα ηνία ανέλαβαν οι εκπρόσωποι της ριζοσπαστικής πτέρυγας του (Αρ. Τζαφέρι και Μ. Θάτσι). Ωστόσο, λίγο καιρό μετά, οι δύο πολιτικοί εκδιώχθηκαν από το κόμμα και ίδρυσαν ένα νέο, που το αποκάλεσαν «Κόμμα για την Ευημερία των Αλβανών ((PDPA), το οποίο στη συνέχεια (1997) συγχωνεύτηκε με το Δημοκρατικό Κόμμα (NDP). Από την ένωση των δύο πολιτικών κομμάτων δημιουργήθηκε το Δημοκρατικό Κόμμα των Αλβανών (DPA), το οποίο εξελίχθηκε στην ριζοσπαστικότερη πολιτική παράταξη των Αλβανών (ICG Balkan's Report, 2000).

Αξίζει να σημειωθεί πως αν και στην Π.Γ.Δ.Μ υπάρχει άγραφος νόμος για συμμετοχή αλβανικών κομμάτων στην κυβέρνηση, χάριν ισορροπίας, για αρκετά χρόνια, οι Αλβανοί πολιτικοί δεν καταλάμβαναν υψηλές κυβερνητικές θέσεις. Βασικές επιδιώξεις τους πάντως, σε πολιτικό επίπεδο, ήταν η προώθηση των δικαιωμάτων του αλβανικού πληθυσμού της χώρας, η χρήση της αλβανικής γλώσσας, η διδασκαλία της και η δημιουργία αλβανικών σχολείων και πανεπιστημίων, η αύξηση της αντιπροσώπευσης τους στα σώματα ασφαλείας και τροποποίηση του Συντάγματος, ώστε να επέλθει κοινωνικό-πολιτική εξίσωση ανάμεσα σε Σλάβους και Αλβανούς (ICGBalkan'sReport, 1998).

Παρά τις εντάσεις και τις διαφωνίες, οι εθνοτικές ομάδες που διαβιούσαν στον γεωγραφικό χώρο της Π.Γ.Δ.Μ., συνυπήρχαν ειρηνικά. Δεν πρέπει να λησμονείται άλλωστε, πως η χώρα ήταν η μοναδική που βίωσε τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας αναίμακτα και με ένα «βελούδινο διαζύγιο», χωρίς εμφύλιες διαμάχες, όπως συνέβη στις άλλες περιοχές της άλλοτε Γιουγκοσλαβίας. Η ειρηνική συνύπαρξη όμως, έμελε να διαταραχθεί τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1990 και να κορυφωθεί με την κρίση του 2001 (ICGBalkan'sReport, 1998).

Από τα έως τώρα αναφερόμενα, καθίσταται πλήρως κατανοητή, η σημαντικότητα της έννοιας της ισχύος, που τόσο ενδελεχώς αναπτύχθηκε ανωτέρω, στις θεωρητικές προσεγγίσεις των κρίσεων. Στο ιστορικό παράδειγμα λοιπόν της Π.Γ.Δ.Μ., αναγνωρίζεται, δίχως ιδιαίτερη δυσκολία, η προσπάθεια των δυο διαφορετικών εθνοτικών ομάδων που διαβιούν στο εσωτερικό της, να αποκτήσουν περισσότερη ισχύ, η μια, έναντι της άλλης. Ισχύς πολιτική, οικονομική, πολιτιστική, με ίδρυση σχολείων και πανεπιστημίων της γλώσσας της μειονότητας, που εάν κι εφόσον κατακτηθεί, οδηγεί αναπόφευκτα και στην στρατιωτική, διπλωματική και στρατηγική έκφασή της. Σύμφωνα με την τότε επικρατούσα κατάσταση στην ΠΓΔΜ, ακόμα και την περίοδο της ειρηνικής συνύπαρξης Αλβανών και Σλάβων, είναι εμφανές ότι μια θεωρία, όπως αυτή του πλουραλισμού, δεν αντιστοιχούσε στην κρίση που βίωνε η χώρα, μιας και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις εθνοτικές ομάδες αυξανόταν με ραγδαίους ρυθμούς.

Η κατάσταση είχε αρχίσει να εκτραχύνεται ήδη από το καλοκαίρι του 1997, όταν οι αστυνομικές δυνάμεις συνέλαβαν τον αλβανικής καταγωγής δήμαρχο της πόλης Γκόστιβαρ, γιατί είχε αναρτήσει στο δημαρχείο την σημαία της Αλβανίας χωρίς να είναι κάποια εθνική τους εορτή. Τον Δήμαρχο έσπευσαν να προστατεύσουν πολλοί κάτοικοι αλβανικής καταγωγής, με αποτέλεσμα να σημειωθούν συγκρούσεις, στις οποίες τρία άτομα έχασαν τη ζωή τους και πάνω από 200 τραυματίστηκαν (ICGBalkan'sReport, 1998). Μαζί με τον Δήμαρχο του Γκόστιβαρ, συνελήφθησαν ο δήμαρχος του Τέτοβου και δυο δημοτικοί σύμβουλοι, οι οποίοι καταδικάστηκαν, ο μεν πρώτος σε 13 χρόνια φυλάκιση, οι δε υπόλοιποι σε 2,5 χρόνια φυλάκιση. Η αστυνομία κατηγορήθηκε για υπέρμετρη χρήση βίας και το αλβανικό κόμμα, που μετείχε στην κυβέρνηση (PDP), πίεζε για μείωση των ποινών, κάτι που όμως δεν έγινε αποδεκτό από το Συνταγματικό δικαστήριο, με αποτέλεσμα να επιδεινωθούν περαιτέρω οι σχέσεις των δύο εθνοτήτων. Έτσι, πάνω από 5.000 πολίτες αλβανικής καταγωγής βγήκαν στους δρόμους και διαμαρτυρήθηκαν, ενώ, οι βουλευτές του PDP που μετείχαν στην κυβέρνηση, δήλωσαν παραίτηση όπως και εννέα δήμαρχοι και πολλοί σύμβουλοι δήμων της χώρας (ICG Balkan's Report, 2000).

Στο μεταξύ, από το 1998 η κατάσταση επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο με την έναρξη του πολέμου στο Κόσσοβο. Τότε οι σχέσεις Σλάβων και Αλβανών τέθηκαν σε σκληρή δοκιμασία. Σύμφωνα με τους αναλυτές, το Κόσσοβο επηρεάζει τους αλβανούς που κατοικούν στην Π.Γ.Δ.Μ περισσότερο και από την ίδια την Αλβανία. Τους Αλβανούς της Π.Γ.Δ.Μ και του Κοσσόβου τους ενώνουν συναισθηματικοί δεσμοί, καθώς θεωρούν ότι η περιοχή του Κοσσόβου, αποτελεί το

πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο τους (ICG Balkan's Report, 1998). Συγκεκριμένα, μέχρι το 1912 αποτελούσαν αμφότεροι τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έως το 1918 συναποτελούσαν τμήμα της Σερβίας και μέχρι το 1991 τμήμα της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Οι δεσμοί δε, έγιναν περισσότερο ισχυροί, όταν στην Πρίστινα (πρωτεύουσα του Κοσσυφοπεδίου), δημιουργήθηκε αλβανόφωνο πανεπιστήμιο στο οποίο φοίτησαν πολλοί Αλβανοί της Π.Γ.Δ.Μ. Έτσι, δεν προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι οι Αλβανοί της Π.Γ.Δ.Μ, στήριξαν με όποιον τρόπο μπορούσαν τους «Κοσσοβάρους αδελφούς», πολλοί εκ των οποίων, όταν ξέσπασαν οι αναταραχές, κατέφυγαν ως πρόσφυγες στα Σκόπια, πριν ακόμη δημιουργηθούν επίσημες κρατικές υποδομές φιλοξενίας τους (ICG Balkan's Report, 2000).

Η εισροή όμως των αλβανόφωνων του Κοσσόβου στην Π.Γ.Δ.Μ διατάραξε την δημογραφική ισορροπία του πληθυσμού και υπονόμευσε επιπλέον τις ήδη τεταμένες σχέσεις σλάβων και αλβανών. Υπολογίζεται ότι στο έδαφος της Π.Γ.Δ.Μ, πέρασαν πάνω από 400.000 κοσσοβάρους πρόσφυγες, με τελικό προορισμό την Αλβανία, αλλά επιβεβαιώνοντας τους φόβους των Σλάβων μόνον 1.000 από αυτούς έφυγαν τελικά για την Αλβανία και 80.000, υπό την επίβλεψη της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες (UNHCR), μετοίκησαν σε άλλες χώρες της δύσης (Ortakovski, 2001).

Στο σημείο αυτό, με την σύλληψη του δημάρχου και το περαιτέρω ντόμινο των συλλήψεων που ακολούθησε, καθώς και με τα αποτελέσματα της κατάστασης στο Κόσσοβο, η Π.Γ.Δ.Μ εισήλθε στην πρώτη περίοδο της απτής, υπάρχουσας κρίσης των δυο μεγάλων εθνοτικών ομάδων της. Η αιτία της κρίσης, όπως αναλύεται στη θεωρία του κλασικού ρεαλισμού, ήταν το δίλημμα ασφαλείας-ανασφάλειας και οι φόβοι της μειονοτικής εθνοτικής ομάδας, για τη επιβίωση της. Γίνεται κατανοητό λοιπόν, πως οι εκάστοτε θεωρίες κρίσεων ανάμεσα στο κράτη του συστήματος, έχουν αναλογική εφαρμογή ακόμα και στο εσωτερικό μιας χώρας, στην οποία διαβιούν ξεχωριστές εθνοτικές ομάδες, εθνοτικές μειονότητες και φυλές. Η περίπτωση της Π.Γ.Δ.Μ, αποτελεί παράδειγμα, ακόμα και για τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού ή του νεορεαλισμού, μιας και η δύναμη και η αύξηση της ισχύος της μιας εθνοτικής ομάδας έναντι της άλλης, πυροδότησε μια σειρά εξελίξεων, στο στρατιωτικό, δημογραφικό, πολιτικό, πολιτιστικό και οικονομικό τομέα. Οι Αλβανοί της Π.Γ.Δ.Μ, επιζήτησαν εναγωνίως την αύξηση της ισχύος τους, αντιμετωπίζοντάς την, άλλοι ως αυτοσκοπό, κι άλλοι ως μέσο επιβίωσης.

Ο πόλεμος του Κοσσόβου δεν επηρέασε την Π.Γ.Δ.Μ μόνο σε ότι αφορά τους πρόσφυγες και την διατάραξη της ισορροπίας του πληθυσμού της, αλλά απείλησε και την ασφάλεια της,

καθώς «πέρασαν» παράνομα στη χώρα, πολλά μικρά όπλα και ελαφρύς οπλισμός, τα οποία ωστόσο, δεν είναι γνωστό αν παρέμειναν στην χώρα ή αν η χώρα λειτούργησε απλά ως κέντρο διαμετακόμισης τους. Την ίδια εποχή όμως, παρατηρήθηκε έξαρση της εγκληματικότητας, της λαθρεμπορίας και της διαφθοράς (ICG Balkan's Report, 1998).

Η πιο ανησυχητική διαπίστωση των επιπτώσεων, από τον πόλεμο του Κοσσόβου, στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας έγινε στις αρχές του 20001 όταν έγινε αντιληπτό, πως μέλη του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσόβου πέρασαν τα σύνορα και εγκαταστάθηκαν στο έδαφός της, αναλαμβάνοντας ένοπλη δράση υπό την επωνυμία «Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός (NLA ή UCK στα αλβανικά) (CRS report for Congress, 2002). Σύμφωνα με την κυβέρνηση των Σκοπίων, απώτερος στόχος του UCK, ήταν ο διαμελισμός του κράτους και η δημιουργία παν-αλβανικής χώρας. Σύμφωνα όμως με τα μέλη του UCK, που αρνούνταν ότι τα μέλη του αποτελούνταν από κοσσοβάρους και υποστήριζε πως πρόκειται για πολίτες της Π.Γ.Δ.Μ, στόχος τους ήταν να βελτιωθούν τα δικαιώματα των Αλβανών πολιτών, που διέμεναν στη χώρα (CRS report for Congress, 2002).

Μάλιστα, σε διακήρυξη τους, που μεταδόθηκε και από την γερμανική DeutscheWelle, τον Ιανουάριο του 2001, τα μέλη του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού, τόνιζαν πως δεσμεύονταν για την εδαφική ακεραιότητα και την κυριαρχία της χώρας (Π.Γ.Δ.Μ). Ζητούσαν: α) εκκίνηση διαπραγματεύσεων παρουσία διεθνούς μεσολάβησης, β) ίσα δικαιώματα για Αλβανούς και Σλάβους γ) επαναπατρισμό όσων εκδιώχθηκαν βιαίως, δ) εκ νέου απογραφή του πληθυσμού από διεθνώς εγνωσμένο θεσμικό παράγοντα, ε) αλλαγή του Συντάγματος, περιλαμβάνοντας διατάξεις ορισμού ότι η Π.Γ.Δ.Μ είναι κράτος δύο εθνών κι επισημοποίησης της αλβανικής γλώσσας, μαζί με τη σλάβικη, χρήσης από κάθε εθνότητα των δικών της συμβόλων, απάλειψη διακρίσεων στις προσλήψεις του δημόσιου τομέα και στην οικονομία, παύση πολιτικών διακρίσεων και νοθείας στις εκλογές, απελευθέρωση των πολιτικών κρατούμενων κι επιστροφή των εξόριστων λόγω πολιτικών πεποιθήσεων. Τέλος, ο Ε.Α.Σ. καλούσε τους αλβανούς της χώρας να ενταχθούν στις τάξεις του και να τον συνδράμουν οικονομικά (Rusi, 2004).

Σε πρώτη φάση, η δράση του Ε.Α.Σ. δεν πήρε διαστάσεις γενικευμένης ένοπλης εξέγερσης, καθώς προτιμούσε μικρά αιφνιδιαστικά χτυπήματα, που χρησιμοποιούσε ως πολιτικό όπλο δημιουργίας ευνοϊκών συνθηκών υπέρ του αλβανικού πληθυσμού (Λυγερός, 2008). Σε πολιτικό επίπεδο, τα αλβανικά κόμματα αρνήθηκαν κάθε ανάμειξη τους με τον Ε.Α.Σ., ωστόσο, συντάχθηκαν με τις θέσεις που εξέφραζε. Στο μεταξύ, το 2001 εθνικιστές Αλβανοί πολιτικοί,

χωρίς να ισχυριστούν ότι υπάρχει άμεση σύνδεση τους με τον Ε.Α.Σ., δημιούργησαν το Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα. Βασικό αίτημα τους ήταν η ομοσπονδοποίηση της Π.Γ.Δ.Μ και η παροχή αυτονομίας στους Αλβανούς (CRS report for Congress, 2002).

3.2. Οι πρώτες αψιμαχίες

Οι πρώτες αψιμαχίες, που οδήγησαν και στην χρήση όπλων, από την πλευρά του ΚΛΑ/ΥÇΚ των Αλβανών, σημειώθηκαν σε ένα μικρό χωριό (Τανούσεφτσι), στην κοιλάδα Πρέσοβο, κοντά στο Κοσσυφοπέδιο και τη Ν. Σερβία. Οι εκεί κάτοικοι, λόγω εγγύτητας με την περιοχή του Κοσσόβου, θεωρούσαν εαυτούς Αλβανούς κοσσοβάρους. Την πεποίθηση αυτή, εκμεταλλεύτηκε ο ΚΛΑ/ΥÇΚ για να αναπτύξει τις δυνάμεις του και να τις προωθήσει στη συνέχεια στα ενδότερα της Π.Γ.Δ.Μ Να σημειωθεί, πως στην συγκεκριμένη περιοχή, από το 1992, παρατηρήθηκε αύξηση των περιστατικών βίας τα οποία όμως δεν μπορούν να αποδοθούν επί του συνόλου τους, στον ΥÇΚ, καθώς εκεί ήταν ένα από τα «περάσματα» λαθρεμπόρων που μετέφεραν όπλα κι άλλα αγαθά στην Σερβία, η οποία εκείνη την εποχή ενεπλάκη στον πόλεμο της Βοσνίας και βίωνε άσχημες καταστάσεις (Daftary, 2001).

Στο Τανούσεφτσι λοιπόν, στη συνοριακή γραμμή Κοσσόβου – Π.Γ.Δ.Μ, απήχθησαν ένας αξιωματικός και τρεις στρατιώτες (Σλάβοι) από «Κοσσοβάρους πολιτοφύλακες», οι οποίοι τους χρησιμοποίησαν ως ανταλλαγή κρατουμένων, για την απελευθέρωση ενός Αλβανού (Τζ. Χασάνι) που κατηγορούνταν ότι οργάνωσε την επίθεση κατά κυβερνητικού αξιωματούχου σλάβικης καταγωγής. Δεν ήταν λίγοι όμως κι αυτοί που εκτιμούσαν πως, ο Χασάνι είχε κατά το παρελθόν ηγετική θέση στον ΚΛΑ/ΥÇΚ. Στο μεταξύ, και προκειμένου να ασκηθεί μεγαλύτερη πίεση στην κυβέρνηση των Σκοπίων, ένα παρακλάδι του ΚΛΑ/ΥÇΚ, με την επωνυμία «Απελευθερωτικός Στρατός του Πρέσεβο, Μεντβέτζε και Μπουγιάνοβατς» (UCPMB) προχώρησε σε μια σειρά τρομοκρατικών ενεργειών. Έτσι, η Σκοπιανή κυβέρνηση αναγκάστηκε να ικανοποιήσει τα αιτήματα των Αλβανών, ζητώντας εγγύηση (για την απελευθέρωση του Χασάνι), 200 χιλιάδες γερμανικά μάρκα. Ωστόσο, τα περιστατικά βίας στην περιοχή δεν σταμάτησαν. Προκειμένου να ελεγχθεί καλύτερα η συνοριακή γραμμή και να αντιμετωπιστούν τα κρούσματα βίας, η κυβέρνηση των Σκοπίων ενίσχυσε τις τοπικές αρχές με ειδικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η κίνηση αυτή όμως, δεν έμεινε αναπάντητη από τους Αλβανούς αντάρτες του ΚΛΑ/ΥÇΚ, καθώς σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις (31/07 και 17/09 του έτους

2000) ανατινάχθηκαν από νάρκη ένα άρμα μάχης και ένα στρατιωτικό όχημα στα οποία επέβαιναν στρατιώτες (Roudometof, 2002).

3.3. Οι συγκρούσεις

Οι αψιμαχίες εξελίχθηκαν σε κανονικές συγκρούσεις, που οδήγησαν σε κρίση, την επόμενη χρονιά (2001). Η πρώτη έγινε με την είσοδο του νέου έτους (21/01/2001), όταν το κτίριο της αστυνομίας του συνοριακού χωριού Τεάρστε (βρίσκεται μεταξύ Τετόβου και Κοσσόβου) δέχθηκε επίθεση με ρουκέτα, επιφέροντας το θάνατο ενός αστυνομικού και τον τραυματισμό τριών άλλων. Οι έρευνες της αστυνομίας οδήγησαν σε τέσσερις συλλήψεις Αλβανών, στην κατοχή των οποίων βρέθηκαν πυρομαχικά και όπλα. Όλοι οι συλληφθέντες, ήταν κάτοικοι του γειτονικού, με το Τεάρτσε, χωριού (του Σέμσεβο), στο οποίο κατοικούσαν αποκλειστικά Αλβανοί (ICG Balkans Report, 2001).

Σε μια προσπάθεια αποφυγής των επερχόμενων εντάσεων, μεταξύ Σλάβων και Αλβανών, οι κυβερνητικές εφημερίδες επιχείρησαν να εμφανίσουν τα συμβάντα ως μεμονωμένα περιστατικά, δίδοντας έμφαση, στα ρεπορτάζ τους, σε συνεντεύξεις των κατοίκων που μιλούσαν για ειρηνική συνύπαρξη Αλβανών και Σλάβων. Ωστόσο, οι αντιπολιτευόμενες, αλλά και οι ουδέτερες εφημερίδες της χώρας, όχι μόνο παρουσίασαν εκτενώς τα συμβάντα, αλλά συνέχισαν τα ρεπορτάζ παρουσιάζοντας θέματα με κατασχέσεις όπλων στην περιοχή των συνόρων, ή και υποστηρίζοντας πως η επίθεση ήταν αποτέλεσμα αντίδρασης (υπό τη μορφή αντιποίνων), για τις συλλήψεις Αλβανών κατοίκων (από το Σέμσεβο) που φορούσαν την στολή του KLA/UÇK, υποδηλώνοντας κατ'αυτόν τον τρόπο ότι επρόκειτο για αντάρτες. Στο μεταξύ, με επίσημες δηλώσεις τους, τόσο αξιωματούχοι της κυβέρνησης των Σκοπίων, όσο και ο ηγέτης του κόμματος των Αλβανών (DPA), καταδίκασαν τις επιθέσεις κάνοντας λόγο για επίθεση κατά των κοινών συμφερόντων όλων των πολιτών της Π.Γ.Δ.Μ και της ίδιας της κυβέρνησης της (ICG Balkans Report, 2001).

Την ευθύνη για τις επιθέσεις ανέλαβε, με τηλεφώνημα που έγινε από την Γερμανία στην εφημερίδα με την μεγαλύτερη κυκλοφορία (Ντνέβνικ/Dnevnik), ο Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός» (NLA), ο οποίος θεωρείται μετεξέλιξη του Κοσσοβάρικου Απελευθερωτικού Στρατού UCK (CRS report for Congress, 2002). Στην προκήρυξη τους, οι αντάρτες, τόνιζαν πως θα επιτίθενται σε ένστολους Σλάβους, έως ότου απελευθερωθεί ο αλβανικός λαός. Μάλιστα δε, ζητούσαν από τους φέροντες στολή να επιστρέψουν στις οικογένειες τους, προκειμένου να

προστατέψουν την ζωή τους. Αιτιολογώντας τη δράση τους, οι αντάρτες του UCK, υποστήριξαν πως δρουν αντιδρώντας στην κρατική τρομοκρατία και ζητούσαν την παραχώρηση ίσων, με τους Σλάβους, δικαιωμάτων στους Αλβανούς (Neofotistos, 2012).

Σε πολιτικό επίπεδο, επικρατούσε σύγχυση καθώς κυβερνητικοί αξιωματούχοι προέβαιναν σε διαφορετικές δηλώσεις σχετικά με την ύπαρξη ή μη του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού. Από τη μια πλευρά, η υπουργός εσωτερικών δήλωνε άγνοια κι από την άλλη, η πρώην κεφαλή της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ), επιβεβαίωνε την ύπαρξή του, καθώς και ότι η κυβέρνηση γνώριζε για την ίδρυση του, ενώ ο υπουργός εθνικής άμυνας καλούσε τους πολιτικούς εκπροσώπους των Αλβανών της χώρας, να συμβάλλουν στην ειρηνική επίλυση των προβλημάτων (ICG Balkans Report, 2001).

Από την πλευρά της, η οργάνωση NLA συνέχισε τις ένοπλες επιθέσεις. Λίγες ημέρες αργότερα από το πρώτο συμβάν (στις 26 Ιανουαρίου του 2001), πραγματοποίησε βομβιστική επίθεση κατά αμαξοστοιχίας που εκτελούσε το δρομολόγιο Σκόπια – Κίτσεβο. Μάλιστα, αυτή τη φορά ο NLA επέλεξε να δημοσιοποιήσει την ανάληψη της ευθύνης (για την επίθεση στο τρένο), σε ραδιοτηλεοπτικό σταθμό των Αλβανών. Το γεγονός ότι το έμβλημα που χρησιμοποίησε ήταν παρόμοιο με αυτό του Κοσσοβάρικου απελευθερωτικού στρατού (KLA/UCK), ενίσχυσε τις υποψίες ότι πρόκειται για την ίδια οργάνωση και όχι απλά για παρόμοιες ή ένα παρακλάδι της (Neofotistos, 2012).

Η κοινή γνώμη παρακολουθούσε τις εξελίξεις με αυξημένη ανησυχία. Ωστόσο, αυτή (η ανησυχία) άρχισε να μειώνεται, όταν η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι προχώρησε σε συλλήψεις των υπαιτίων, οι οποίοι, ουδεμία σχέση είχαν με την οργάνωση NLA. Ωστόσο, στα μέσα του Φλεβάρη του 2001, ένα νέο περιστατικό τάραξε τα ήρεμα νερά. Τηλεοπτικό συνεργείο που επισκέφθηκε το χωριό στο οποίο ξεκίνησαν τα επεισόδια (Τανούσεφτσι), ακινητοποιήθηκε από ένοπλους άνδρες, έξω από το χωριό, και του ζητήθηκε να επιστρέψει στην έδρα του. Απαντώντας σε ερωτήσεις των δημοσιογράφων, οι ένοπλοι άνδρες εμφανίστηκαν ως απελευθερωτές της περιοχής και δήλωσαν ότι αποτελούν μέλη της «εθνικής φρουράς». Μάλιστα όλοι τους –σύμφωνα με τις μαρτυρίες των μελών του συνεργείου- ήταν οπλισμένοι με αυτόματα, πάνω στα οποία ήταν σκαλισμένο το σήμα του KLA/UCK. Αφού κατέσχεσαν την υλικοτεχνική υποδομή που είχε μαζί του το τηλεοπτικό συνεργείο, τα μέλη της αυτοαποκαλούμενης «εθνικής φρουράς», τους επέτρεψαν να φύγουν. Κατά την επιστροφή, τα μέλη του συνεργείου, κατήγγειλαν το περιστατικό στο πρώτο αστυνομικό σταθμό που

συνάντησαν. Όταν τα μέλη της συνοριοφυλακής προσπάθησαν να εισέλθουν στο χωριό, σημειώθηκε ένοπλη συμπλοκή κάτι που τα ΜΜΕ το αναφέρουν, αλλά οι κάτοικοι και ο Υπουργός εξωτερικών της Αλβανίας το διαψεύδουν. Ωστόσο, εκείνη την ημέρα τραυματίστηκε θανάσιμα από πυροβολισμό ένας νεαρός Αλβανός (Μ. Τζαφέρι) (ICG Balkans Report, 2001).

Τα περιστατικά βίας συνεχίστηκαν σε μικρή έκταση προκαλώντας ανησυχία για κλιμάκωση τους. Από την πλευρά του ο αναπληρωτής πρόεδρος του DPA (Μ. Θάτσι), σε μια διφορούμενη τοποθέτηση στην εφημερίδα Dnevnik, δήλωνε πως η επίλυση των προβλημάτων πρέπει να γίνει με δημοκρατικό τρόπο, όμως «αν αυτό αποτύχει, τότε ξέρουμε τι άλλους τρόπους μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε» (Χαλκίδης, 2015).

Σε μια προσπάθεια να λύσει το πρόβλημα που υπήρχε στα σύνορα της, η κυβέρνηση των Σκοπίων ξεκίνησε κύκλους επαφών με την σερβική πολιτική ηγεσία για οριοθέτηση των μεταξύ τους συνόρων, στα οποία συμπεριλαμβανόταν και τα σημεία που είχαν σημειωθεί εντάσεις και αψιμαχίες. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση των Αλβανών. Ο επικεφαλής του PDP (Ι. Ιμέρι) έκανε λόγο για κοινό μέτωπο κατά του αλβανικού εξτρεμισμού, ενώ οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου εμφανίστηκαν εξαγριωμένοι με τον αποκλεισμό τους από τις συνομιλίες και τις συμφωνίες που έγιναν μεταξύ Βελιγραδίου και Σκοπίων. Η συμφωνία ανάμεσα στις δύο χώρες υπερψηφίστηκε από τα Κοινοβούλια τους, με τα Αλβανικά πολιτικά κόμματα της Π.Γ.Δ.Μ να τάσσονται κατά, λόγω του αποκλεισμού των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου και να αποφασίζουν (Αλβανοί του Κοσσόβου και της Π.Γ.Δ.Μ) την δημιουργία ενιαίου μετώπου κατά των Σλάβων.

Οι διεθνείς θεσμοί παρακολουθούσαν στενά τις εξελίξεις στην περιοχή των Βαλκανίων. Έτσι, τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ), έσπευσαν προς παροχή βοήθειας στην κυβέρνηση των Σκοπίων. Ο Γ.Γ. του ΝΑΤΟ (Τζ. Ρόμπερτσον) και ο ειδικός σε θέματα εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε. (Χ. Σολάνα), επισκέφθηκαν τα Σκόπια στις αρχές Μαρτίου του 2001 κι εγγυήθηκαν τη διατήρηση της εδαφικής τους ακεραιότητας. Σε μια κοινή επιχείρηση, στην οποία συμμετείχαν τμήματα του στρατιωτικού σκέλους του ΝΑΤΟ και οι ένοπλες δυνάμεις της Π.Γ.Δ.Μ, εκδιώχτηκαν από το Τανούσεφτσι, 300 περίπου αντάρτες, ενώ δόθηκε άδεια στον σερβικό στρατό, να προσεγγίσει την «γκρίζα ζώνη», στη συνοριακή γραμμή Σερβίας – Κοσσόβου – Π.Γ.Δ.Μ, η οποία χρησιμοποιούταν, από τους αντάρτες, ως βάση εξόρμησης (Bideleux & Jeffrie, 2007).

Οι Αλβανοί αντάρτες απάντησαν με ένοπλο αγώνα στην περιοχή του Τέτοβου, την οποία,

λόγω και των γεγονότων που είχαν προηγηθεί με το Αλβανόφωνο ιδιωτικό πανεπιστήμιο, θεωρούσαν ως πνευματικό και πολιτιστικό τους λίκνο. Έτσι, στις 13 Μαρτίου, άνοιξαν πυρ κατά αστυνομικών. Την επόμενη μέρα, χιλιάδες Αλβανοί βγήκαν στους δρόμους του Τέτοβου, με αίτημα την «παύση της κυβερνητικής τρομοκρατίας εναντίον τους», ενώ μετά το άκουσμα πυροβολισμών (που ακούγονταν στις κείμενες ορεινές περιοχές), το πλήθος εξαγριώθηκε ακόμη περισσότερο και φώναζε συνθήματα υπέρ του UCK, δηλώνοντας την υποστήριξη του προς αυτό (ICG Balkans Report, 2001).

Από την πλευρά της, η κυβέρνηση προγραμμάτισε επιχείρηση καταστολής της εξέγερσης για τις 20 Μαρτίου. Αποφάσισε όμως, να δώσει 24ωρη προθεσμία στους πολίτες προκειμένου να απομακρυνθούν ειρηνικά. Την ίδια ώρα, τα αλβανικά κόμματα της Π.Γ.Δ.Μ, καταδίκασαν την χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων, καλούσαν τους μεν αλβανούς να διαλυθούν εν ειρήνη, τη δε κυβέρνηση να εφαρμόσει μέτρα που θα βελτίωνε τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο εθνικές ομάδες (Daily Telegraph, 2001 αναφ. στο Χαλκίδης, 2015).

Κατά της βίας τάχθηκε και ο ειδικός μεσολαβητής της ΕΕ (Χ. Σολάνα), ο οποίος σε δηλώσεις του, τόνισε πως η βία δεν συμβάλλει με θετικό τρόπο στην διεκδίκηση δικαιωμάτων, ενώ κάλεσε την κυβέρνηση των Σκοπίων να μη διαπραγματεύεται με τρομοκράτες (Independent, 2001 αναφ. στο Χαλκίδης, 2015). Από την πλευρά του ΝΛΑ, ο εκπρόσωπος τύπου (Α. Αχμέτι) σε δηλώσεις του, έκανε λόγο για μονομερή κατάπαυση του πυρός, ζήτησε την έναρξη διαλόγου, αλλά και απείλησε ότι τυχόν χρήση βίας από την πλευρά της κυβέρνησης, θα απαντηθεί με βία από τον ΝΛΑ (The Times, 2001 αναφ. στο Χαλκίδης, 2015). Από την πλευρά της Σκοπιανής κυβέρνησης, τηρήθηκε σιγή ιχθύος, ενδεχομένως λόγω της προετοιμασίας της για το «τελικό χτύπημα» (Bideleux & Jeffries, 2007).

Στις 25 Μαρτίου, και αφού είχε δοθεί ένα ακόμη τελεσίγραφο προς πολίτες κι ένοπλους, προς εγκατάλειψη των χωριών περίξ των συνόρων (Τέτοβο – Κόσσοβο), ξεκίνησε η κυβερνητική επιχείρηση. Δυνάμεις του στρατού προωθήθηκαν στην περιοχή, χωρίς να συναντήσουν ιδιαίτερες αντιστάσεις. Η προώθηση τους όμως, δεν σταμάτησε στα σύνορα, αλλά συνεχίστηκε προς το Κόσσοβο. Εκεί συνέβη ένα ατύχημα, που κόστισε τη ζωή δύο πολιτών, ένας εκ των οποίων, ήταν Βρετανός δημοσιογράφος. Ο στρατός, ο οποίος σύμφωνα με τους διεθνείς παρατηρητές είχε κακό εξοπλισμό και μη ικανοποιητική εκπαίδευση, δήλωσε πως η επιχείρηση στέφθηκε με επιτυχία και αποποιήθηκε κάθε ευθύνη για το ατυχές συμβάν, στο οποίο δύο άνθρωποι έχασαν την ζωή τους. Οι Αλβανοί αντάρτες όμως, αμφισβήτησαν την

επιτυχία του στρατού, δηλώνοντας πως δεν επρόκειτο για οπισθοχώρηση, αλλά για ανασύνταξη δυνάμεων. Αμφιβολίες για την επιτυχία του κυβερνητικού στρατού εξέφρασαν και οι διεθνείς παρατηρητές (ICG Balkans Report, 2001).

Σε πολιτικό επίπεδο, ο ηγέτης του κόμματος των αλβανοφώνων στην Π.Γ.Δ.Μ (Αρ, Τζαφέρι), απείλησε με αποχώρηση από τον κυβερνητικό συνασπισμό, σε περίπτωση μη ικανοποίησης των αιτημάτων των Αλβανών της χώρας, για ίσες ευκαιρίες και αντιμετώπιση κι έδωσε προθεσμία στην κυβέρνηση, μέχρι τον Μάιο του ίδιου έτους (ICG Balkans Report, 2001).

3.4. Η βία συνεχίζεται

Αν και ο Απρίλιος του 2001 θεωρήθηκε ήσυχος μήνας, ενδεχομένως λόγω των αναμενόμενων εξελίξεων στο τελεσίγραφο Τζαφέρι, εντούτοις, το σκηνικό μεταβλήθηκε άρδην τις τελευταίες ημέρες (28 Απριλίου), όταν αλβανοί αντάρτες έστησαν ενέδρα και σκότωσαν οκτώ στρατιώτες στην περιοχή του Τετόβου. Μετά από αυτό το επεισόδιο, οι συγκρούσεις μεταξύ κυβέρνησης και ανταρτών ξεκίνησαν και πάλι (ICG Balkans Report, 2001).

Το θέατρο των συγκρούσεων αυτή τη φορά, μεταφέρθηκε στο Μοναστήρι (Μπίτολα) όταν, μετά τις κηδείες τεσσάρων, εκ των οκτώ στρατιωτών (είχαν καταγωγή από τη περιοχή) που σκοτώθηκαν στην ενέδρα στην περιοχή του Τετόβου, 700 περίπου Σλάβοι ξεκίνησαν μαζική και οργανωμένη βίαη επίθεση εναντίων μουσουλμάνων (Σλάβων κι Αλβανών). Σύμφωνα με μαρτυρίες, οι επιθέσεις ήταν καλά οργανωμένες και στόχο είχαν την σφαγή αθώων. Φωνάζοντας συνθήματα κατά των Αλβανών, οι 700 κατέστρεψαν σπίτια και καταστήματα της μειονότητας, όπως και το μουσουλμανικό θρησκευτικό τέμενος (τζαμί) της πόλης. Αρχηγός του όχλου ήταν ο αδελφός ενός εκ των θανόντων στρατιωτών, ο οποίος ανήκε σε τοπική ποδοσφαιρική ομάδα και είχε παρελθόν στη βία. Ο όχλος έφτασε έξω από το στρατόπεδο, που υπήρχε στην πόλη, απαιτώντας να εφοδιαστεί με όπλα. Η επέμβαση της αστυνομίας έγινε την επόμενη ημέρα, συλλαμβάνοντας τρεις πολίτες, ως συντονιστές της επίθεσης, δίδοντας οδηγίες από τα κινητά τους τηλέφωνα (Bideleux & Jeffrie, 2007).

Αξίζει να υπογραμμιστεί πως, σύμφωνα με αναλυτές, σε αρκετές περιοχές της Π.Γ.Δ.Μ, όπως το Μοναστήρι (Μπίτολα), την Οχρίδα, το Πρίλεπ και το Κίτσεβο, είχε ήδη καλλιεργηθεί ο ακραίος εθνικισμός και είχε χαθεί η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση, καθώς ο εκεί σλάβικος πληθυσμός, θεωρούσε τους Αλβανούς περισσότερο ευνοημένους. Η πεποίθηση τους αυτή,

προέκυψε από το γεγονός ότι, αρκετοί εύποροι Αλβανοί, όταν ξεκίνησε η κρίση, φυγαδεύτηκαν στην πρωτεύουσα της χώρας, όπου και κατέλαβαν κυβερνητικές θέσεις (ICG Balkans Report, 2001).

3.5. Κυβέρνηση συνασπισμού για την αντιμετώπιση της κρίσης

Σε μια προσπάθεια να αποκλιμακωθεί η ένταση, ο Πρόεδρος της χώρας (Μπ.Τραϊκόφσκι), έχοντας λάβει και την συναίνεση του ομότιμου του των ΗΠΑ (Τζ. Μπους ο νεότερος), αποφάσισε να στηρίξει την δημιουργία κυβέρνησης εθνικής ενότητας, στην οποία θα συμμετείχαν όλα τα κυρίαρχα πολιτικά κόμματα της χώρας. Κι ενώ οι πολιτικές διεργασίες ήταν σε εξέλιξη για την δημιουργία κοινής κυβέρνησης, στο στρατιωτικό πεδίο, οι επιχειρήσεις συνεχίζονταν. Στις αρχές Μαΐου 2001, κυβερνητικές στρατιωτικές δυνάμεις επιτέθηκαν κατά θέσεων των ανταρτών, κατηγορώντας τους ότι χρησιμοποίησαν 3.500 αθώους πολίτες ως ασπίδα προστασίας. Στους πολίτες δόθηκε διορία να εγκαταλείψουν την περιοχή κι αμέσως μετά, για δύο μέρες, ο στρατός σφυροκοπούσε την περιοχή (τα χωριά Βακσίντσε και Σλούπτσανε) κάνοντας μικρές διακοπές, προκειμένου να διευκολυνθεί η διαφυγή των πολιτών, οι οποίοι όμως στην πλειοψηφία τους, αποφάσισαν να παραμείνουν εκεί (The Guardian, 2001).

Δεδομένης της κρισιμότητας της κατάστασης και προκειμένου να δώσει στον στρατό μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων, η κυβέρνηση εξέταζε σοβαρά το ενδεχόμενο να κηρύξει τη χώρα σε κατάσταση πολέμου. Αυτό όμως, έβρισκε αντίθετο τόσο τον πρόεδρο της Π.Γ.Δ.Μ και τους διεθνείς μεσολαβητές, όσο και τον ηγέτη του DPA (Αρ. Τζαφέρι), που απείλησε εκ νέου με αποχώρηση από την κυβέρνηση. Από την πλευρά του ο NLA ανακοίνωσε κατάπαυση του πυρός, με προϋπόθεση την άμεση έναρξη διαπραγματεύσεων, για την ικανοποίηση των αιτημάτων του (Independent, 2001).

Η κήρυξη της χώρας σε εμπόλεμη κατάσταση αποφεύχθηκε, ενώ στο πολιτικό πεδίο συνεχίζονταν οι διαδικασίες για σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας, με το κόμμα PDP όμως, να απέχει των διαβουλεύσεων, μέχρις ότου σταματήσουν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά των ανταρτών. Ωστόσο, αναγκάστηκε τελικά να συμμετέχει στην κυβέρνηση, ύστερα από πιέσεις που δέχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και την προσωρινή κατάπαυση του πυρός (Bideleux & Jeffries, 2007). Στο μεταξύ, οι επικεφαλές των κυβερνήσεων Σκοπίων – Βελιγραδίου (Γκεοργκιέφσκι και Τζίνιτις) προσπαθούσαν να χαράξουν ενιαίο μέτωπο κατά των ανταρτών, ώστε οι κινήσεις τους να είναι συντονισμένες και στις δύο πλευρές των συνόρων.

Μάλιστα δε, κατένευσαν αμφότεροι, στο να μην δοθεί επιπλέον χρόνος στους αντάρτες, καθώς η κατάπαυση του πυρός λειτουργούσε υπέρ τους (αντάρτες) και τους επέτρεπε να ανασυντάσσουν τις δυνάμεις τους (Independent, 2001).

Η κυβέρνηση εθνικής ενότητας τελικά σχηματίστηκε στις 13 Μαΐου του 2001. Σε αυτή συμμετείχαν συνολικά οκτώ πολιτικές παρατάξεις. Εκείνη που προέκυψε από τις εκλογές του 1998 (Συνασπισμός της Εσωτερικής Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης- Δημοκρατικού Κόμματος για την Μακεδονική Εθνική Ενότητα) (VMRO-DPMNE) και του «Δημοκρατικού Κόμματος των Αλβανών» (DPA)), τα κόμματα της αντιπολίτευσης, οι «Σοσιαλδημοκράτες» (SDSM) και το «Κόμμα Δημοκρατικής Ευημερίας» (PDP). Η νέα κυβέρνηση κλήθηκε να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στους Σλάβους και τους Αλβανούς της περιοχής, ωστόσο οι διαφορές τους ήταν πολύ μεγάλες και τα εμπόδια που έπρεπε να ξεπεραστούν σημαντικά, για την επιβίωση και των δύο εθνοτήτων. Τα πιο σημαντικά σημεία τριβής ήταν η εκπαίδευση -οι Αλβανοί επένδυναν πολύ σε αυτήν και επιζητούσαν διακαώς την αναγνώριση του πανεπιστημίου του Τετόβου- και το δημογραφικό. Μάλιστα, το θέμα της απογραφής ήταν βαρύνουσας σημασίας. Οι Αλβανοί ζητούσαν να απογραφούν ως πολίτες της Π.Γ.Δ.Μ και οι Αλβανοί πρόσφυγες του Κοσσυφοπεδίου, ενώ οι Σλάβοι -φοβούμενοι κλονισμό της πολιτικής τους κυριαρχίας- υποστήριζαν πως δικαίωμα απογραφής, ως κάτοικοι της χώρας, έχουν μόνον όσοι διαθέτουν συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Κατ'αυτόν τον τρόπο, απέκλειαν τους κοσσοβάρους πρόσφυγες, τόσο από την απογραφή, όσο και από τις εκλογές (ICG Balkans Report, 2001).

Φοβούμενη γενίκευση των συγκρούσεων σε όλη τη χώρα, η νέα κυβέρνηση επιχείρησε την απομάκρυνση Αλβανών πολιτών από περιοχές που κατείχαν οι αντάρτες κι έστειλε τελεσίγραφο για παράδοση των όπλων και απομάκρυνση του NLA από τις περιοχές που κατείχε. Οι αντάρτες απάντησαν με νέες επιθέσεις, με αποτέλεσμα τον θάνατο 15 στρατιωτών και πέντε αμάχων πολιτών και τον τραυματισμό πέντε στρατιωτών. Από την πλευρά των ανταρτών, οι κυβερνητικές πηγές αναφέρουν 30 νεκρούς, αλλά ο NLA κάνει λόγο για πολύ περισσότερους. Στο μεταξύ, χιλιάδες πολίτες εγκατέλειψαν, τον Μάιο του 2001, τις εμπόλεμες ζώνες και προωθήθηκαν σε άλλες περιοχές της χώρας (ICG Balkans Report, 2001).

3.6. Διεθνής παρέμβαση για επίτευξη συμφωνίας

Σε μια προσπάθεια να επέλθει ειρηνικός συμβιβασμός μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, ο

Διεθνής Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) έστειλε στα Σκόπια, ως ειδικό απεσταλμένο, έναν έμπειρο Βρετανό διπλωμάτη (P. Φρόγουικ), με προηγούμενη εμπειρία στην περιοχή (επικεφαλής του ΟΑΣΕ στην π.Γ.Δ.Μ το 1992), ο οποίος πρότεινε κατάπαυση του πυρός, παροχή αμνηστίας στα μέλη του NLA, έναρξη συνομιλιών μεταξύ των δύο μερών (κυβέρνηση και NLA) και συνταγματικές ρυθμίσεις ικανοποιητικές των αιτημάτων της αλβανικής μειονότητας. Η προσπάθεια του όμως, τορπιλίστηκε από τους ίδιους τους εκπροσώπους της μειονότητας όταν αυτοί συναντήθηκαν κρυφά (NLA, DPA και PDP) και συμφώνησαν (υπογράφοντας σχετικό μνημόνιο συνεργασίας), να αναμορφώσουν την χώρα προς όφελος τους, διατηρώντας μεν τις προτάσεις του διπλωμάτη, μεταβάλλοντας όμως την σειρά προτεραιότητας για την εφαρμογή τους (ICG Balkans Report, 2001).

Η συνάντησή τους και η συμφωνία τους έγινε αντιληπτή, όταν φωτογραφικό στιγμιότυπό της είδε το φως της δημοσιότητας, μέσω του τύπου. Ο πρόεδρος της κυβέρνησης, δήλωσε ότι δεν είχε καμία ενημέρωση για την συνάντηση και κατηγορήσε τους δύο επικεφαλής των κομμάτων των αλβανόφωνων (Τζαφέρι και Ιμέρι) για παροχή στήριξης στους αντάρτες του NLA. Οι ίδιοι πάντως (Τζαφέρι και Ιμέρι), αρνήθηκαν να αποκηρύξουν τα όσα περιελάμβανε η συμφωνία που έκαναν με τους αντάρτες, επιρρίπτοντας παράλληλα ευθύνες στον πρόεδρο της χώρας για σύγκληση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας ερήμην τους, προκειμένου να σχεδιαστούν εκ νέου επιθέσεις εναντίον ανταρτικών θέσεων, καταπατώντας την εκεχειρία και θέτοντας σε κίνδυνο ζωές αμάχων (ICG Balkans Report, 2001).

Αν και η διεθνής διαμεσολάβηση για επίτευξη ειρηνικής πολιτικής λύσης στην κρίση απέτυχε, εντούτοις οι αναλυτές εκτιμούν ότι είχαν ήδη ωριμάσει οι συνθήκες για επίλυσή της και από τις δύο πλευρές (κυρίως από την πλευρά των σλάβων), αλλά υπήρχε αδυναμία διαχείρισής της, ενώ η επέμβαση του διεθνούς παράγοντα (ΗΠΑ, NATO) δεν ήταν τόσο αποφασιστική όσο θα έπρεπε (ICG Balkans Report, 2001).

3.7. Η κλιμάκωση της κρίσης

Τα προβλήματα που κλήθηκε να διαχειριστεί η κυβέρνηση εθνικής ενότητας ήταν μεγάλα και παρά την εκεχειρία, οι εχθρότητες συνεχιζόταν με αμείωτη ένταση, που κορυφώθηκε από το τέλος Μάιου και μετά. Ενώ αρχικά, στις 31 Μαΐου του 2001, ο πρόεδρος της κυβέρνησης των Σκοπίων (Πρωθυπουργός Λ. Γκεοργκιέφσκι), ύστερα από ισχυρές πιέσεις που δέχθηκε από το NATO, έκανε δηλώσεις που έδειχναν πλήρη αλλαγή στη πολιτική γραμμή πλεύσης -όπως

προσφορά αμνηστίας (εξαίρεσε τους δολοφόνους των ένστολων) και αναθεώρηση του Συντάγματος, στις 3 Ιουνίου, ο στρατός επιτίθετο κατά αντάρτικων θέσεων και με νέες δηλώσεις ο πρόεδρος της κυβερνήσεως ανακοίνωνε πως, η χώρα πρέπει να προσφύγει σε πρόωρες εκλογές, καθώς η κυβέρνηση εθνικής ενότητας δεν μπορούσε να «λειτουργήσει». Στις 6 Ιουνίου το Προεδρικό γραφείο έγινε στόχος επίθεσης από ομάδα ενόπλων, προκαλώντας την οργή της κυβέρνησης, με αποτέλεσμα ο Πρωθυπουργός να απειλήσει με κήρυξη της χώρας σε εμπόλεμη κατάσταση και να άρει τις προθέσεις του για αλλαγές στο Σύνταγμα. Ωστόσο, σύντομα ήρε τις δηλώσεις αυτές, καθώς δέχθηκε ισχυρές πιέσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Independent, 2001).

Στο μεταξύ, Σλάβοι κάτοικοι του Μοναστηρίου (Μπίτολα) πρωταγωνίστησαν σε διώξεις κατά των Αλβανών κατοίκων, καίγοντας καταστήματα και οικίες και προκαλώντας νέες ζημιές στο μουσουλμανικό θρησκευτικό τέμενος. Σύμφωνα με τις καταγγελίες δε, του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο πογκρόμ διώξεων του Μοναστηρίου, συμμετείχαν και αστυνομικές δυνάμεις, με απώτερο στόχο, την εκδίωξη του αλβανικού στοιχείου από την περιοχή (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Η ένταση κορυφώθηκε, στις 9 Ιουνίου, όταν αντάρτες του NLA κατέλαβαν το Αρατσίνοβο που βρίσκεται πολύ κοντά στην πρωτεύουσα της χώρας (είναι σε απόσταση 10 χιλιομέτρων από το κέντρο των Σκοπίων). Ο στρατός ξεκίνησε επιχείρηση απόθησης των ανταρτών σημειώνοντας μικρές επιτυχίες. Στη συνέχεια όμως, και ύστερα από πιέσεις του διεθνούς παράγοντα (κυρίως του NATO), ο στρατός υπαναχώρησε (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Οι νέοι όροι που τέθηκαν, προκειμένου να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις, ήταν η εκκένωση της περιοχής από τους αντάρτες και η απομάκρυνσή τους διατηρώντας τον οπλισμό τους. Μάλιστα, το NATO δεσμεύτηκε για την τήρηση της ειρηνικής απομάκρυνσης των ανταρτών. Έτσι, στρατιώτες (κυρίως από τις ΗΠΑ), που μετείχαν στην νατοϊκή δύναμη του Κοσσυφοπεδίου, ανέλαβαν να συνοδεύσουν τους αντάρτες του NLA, με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να κατηγορηθούν ότι ευνοούσαν τις θέσεις των ανταρτών, κάτι που προσέβαλε τους Σλάβους, με αποτέλεσμα, την έναρξη ταραχών, φτάνοντας στα πρόθυρα του εμφυλίου. Χιλιάδες Σλάβοι κάτοικοι της Π.Γ.Δ.Μ, συγκεντρώθηκαν έξω από τη Βουλή εκφράζοντας την συμπαράσταση τους στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας, αποδοκιμάζοντας παράλληλα τις τακτικές της κυβέρνησης. Μάλιστα δε, αρκετοί παρατηρητές, καταδεικνύοντας την κατάσταση που επικρατούσε, εξέφρασαν την άποψη πως, αν εκείνη την ημέρα, κατά την οποία ουδείς πολιτικός

έκανε δηλώσεις στα ΜΜΕ για τα τεκταινόμενα, προσωπικότητες εγνωσμένης φήμης, που έχαιραν της εκτίμησης του κόσμου και του στρατού (π.χ. ο Στρατηγός Π. Πετρέφσκι) επιχειρούσαν να καταλάβουν την εξουσία, αυτό θα ήταν εξαιρετικά εύκολο (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Φοβούμενος κλιμάκωση της βίας και εμφύλια σύρραξη, την επόμενη ημέρα, ο πρώτος πολίτης της χώρας (Πρόεδρος Τραικόφσκι) κάλεσε τις δυνάμεις ασφαλείας να επέμβουν, επαναφέροντας την ομαλότητα, σημειώνοντας πως κοινός στόχος όλων, είναι η πάταξη της τρομοκρατίας με τις λιγότερες δυνατές ανθρώπινες απώλειες. Ωστόσο, η δημοτικότητα του προέδρου ήταν στο ναδίρ, σε αντίθεση με αυτή του Πρωθυπουργού (Γκεοργκιέφσκι,) που εκτοξεύτηκε, λόγω της στάσης που κράτησε καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης, ομολογώντας τις πιέσεις που δέχεται η κυβέρνηση από τον διεθνή παράγοντα (NATO, ΗΠΑ, ΕΕ). Η διεθνής εμπλοκή, και δη των ΗΠΑ, έγινε σαφέστερη, όταν στις 27 Ιουνίου, ο πρόεδρος Μπους εξέδωσε εντολή απαγόρευσης οιασδήποτε συναλλαγής των Αμερικανών με του Αλβανούς αντάρτες του NLA και πάγωσε τους τραπεζικούς λογαριασμούς (σε Π.Γ.Δ.Μ και Σερβία) των φερόμενων ως χρηματοδοτών του NLA (Jeffries, 2003).

Στο μεταξύ ο διεθνής παράγοντας εξακολουθούσε να μην έχει ενιαίο μέτωπο και να είναι αναποφάσιστος για την διαχείριση και επίλυση της κρίσης. Ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατούσε, είναι το γεγονός ότι, ο νέος απεσταλμένος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Φρ. Λεοτάρτ) καταφθάνοντας στα Σκόπια μεσούσης της κρίσης (28 Ιουνίου 2001), δήλωνε πως η κυβέρνηση των Σκοπίων οφείλει και πρέπει να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τον NLA και την αμέσως επόμενη ημέρα, αναιρούσε τις σχετικές δηλώσεις (The Economist, 2001).

Από την πλευρά του, το NATO συμφώνησε να μεταβεί στην περιοχή, δύναμη 3.000 ανδρών, υπό την προϋπόθεση ότι η κυβέρνηση των Σκοπίων θα επέλεγε τη λύση του πολιτικού συμβιβασμού. Έτσι, η κυβέρνηση, ως δείγμα καλής θέλησης, δια του Υπ. Εσωτερικών (Λ. Μποσκόβσκι) ανακοίνωσε την πρόθεση της να αποσύρει ορισμένες από τις δυνάμεις της, περίξ της πρωτεύουσας (Jeffries, 2003).

Και ενώ αρχικά η κατάσταση έδειχνε πως οδηγείται προς εκτόνωση, την πρώτη του Ιούλη ξέσπασαν νέες συγκρούσεις Β.Δ. των Σκοπίων (χωριό Ραντούσα στο Τέτοβο), διάρκειας τριών ημερών. Η κυβέρνηση προέβη σε νέα συμφωνία εκεχειρίας, ευελπιστώντας την επίτευξη ειρήνης, ενώ παράλληλα, επιδίωκε τη διευκόλυνση της απόβασης των νατοϊκών δυνάμεων στα εδάφη της. Ωστόσο, το NATO δια του Γενικού Γραμματέα του (Τζ. Ρόμπερτσον), ανακοίνωσε

πως δεν έχει οριστεί το πώς και το πότε θα παρασχεθεί βοήθεια προς τα Σκόπια, συνδέοντας την ευθέως, με την διάρκεια της εκχειρίας και την πρόοδο των συνομιλιών μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Εκλαμβάνοντας αυτό ως άλλη μια μορφή άσκησης πιέσεων, η κυβέρνηση, δια του αρχηγού του γενικού επιτελείου (Π. Παντέφσκι), υπέγραψε την συμφωνία εκχειρίας. Από την πλευρά του NLA υπέγραψε ο Αλί Αχμέτι. Η εκχειρία τέθηκε σε ισχύ στις 5 Ιουλίου. Η δε στάση του NATO και οι πιέσεις που ασκήθηκαν από την πλευρά του στην κυβέρνηση, κατέδειξε, σύμφωνα με τους αναλυτές, την αλλαγή στάσης του οργανισμού προς διαπραγμάτευση με τους αντάρτες, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις αρχικές του θέσεις, ειδικά αν αναλογιστεί κανείς ότι η αναφορά του προς τον NLA, ήταν ότι επρόκειτο για τρομοκράτες (The Independent, 2001).

Η εκχειρία δοκιμάστηκε από την πρώτη ημέρα της εφαρμογής της. Ένας άνδρας που επιχειρούσε να περάσει τα σύνορα με την Σερβία, θεωρήθηκε μέλος του NLA και τραυματίστηκε θανάσιμα, όταν σερβικές δυνάμεις άνοιξαν πυρ εναντίον του. Στην περιοχή του Τετόβου σημειώθηκαν σποραδικές συγκρούσεις, ενώ υπήρξαν σφοδρές συμπλοκές και ανάμεσα σε Αλβανούς και μέλη σλάβικης παραστρατιωτικής οργάνωσης (The Times, 2001). Η κρίση οξύνθηκε ακόμη περισσότερο, όταν δυνάμεις του NLA κατέλαβαν αρκετά από τα χωριά και τα προάστια περί του Τετόβου, στήνοντας οδοφράγματα, υπό το πρόσχημα της αντίστασης σε μισθοφόρους, σταλμένους από την κυβέρνηση των Σκοπίων. Σε παρέμβαση του, το NATO, προειδοποίησε τους αντάρτες του NLA να μη προχωρήσουν σε κατάληψη του αεροδρομίου ή σε επιθέσεις κατά της πρωτεύουσας, καθώς κάτι τέτοιο θα θεωρηθεί ως επίθεση εναντίον του.

Χάριν της επέμβασης του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), η εκχειρία διατηρήθηκε έως τα μέσα του Ιούλη. Στις 22 και 23 όμως του μήνα, ο NLA εξαπέλυσε νέες επιθέσεις εναντίων χωριών με σλάβικο πληθυσμό, στην περιοχή του Τετόβου, ισχυριζόμενος ότι οι επιθέσεις του, αποτελούσαν απάντηση σε προκλήσεις που είχαν δεχθεί. Τον ισχυρισμό αυτόν όμως, καταρρίπτουν παρατηρητές του ΟΑΣΑ, που ήταν στην περιοχή (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Σε πολιτικό επίπεδο, ο πρόεδρος της κυβέρνησης (Γκεοργκιέφσκι) έστειλε τελεσίγραφο στα μέλη του NLA, ζητώντας την παύση των επιθέσεων και την απομάκρυνσή τους από τις περιοχές που είχαν καταλάβει, απειλώντας ότι, σε διαφορετική περίπτωση, θα προσφύγει στην λύση του θέματος με βίαια μέσα. Παράλληλα, με επιστολή του προς τον πρόεδρο της χώρας (Τραϊκόφσκ) ζήτησε την έγκριση στρατιωτικής παρέμβασης. Οι κινήσεις αυτές, ενίσχυσαν ακόμη

περισσότερο τη δημοφιλία του Πρωθυπουργού και επευφημήθηκαν εντόνως από το πλήθος που είχε συγκεντρωθεί έξω από το Κοινοβούλιο των Σκοπίων (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Καθώς η κατάσταση οξυνόταν όλο και περισσότερο, αξιωματούχοι του NATO συναντήθηκαν με τον διοικητή του NLA/UCK (Α. Αχμέτι), συζητώντας για νέα εκχειρία, χωρίς όμως να έχει λήξει η προηγούμενη. Η νέα εκχειρία τέθηκε σε ισχύ στις 26 Ιουλίου και στην χώρα έσπευσαν ο Γ.Γ. του NATO (Ρομπερτσον) και ο έτερος απεσταλμένος της ΕΕ (Σολάνα), προκειμένου να ξεκινήσει νέος γύρος διαπραγματεύσεων. Σε πρώτη φάση, ο NLA συμφώνησε να αποσυρθεί από τις περιοχές που είχε καταλάβει και η κυβέρνηση να διατηρήσει τον στρατό μακριά (Balkans Briefing Paper, 2001).

Κι ενώ ο επόμενος γύρος των διαπραγματεύσεων είχε προγραμματιστεί να γίνει στο Τέτοβο, τελικά αποφασίστηκε να διεξαχθεί στην Οχρίδα , λόγω του γεγονότος ότι, παρά τη συμφωνία, ο στρατός των ανταρτών εξακολουθούσε να κατέχει τα εδάφη της περιοχής (Independent, 2001). Μάλιστα, η εκχειρία λίγο έλειψε να τιναχτεί στον αέρα, όταν κατά τη δεύτερη μέρα του δεύτερου γύρου των συνομιλιών στην Οχρίδα , οι αντάρτες επετέθησαν κατά του αυτοκινήτου στο οποίο επέβαινε ο Υπ. Εσωτερικών (Jeffries, 2003).

3.8. Οι διαπραγματεύσεις

Τα θέματα που τέθηκαν προς διαπραγμάτευση ήταν τα πάγια αιτήματα των αλβανοφώνων της Π.Γ.Δ.Μ. Οι διαπραγματευτές, προσδοκώντας την εύρεση κοινά αποδεκτής λύσης, σε ότι αφορά την αναγνώριση της αλβανικής γλώσσας ως επίσημη, πρότειναν να καθιερωθεί στις περιοχές όπου ο αλβανικός πληθυσμός υπερτερούσε του 20% του γενικού πληθυσμού (Jeffries, 2003).

Ενώ οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονταν, οι αντάρτες του NLA, είχαν την ευκαιρία να θέσουν υπό τον έλεγχο τους όλη την περιοχή του Τετόβου, χωρίς καν να γίνουν αντιληπτοί από τους παρατηρητές ή από την κυβέρνηση. Οι συγκρούσεις ήταν καθημερινές, ενώ από κάποια στιγμή και μετά, ήλεγχαν τον δρόμο που οδηγούσε προς το Κόσσοβο. Αυτό, συν το γεγονός ότι ο διεθνής παράγοντας πίεζε την κυβέρνηση να φέρει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τους αντάρτες, που μέχρι πριν λίγο θεωρούσε τρομοκράτες, εξόργισε μεγάλο μέρος των Σλάβων, οι οποίοι πλέον έκαναν λόγο για εμφανή μεροληψία του NATO υπέρ των ανταρτών. Στο στόχαστρο τους βρέθηκε και ο Υπ. Εσωτερικών (Μποσκόφσκι), που κατηγορήθηκε για συμμετοχή σε παράνομο κύκλωμα διακίνησης όπλων, ενώ ορισμένοι πολίτες, άφηναν αιχμές

ακόμη και για την κυβέρνηση, υποστηρίζοντας ότι επωφελούνταν οικονομικά και πολιτικά από την παρατεταμένη κρίση (Jeffries, 2003).

Στο μεταξύ, στις διαπραγματεύσεις, η αλβανική πλευρά, περα από την γλώσσα, έθεσε ένα ακόμη αίτημα, ζητώντας την δημιουργία αστυνομικού σώματος, αποτελούμενο αποκλειστικά από ομοεθνείς τους. Η πλευρά της κυβέρνησης δέχθηκε το αίτημα κι αποφασίστηκε η αναμόρφωση της αστυνομίας, με συμμετοχή των Αλβανών, αναλογικά ίση, με το ποσοστό επί του πληθυσμού τους. Ο έλεγχος του σώματος θα ανήκε στην κυβέρνηση και η αναδιοργάνωση θα γινόταν υπό την επίβλεψη τρίτων χωρών. Επίσης, συμφωνήθηκε να ληφθούν μέτρα για την χρήση της γλώσσας στον τομέα του δημοσίου και τέθηκε το χαμηλότερο όριο των ψήφων (από την πλευρά της μειοψηφίας) για τους νόμους που θα ψηφίζονται στην Βουλή (Jeffries, 2003).

Οι επιθέσεις του στρατού, κατά θέσεων των ανταρτών του NLA ξεκίνησαν στις 11 Αυγούστου από ξηράς και αέρος, χωρίς ωστόσο να επιφέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, καθώς ο έλεγχος των εδαφών δεν μεταβλήθηκε σημαντικά, αλλά και χωρίς να υπάρχουν μεγάλες απώλειες και για τις δύο πλευρές. Παρά την μη επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος όμως, η στρατιωτική επιχείρηση ανέδειξε κάποια στοιχεία ζωτικής σημασίας, όπως ότι οι αντάρτες στηρίζονταν και εφοδιάζονταν κατά βάση από το Κόσσοβο, ότι το μέτωπο τους δεν ήταν αρραγές και ότι δεν είχαν μεγάλη υποστήριξη από τους Αλβανούς πολίτες.

3.9. Η υπογραφή της συμφωνίας

Στις 12 Αυγούστου του 2001 συμφωνήθηκε νέα εκχειρία και στις 13 του μήνα υπεγράφη στην Οχρίδα , η συμφωνία πλαίσιο, πάνω στην οποία θα οικοδομούνταν στο εξής οι σχέσεις των δύο εθνοτήτων της Π.Γ.Δ.Μ. Οι αντάρτες, αν και δεν συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις, εντούτοις, έδωσαν ρητές δεσμεύσεις στους αξιωματούχους της δύσης, ότι θα σεβαστούν τη συμφωνία και θα παραδώσουν τα όπλα (Λυγερός, 2008). Και οι δύο πλευρές βέβαια, δήλωναν ανικανοποίητες, καθώς τα βασικά σημεία της συμφωνίας έδειχναν πως οι Σλάβοι έχαναν μέρος της πολιτικής και κοινωνικής τους δύναμης και οι Αλβανοί διεύρυναν τα δικαιώματα τους, ως πολίτες της χώρας. Ωστόσο διασφαλιζόταν, στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, η ειρηνική συνύπαρξη τους (European Commission).

Οι βασικές αρχές της συμφωνίας ήταν:

- Προκειμένου να διασφαλιστεί σταθερό και δημοκρατικό μέλλον για τη χώρα, λύσεις θα δίνονται πολιτικά και όχι με τη χρήση βίας ή όπλων.

- Διατηρείται η κυριαρχία της χώρας και η εδαφική της ακεραιότητα. Τυχόν εθνικά ζητήματα δεν περιλαμβάνουν εδαφικές λύσεις.
- Ο πολυεθνικός χαρακτήρας της χώρας θα αντικατοπτρίζεται και στην δημόσια ζωή της.
- Το Σύνταγμα θα καλύπτει τις ανάγκες όλων των πολιτών της Π.Γ.Δ.Μ.
- Οι πολίτες, δια της ανάπτυξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ενθαρρύνονται για συμμετοχή στα κοινά.
- Οι εχθροπραξίες παύουν άμεσα και διαλύονται οι ένοπλες ομάδες υπό την εποπτεία του ΝΑΤΟ.
- Επίσημη γλώσσα του κράτους, σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, είναι τα σλάβικα, αλλά εξίσου επίσημη είναι και κάθε άλλη γλώσσα, που ομιλείται από το 20% του πληθυσμού, επί του συνόλου των κατοίκων της χώρας. Η αλβανική αναγνωρίζεται ως επίσημη γλώσσα στις περιοχές όπου ο πληθυσμός είναι άνω του 20% των κατοίκων. Μπορεί επίσης, να ομιλείται και κατά τις εργασίες της Βουλής.
- Οι εθνικές μειονότητες θα εκπροσωπούνται (ως εργαζόμενοι) στον τομέα του δημοσίου, ανάλογα με το ποσοστό τους επί του συνόλου των κατοίκων της χώρας.
- Αυξάνεται το ποσοστό των Αλβανών στα σώματα ασφαλείας και οι τοπικές αρχές θα μπορούν να έχουν λόγο κατά την διαδικασία επιλογής των διοικητών των αστυνομικών τμημάτων που λειτουργούν στην περιοχή ευθύνης τους.
- Κατά τις ψηφοφορίες στην Βουλή, σε θέματα που θα αναφέρονται στον πολιτισμό και την γλώσσα απαιτούνται τα 2/3 των εκπροσώπων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που εκλέχθηκαν ως αντιπρόσωποι των μειονοτήτων.
- Στο Σύνταγμα, εκτός από την Ορθόδοξη Εκκλησία, θα γίνεται εξίσου αναφορά στην Ισλαμική Κοινότητα, καθώς και σε άλλες θρησκευτικές κοινότητες που ζουν στην χώρα.
- Το άρθρο του Συντάγματος που αναφέρεται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, τροποποιείται, προκειμένου να απαλειφθεί η αναφορά μόνο στη σλάβικη κληρονομιά και θα αλλαχθεί σε «προστασία της πολιτιστικής ταυτότητας της Π.Γ.Δ.Μ».
- Κάθε μειονότητα μπορεί να χρησιμοποιεί τα δικά της σύμβολα και να προάγει την εθνική της ταυτότητα.

➤ Στο Συμβούλιο Διεθνολικών Σχέσεων θα μετέχουν ίσοι εκπρόσωποι Σλάβων και Αλβανών (επτά από την κάθε εθνότητα), καθώς και πέντε εκπρόσωποι των υπολοίπων εθνοτικών ομάδων. Έργο του Συμβουλίου είναι η διευθέτηση θεμάτων για τις σχέσεις ανάμεσα στις εθνικές κοινότητες που ζουν στην χώρα και οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με την ψήφο του 2/3 των μελών που συμμετέχουν.

➤ Στο προοίμιο του Συντάγματος τροποποιείται η φράση περί κοινής πατρίδας του σλάβικου λαού με τις άλλες εθνότητες και αντικαθίσταται με τη συνταγματική διακήρυξη της ιστορικής γένεσης της χώρας, εστιάζοντας στον αστικό και πολιτικό χαρακτήρα της κοινωνίας της.

➤ Η συμφωνία πρέπει να κυρωθεί έστω από τα 2/3 της Βουλής εντός 45 ημερών. Κατά το χρονικό διάστημα αυτό, θα πρέπει να υιοθετηθεί νέος νόμος προκειμένου να αποκεντρωθεί η Τοπική κυβέρνηση.

➤ Μέχρι τον Ιανουάριο του 2002 θα πρέπει να διενεργηθούν εκλογές υπό την αιγίδα διεθνούς παράγοντα και

➤ Μέχρι τον Οκτώβριο του 2001 θα πρέπει να γίνει νέα απογραφή υπο διεθνή επιτήρηση (European Commission; ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

3.10. Ο αφοπλισμός του NLA

Στο πλαίσιο της συμφωνίας της Οχρίδας, οι αντάρτες του NLA όφειλαν να προχωρήσουν σε αποστρατικοποίηση. Στις 14 Αυγούστου 2001 υπέγραψαν νέα συμφωνία με το NATO, το οποίο είχε αναλάβει τον αφοπλισμό τους. Ωστόσο, προς πραγμάτωση αυτών, θα έπρεπε να καταφθάσει στην Π.Γ.Δ.Μ δύναμη από 3.500 στρατιώτες. Υπολογιζόταν πως όλη η διαδικασία του αφοπλισμού θα διαρκούσε δύο εβδομάδες, υπό την προϋπόθεση ότι θα υπήρχε καθολική παύση πυρός, από όλες τις δυνάμεις (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Ο ηγέτης του NLA (Α. Αχμέτι) έθεσε ως προϋπόθεση, για την παράδοση 2.000 όπλων, την παροχή πλήρους αμνηστίας. Την διαβεβαίωση περί αμνηστίας επανέλαβε ο Πρόεδρος των Σκοπίων, διευκρινίζοντας ότι αυτή δεν ισχύει για όσους αντάρτες ήταν υπόλογοι για εγκλήματα πολέμου (Jeffries, 2003).

Ο αφοπλισμός θα ολοκληρωνόταν σε τρία στάδια.

1. Το πρώτο στάδιο περιελάμβανε την διαδικασία της απόβασης της στρατιωτικής νατοϊκής δύναμης, στην οποία έπρεπε να παραχωρηθούν προνόμια και δικαιώματα προκειμένου να

διευκολυνθεί το έργο της.

2. Το δεύτερο στάδιο περιελάμβανε τη συλλογή όπλων και πυρομαχικών, την αποθήκευση τους και τη μεταφορά τους με ασφάλεια

3. Το τελευταίο στάδιο περιελάμβανε την καταστροφή των όπλων και την αναχώρηση της νατοϊκής στρατιωτικής δύναμης από την π.Γ.Δ.Μ με ασφάλεια (ICG Balkans Briefing Paper, 2001).

Οι φάσεις του αποπλισμού ήταν συνδεδεμένες με τις διαδικασίες που ακολουθούνταν στο Κοινοβούλιο για την κύρωση της συμφωνίας. Έτσι, μόλις ολοκληρωνόταν η συγκέντρωση του 1/3 του οπλισμού των ανταρτών, ο Πρόεδρος της χώρας έπρεπε να αιτηθεί την έναρξη των συνταγματικών αλλαγών. Μόλις ολοκληρωνόταν τα 2/3 της συγκέντρωσης των όπλων, η Βουλή όφειλε να ψηφίσει τις ρυθμίσεις που προτεινόταν και με την ολοκλήρωση του αποπλισμού, η Βουλή έπρεπε να έχει υιοθετήσει το σύνολο του νομοθετικού πακέτου, του προβλεπόμενου από τη συμφωνία (CRS report for Congress, 2002).

Η επιχείρηση αποπλισμού ολοκληρώθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου, έχοντας συγκεντρωθεί πάνω από 3.300 όπλα (CRS report for Congress, 2002).

Αν και οι δυνάμεις του NATO επρόκειτο να αποχωρήσουν αμέσως μετά την συγκέντρωση των όπλων, εντούτοις, τέθηκε προβληματισμός για το κενό ασφαλείας που θα δημιουργούσε η απουσία τους, καθώς οι μεν Σλάβοι δεν ένιωθαν ακόμη ασφαλείς για να επιστρέψουν στα σπίτια που είχαν εγκαταλείψει, λόγω των συγκρούσεων, οι δε Αλβανοί φοβούνταν για αντίποινα από παραστρατιωτικές δυνάμεις και για κακομεταχείριση από την αστυνομία. Έτσι, μετά και από αίτημα της κυβέρνησης με το οποίο συμφώνησαν και τα αλβανικά κόμματα, η παραμονή του NATO στην περιοχή επιμηκύνθηκε κατά τρεις μήνες (CRS report for Congress, 2002).

3.11. Τα μετά της Συμφωνίας

Όπως προαναφέρθηκε, καμία από τις εμπλεκόμενες πλευρές δεν ήταν ικανοποιημένη από την συμφωνία της Οχρίδας. Μάλιστα δε, ο Πρωθυπουργός (Γκεοργκιέφσκι,) την χαρακτήρισε ντροπιαστική για τη χώρα, ενώ άλλοι πολιτικοί (εθνικιστές), στηλίτευσαν εκ νέου τη μεροληψία υπέρ των Αλβανών ανταρτών, του διεθνούς παράγοντα. Από την πλευρά τους οι Αλβανοί πίστευαν πως η εξαίρεση του NLA από τις διαπραγματεύσεις, υπονομεύει την εφαρμογή της συμφωνίας, ενώ οι διεθνείς παρατηρητές πίστευαν πως, παρά τον αποπλισμό των ανταρτών αυτοί, θα μπορούσαν να προμηθευτούν νέα όπλα με ευκολία (CRS report for Congress, 2002).

Ωστόσο, η συμφωνία έτυχε της έγκρισης του Κοινοβουλίου στις 6 Σεπτεμβρίου και στις 13 του ίδιου μήνα, οπότε ολοκληρώθηκε η δεύτερη φάση του αφοπλισμού των ανταρτών, ξεκίνησε η διαβούλευση περί συνταγματικής αναθεώρησης. Αρκετοί ήταν οι κοινοβουλευτικοί που πρότειναν να γίνει δημοψήφισμα, ώστε να αποφασίσει ο λαός. Ο διεθνής παράγοντας όμως, θεώρησε την πρόταση καταστροφική. Την ίδια ώρα, η ανησυχία των Αλβανών ήταν η παραχώρηση ή μη αμνηστίας στους αντάρτες του NLA, καθώς υπήρχε μεν εκπεφρασμένη δήλωση από τον Πρόεδρο της χώρας (Τραϊκόφσκι), αλλά δεν προβλεπόταν στην συμφωνία που είχε υπογραφεί. Στις 8 Οκτωβρίου, η κυβέρνηση υποστήριξε την δέσμευση που είχε αναλάβει ο Πρόεδρος της χώρας, αν και αρκετοί πολιτικοί εξέφρασαν αντίθετες απόψεις, ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένου και του Πρωθυπουργού (Γκεοργκιέφσκι). Στις 31 Οκτωβρίου, όλες οι πολιτικές παρατάξεις δεσμεύτηκαν την τήρηση των συμφωνηθέντων, ενώ ο Κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος (Αντοφ), εξέφρασε την πεποίθησή του, ότι όλο το πακέτο της συμφωνίας θα είχε εγκριθεί έως τις 12 Νοεμβρίου του 2001 (CRS Report for Congress, 2001).

4. Κεφάλαιο 4ο- Διεθνές Περιβάλλον στο Περιφερειακό Σύστημα της κρίσης στην ΠΓΔΜ

Όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρουσίασης, το διεθνές περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις επιδιώξεις μιας χώρας. Ως εκ τούτου, προσεγγίζεται, μελετάται και αναλύεται με προσοχή, καθώς από αυτό εξαρτάται η επίτευξη των στόχων που τίθενται από τους δρώντες στο διεθνές σύστημα.

Στο παρόν κεφάλαιο λοιπόν, παρουσιάζεται το διεθνές περιβάλλον, όπως αυτό ήταν διαμορφωμένο την εποχή εκείνη, προκειμένου να επεξηγηθεί τρόπος τινά, η στάση που τήρησε ο διεθνής παράγοντας την περίοδο της κρίσης (2001), στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

4.1. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Για να γίνει αντιληπτός ο ρόλος των ΗΠΑ στην κρίση του 2001 στην Π.Γ.Δ.Μ ανάμεσα σε Σλάβους κι Αλβανούς, πρέπει να εξεταστούν τα συμφέροντα και οι στόχοι όλων των εμπλεκομένων μερών. Σύμφωνα λοιπόν με τον Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων Βασίλη Φούσκα (2008), τα συμφέροντα των ΗΠΑ, που καθορίζουν και την πολιτικο-στρατιωτική στρατηγική τους, έχουν γεωπολιτικό και γεωοικονομικό χαρακτήρα, ενώ κύριοι στόχοι είναι, τόσο ο έλεγχος

των περιοχών εκείνων, με πλούσιες πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου, όσο και ο έλεγχος των ζωνών μεταφοράς -ώστε να γίνεται με ασφάλεια η διακίνηση ενέργειας στις αγορές της δύσης- και η εκμηδένιση ή έστω ο περιορισμός των ανταγωνιστών, σε Ευρώπη και Ασία (Ρωσία, Κίνα, Γερμανία, Γαλλία κ.α.). Στα Βαλκάνια ειδικότερα, στόχος τους υπήρξε η γενική εποπτεία όλων των χωρών της χερσονήσου, η εμπλοκή στα τεκταινόμενα τους, λειτουργώντας (οι ΗΠΑ) ως ασπίδα προστασίας, έναντι του εχθρού (φανταστικού και μη), δημιουργώντας έτσι συμμάχους χαμηλού κόστους, που όμως διασφάλιζαν την πολιτική επιρροή των ΗΠΑ στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, ενισχύοντας παράλληλα τον μηχανισμό ελέγχου έναντι της Ρωσίας που είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ως ενεργειακή δύναμη (Σταύρου, 2008). Θεωρώντας ότι η ασφάλεια τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ασφάλεια του διεθνούς συστήματος, απώτερος στόχος των ΗΠΑ είναι η διατήρηση της ηγεμονίας τους και η διατήρηση της τάξης. Για την διατήρηση δε της θέσεώς τους στο διεθνές σύστημα, χρησιμοποιούν όλα τα όπλα που υπάρχουν στη φαρέτρα τους, τόσο στην ήπια όσο και στην σκληρή ισχύ.

Σε ότι αφορά λοιπόν την περίπτωση της Π.Γ.Δ.Μ., οι Η.Π.Α., κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και του 2000, παρέμειναν ενεργές σε πολυμερείς προσπάθειες για την πρόληψη της εξάπλωσης εθνοτικών συγκρούσεων, με στόχο την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της βιωσιμότητας της ΠΓΔΜ και τη διαχείριση διμερών διαφορών μεταξύ αυτής και της Ελλάδας, καθότι μια οποιαδήποτε παρατεταμένη βίαιη σύγκρουση στην περιοχή, θα μπορούσε να γίνει διεθνοποιημένη και να εμπλέξει τα γειτονικά κράτη, συμπεριλαμβανομένων των συμμάχων του ΝΑΤΟ. Ως εκ τούτου, εξέφρασαν συχνά την υποστήριξή τους, στην κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Π.Γ.Δ.Μ., δρώντας (οι Η.Π.Α.) συχνά και ως τοποτηρητές κι επιβλέποντες των συμφωνηθέντων, στην περιοχή. Έμπρακτο παράδειγμα εξάλλου, αποτελούν και τα βίαια διεθνιστικά επεισόδια, στις αρχές του 2001, οπότε και εκπρόσωποι των Η.Π.Α., διαδραματίζοντας βασικό ρόλο στις διεθνείς προσπάθειες για την εξουδετέρωση της σύγκρουσης, διαμόρφωσαν τη Συμφωνία-Πλαίσιο για την ειρήνη στην Οχρίδα , επέβλεψαν τη διαδικασία σταθεροποίησης και ειρηνευτικής εφαρμογής μετά τη σύγκρουση.

Πέραν των ανωτέρω, άξιο αναφοράς, προς επίρρωση των όσων λέχθηκαν για τις ΗΠΑ, για την προστατευτική τους παρουσία στην περιοχή και την στάση τους στην κρίση της ΠΓΔΜ το 2001, αποτελεί η πολυετής ανάπτυξη ενός μικρού στρατού των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην χώρα αυτή, ως μέρος μιας αποστολής του ΟΗΕ, στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Θεωρήθηκε ως η πρώτη δέσμευση των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στα Βαλκάνια,

καταδεικνύοντας περαιτέρω την διάθεση τους για πολιτική και στρατιωτική σταθερότητα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι ευρωπαίοι σύμμαχοί τους, έχοντας τους ίδιους ευρείς στόχους για τη ΠΓΔΜ, ήτοι την πλήρη ενσωμάτωσή της, μαζί με άλλα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων σε ευρω-ατλαντικούς θεσμούς και μια ειρηνική ολόκληρη και ελεύθερη Ευρώπη, προσπάθησαν να επιτύχουν βιώσιμη ειρήνη στην περιοχή και προήγαγαν τις ανοικτές πολιτικές διεύρυνσης του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.2. Διεθνείς Οργανισμοί

Όπως προαναφέρθηκε, οι ΗΠΑ, στο πλαίσιο της στρατηγικής τους για διατήρηση της υπεροχής τους στο διεθνές σύστημα, είχαν και έχουν συνάψει σχέσεις και συμμαχίες με πολλές χώρες γεωστρατηγικής και γεωπολιτικής σημασίας, ενώ ασκούν επιρροή στους διεθνείς οργανισμούς, προς προώθηση των δικών τους συμφερόντων. Ωστόσο οι διεθνείς οργανισμοί θεωρούνται και χρήσιμα εργαλεία για την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και την παροχή βοήθειας (Σπυρόπουλος, 2000), στην επίλυση προβλημάτων και στην διατήρηση της ειρήνης (Σισιλιάνος, 2003) με στόχο την επιβίωση των πολιτών από τον κίνδυνο της εξόντωσης που προέρχεται από κρατικούς ή άλλους εσωτερικούς παράγοντες (Σπυρόπουλος, 2000)

4.2.1. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)

Η επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών στη ΠΓΔΜ, ιδρύθηκε μετά από αίτημα του Προέδρου της Δημοκρατίας, Gligoron, το φθινόπωρο του 1992, θορυβούμενος από τις συνεχιζόμενες συγκρούσεις στις γειτονικές δημοκρατίες, ότι θα μπορούσαν να μεταφερθούν στο έδαφος της χώρας του. Μετά από μια διερευνητική αποστολή του ΟΗΕ, θεωρήθηκε σκόπιμη η παρουσία του οργανισμού στην ΠΓΔΜ. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, αποφάσισε στις 11 Δεκεμβρίου 1992 να προσθέσει μια Διοίκηση της ΠΓΔΜ στη Δύναμη Προστασίας των Ηνωμένων Εθνών (UNPROFOR), η οποία ήταν ήδη παρούσα στην Κροατία και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Σκοπός της ήταν να παρακολουθεί τις παραμεθόριες περιοχές με την Αλβανία και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΟΔΓ), να ενισχύει, με την παρουσία της, την ασφάλεια και τη σταθερότητα της χώρας και να αναφέρει τυχόν απειλητικές εξελίξεις (UN doc. S/RES/795, 1992; UN doc. S/24923, 1992).

Εκτός από την παρακολούθηση των συνόρων και των παραμεθόριων περιοχών, η αποστολή του ΟΗΕ στη ΠΓΔΜ πραγματοποίησε μια σειρά άλλων καθηκόντων. Η πολιτική αστυνομία

παρακολούθησε το έργο της τοπικής συνοριακής αστυνομίας κατά μήκος των βόρειων και των δυτικών συνόρων, την παρακολούθηση των εκλογών του 1994 (μαζί με άλλους διεθνείς οργανισμούς), διάφορες συναντήσεις (με πολιτικούς παράγοντες) κι εκκλήσεις τύπου για την προώθηση της δημοκρατίας και της διεθνοτικής συνεργασίας, την έναρξη και τη διοργάνωση μηνιαίων συναντήσεων μεταξύ των ηγετών των κυριότερων πολιτικών κομμάτων. Επιπλέον, τα στρατιωτικά στρατεύματα παρείχαν στον τοπικό πληθυσμό υγειονομική περίθαλψη, υπηρεσίες μεταφορών και ασθενοφόρων, καθώς και βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής.

Παρόλα αυτά όμως, ως τελική παρατήρηση, η αποστολή του ΟΗΕ δεν έκανε πολλά για να αντιμετωπίσει τα διεθνοτικά προβλήματα στη ΠΓΔΜ και, ως εκ τούτου, υποστήριξε ουσιαστικά το status quo, από την άποψη αυτή. Η παραδοσιακή αρχή διατήρησης της ειρήνης μέσω της προώθησης της «ανθρωπιστικής παρέμβασης» (Σπυρόπουλος, 2000), αποτελεί εμπόδιο για την επιχείρηση του ΟΗΕ για την αντιμετώπιση θεμάτων που θεωρήθηκαν σημαντικά από πολλούς από τον τοπικό πληθυσμό της ΠΓΔΜ. Από το φόβο της ανατροπής της καλής σχέσης με την κυβέρνηση υποδοχής, η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών απέφυγε να λάβει θέση σε σχέση με, ίσως, το σημαντικότερο ζήτημα στις σχέσεις μεταξύ κυβέρνησης και Αλβανών - το θέμα του Πανεπιστημίου του Τέτοβο. Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται ότι η οποιαδήποτε μορφή ανθρωπιστικής βοήθειας συνάντησε προβλήματα πρόσβασης στους πληγέντες ως αποτέλεσμα της δράσης ομάδων στο εσωτερικό του κράτους (Σπυρόπουλος, 2000)

Η δράση των Ηνωμένων Εθνών σε σχέση με αυτές κι άλλες διακρατικές διαμάχες, ο τρόπος αντιμετώπισης των καταστάσεων και η τυχόν αποστασιοποίηση των εμπλεκομένων, καταδεικνύει τον κίνδυνο ότι μια καθολική οργάνωση μπορεί, πολύ εύκολα να γίνει μια παγκοσμιοποιημένη οργάνωση. Η εύρεση ενός τρόπου προσαρμογής στην ένταση μεταξύ της καθολικότητας και της διαφοράς, παραμένει μια από τις πιο δύσκολες πολιτικές προκλήσεις των ΗΕ, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο (Stamnes, 2005).

4.2.2.Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)

Λίγα χρόνια (1949) μετά την δημιουργία του ΟΗΕ και προκειμένου να υπάρξει στρατιωτική κι αμυντική συνεργασία σε πολιτικό, στρατιωτικό, μορφωτικό και κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, 12 χώρες της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής δημιούργησαν τον Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (North Atlantic Treaty Organization/NATO). Απώτερος στόχος του οργανισμού αποτέλεσε η προώθηση των γεωπολιτικών συμφερόντων των μελών του και η

αποτροπή ένοπλης επιθετικής ενέργειας. Σήμερα, τα μέλη του Οργανισμού έχουν αυξηθεί καθώς σε αυτόν συμμετέχουν 29 χώρες (Επίσημη Ιστοσελίδα του NATO)

Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα αμυντικό οργανισμό, αρκετοί αναλυτές αλλά και αξιωματούχοι, πιστεύουν πως το NATO δεν σχετίζεται με ειρηνευτικές προσπάθειες, αν και θεωρούν ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας. Το γεγονός όμως ότι πρόκειται για έναν οργανισμό που είναι πάντα σε ετοιμότητα, διαθέτοντας δομές και στρατιωτικές δυνάμεις, με σχέδια στρατηγικής και αμεσότητα στη διαχείριση κρίσεων, δείχνει ότι αποτελεί πολύτιμο εργαλείο επιβολής και διατήρησης της ειρήνης (Jackson, 1997; Panajotu, 2010).

Η διατήρηση της ειρήνης ήταν ο βασικός στόχος του NATO και κατά την παρουσία του στην Π.Γ.Δ.Μ, η οποία όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ήταν αποτέλεσμα σχετικής πρόσκλησης που απεύθυνε η πολιτική ηγεσία της χώρας. Ωστόσο, κατά την διαμονή του στη χώρα, η στοχοθεσία (του NATO) μεταβλήθηκε. Αρχικά, το NATO κλήθηκε προς βοήθεια συλλογής των όπλων από τους Αλβανούς αντάρτες (Επιχείρηση «Essential Harvest») (NATO operation Essential Harvest). Στη συνέχεια, μετά από σχετικό αίτημα της κυβέρνησης, παρέμεινε τόσο, ώστε να περιφρουρηθεί και να εδραιωθεί η ασφάλεια της περιοχής, μέχρι η χώρα να επιστρέψει στην ομαλότητα (Επιχείρηση «Amber Fox»), όσο για την παροχή συμβουλών και τεχνογνωσίας. Τέλος, κατόπιν και νέου αιτήματος από την κυβέρνηση των Σκοπίων, οι δυνάμεις του NATO παρέτειναν την παρουσία τους στη χώρα (Επιχείρηση «Allied Harmony») προκειμένου θωρακισθεί η εσωτερική της ασφάλεια, να προετοιμαστεί για ένταξη της στις Ευρωπαϊκές δομές και να παράσχει στήριξη στους διεθνείς παρατηρητές που βρισκόταν στην Π.Γ.Δ.Μ (Επίσημη Ιστοσελίδα του NATO).

Το NATO ενεπλάκη εκ νέου, το 2001, στην ειρηνευτική επιχείρηση στα Σκόπια, τα οποία είχαν σοβαρά θέματα αποσταθεροποίησης. Για τον λόγο αυτόν, ζητήθηκε από το NATO βοήθεια, ώστε η ΠΓΔΜ να ανταπεξέλθει της σύγκρουσης μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων της κυβέρνησης και του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού (UCK), που ζητούσε περισσότερα δικαιώματα για την Αλβανική μειονότητα. Η Νατοϊκή επιχείρηση «Essential Harvest», έλαβε χώρα τον Αύγουστο του 2001, για τριάντα ημέρες, αποσκοπώντας, ως αναφέρθη, στην αποστρατιωτικοποίηση του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού, περισυλλέγοντας όλου τον οπλισμό του, σε εθελοντική όμως βάση. Η επιχείρηση αυτή, πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια δράσεων «Διατήρησης της Ειρήνης». Εκτελέστηκε δε, κατόπιν αιτήματος της κυβέρνησης των

Σκοπίων (Pawels, 2007). Με την ολοκλήρωση του όλου εγχειρήματος, μια μικρή δύναμη ασφαλείας του NATO διατηρήθηκε στη περιοχή, κατόπιν αιτήματος της κυβέρνησης της χώρας. Η αρχική εντολή της μικρής αυτής δύναμης ασφαλείας, ήταν να συμβάλει στην προστασία των παρατηρητών της ΕΕ και του ΟΑΣΕ, που επέβλεπαν την εφαρμογή της ειρηνευτικής συμφωνίας και στη ελαχιστοποίηση του κίνδυνου αποσταθεροποίησης της χώρας. Το 2003, η ΕΕ ανέλαβε τις ευθύνες του NATO.

4.2.3.Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εξέλιξη της κρίσης στην Π.Γ.Δ.Μ το 2001, κρίνεται σημαντικός, καθώς, υποσχόμενη βοήθεια για ένταξη της χώρας στους κόλπους της και στο NATO, συνέβαλε στην συνεννόηση των δύο εμπλεκόμενων μερών και στην υπογραφή της Συμφωνίας της Οχρίδας , ενώ σε συνεργασία με τις ΗΠΑ, εγγυήθηκαν την εφαρμογή της (Fouéré, 2017).

Αν και την ίδια εποχή η Ευρωπαϊκή Ένωση αρχίζει να εμφανίζει μια δυναμική διευρύνοντας τις χώρες - μέλη της και δίνοντας υποσχέσεις για ένταξη, υπό προϋποθέσεις, σε χώρες που πριν ανήκαν στην σφαίρα επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης, εντούτοις, αυτή η δυναμική δεν την κατέστησε μεγάλο «παίκτη» στο διεθνές σύστημα, παρά μόνο υπολογίσιμη περιφερειακή δύναμη. Μάλιστα, όταν αρκετά από τα Βαλκανικά κράτη -μετά τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας -παρουσίαζαν μεγάλα προβλήματα προσαρμογής και δυσεπίλυτες κρίσεις, που οδήγησαν σε πολεμικές συγκρούσεις, η Ε.Ε., καθυστέρησε να αναλάβει πρωτοβουλίες, δίδοντας χώρο στις ΗΠΑ, η αντίδραση και εμπλοκή των οποίων ήταν άμεση και αποφασιστική (Κουσκουβέλης, 2014). Μάλιστα, πολλοί αναλυτές υποστήριξαν ότι «οι εξελισσόμενοι ευρωπαϊκοί θεσμοί ήταν ακόμα πολύ ανώριμοι, για την επίλυση μιας τόσο τεράστιας κρίσης» (Vankovska-Cvetkovska, 1999).

Οι διαιρέσεις εντός της ΕΕ, όπως η αντιμαχία ΠΔΓΜ κι Ελλάδας, η οποία και δημιούργησε καθυστερήσεις σε μια ενδεχόμενη ένταξη της πρώτης στην ΕΕ, ενίσχυσαν την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια της ΠΔΓΜ, ως προς την εδαφική ακεραιότητά της, δεδομένης της εθνικά διαιρεμένης της κοινωνίας, της αντιλαμβανόμενης απειλής από την Ελλάδα και των συνθηκών εμφυλίου πολέμου στα Δυτικά Βαλκάνια. Μετά την καθιέρωση πλήρων διπλωματικών σχέσεων με την ΕΕ, το Δεκέμβριο του 1995, οι σχέσεις της ΠΔΓΜ με την ΕΕ εντάθηκαν. Ήταν η έκρηξη μιας ένοπλης σύγκρουσης το 2001 όμως, που ώθησε τη ΠΔΓΜ στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος

της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Η σύγκρουση άρχισε τον Φεβρουάριο και με κάποιες σποραδικές συγκρούσεις, διήρκεσε μέχρι τον Αύγουστο του 2001. Τελείωσε μετά από εντατικές διαπραγματεύσεις Σλάβων κι Αλβανών της ΠΓΔΜ, ενώ η ΕΕ και οι ΗΠΑ προκάλεσαν τη διεθνή προσπάθεια διαμεσολάβησης. Η ένοπλη εξέγερση από την αλβανόφωνη μειονότητα, προκλήθηκε ως φαινόμενο ντόμινο της κρίσης του Κοσσυφοπεδίου το 1999. Η υπογραφή της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) τον Απρίλιο του 2001, εν μέσω των πιο σοβαρών ένοπλων συγκρούσεων στη ΠΓΔΜ, ήταν ένα από τα βασικά κίνητρα για την ειρηνική επίλυση της κρίσης.

Κατά συνέπεια όλων των ανωτέρω, η ΕΕ ενίσχυσε σημαντικά τη συμμετοχή της στη διαχείριση των συγκρούσεων στην ΠΓΔΜ, θεωρώντας την, ως την πρώτη σημαντική δοκιμασία της αξιοπιστίας της. Ο στόχος εξάλλου της ΕΕ αποτελούσε μια ειρηνική κι ενωμένη Ευρώπη, έχοντας στο επίκεντρο την εξασφάλιση μιας ειρηνευτικής συμφωνίας, που θα προωθούσε και τα δικαιώματα της αλβανικής μειονότητας. Το βασικό κίνητρο που δόθηκε στη ΠΓΔΜ για την επίτευξη συμφωνίας, ήταν η προοπτική ταχείας ένταξης στην ΕΕ. Οι διαπραγματεύσεις κορυφώθηκαν με τη συμφωνία-πλαίσιο της Οχρίδας. Ως επιστέγασμα αυτής, η διεθνής κοινότητα παρείχε επίσης στρατιωτική δύναμη διατήρησης της ειρήνης στη ΠΓΔΜ, πρώτα υπό τη διοίκηση του ΝΑΤΟ κι αργότερα υπό τη στρατιωτική αποστολή της ΕΕ (Concordia) (και στη συνέχεια μετατράπηκε στην αστυνομική αποστολή Proxima της ΕΕ τον Δεκέμβριο του 2003). Η Proxima, απέδειξε τη συνεχιζόμενη δέσμευση της ΕΕ να βοηθήσει τις προσπάθειες της ΠΓΔΜ να προχωρήσει στην ολοκλήρωσή της, στην ΕΕ.

Κεφάλαιο 5ο- Η Π.Γ.Δ.Μ μετά την κρίση του 2001

Με τη συμφωνία της Οχρίδας, το 2001, δόθηκε τέλος στις ένοπλες συγκρούσεις, δεν λύθηκαν όμως τα προβλήματα ανάμεσα στις δύο εθνικές ομάδες, ενώ, σε ό,τι αφορά την φυσιογνωμία του ίδιου του κράτους της Π.Γ.Δ.Μ εκτιμάται πως, λόγω της συμφωνίας, αυτή αλλοιώθηκε. Παράλληλα, διαπιστώθηκε πως η κρίση του 2001 επηρεάστηκε από τις εξελίξεις του Κοσόβου, καθώς και ότι οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να προωθήσουν μια συμφωνία, στην οποία οι Αλβανοί θα αναδεικνύονταν ως συνταγματικό έθνος στην χώρα (Σφέτας, 2017).

Στο μεταξύ, τα όσα διαδραματίστηκαν κατά την διάρκεια της κρίσης, αλλά και τα όσα αποφασίστηκαν στην Οχρίδα, επηρέασαν την εσωτερική πολιτική σκηνή της χώρας, με

αποτέλεσμα την ήττα, στις εκλογές που έγιναν την επόμενη χρονιά (2002), του εθνικιστικού κόμματος (VMRO-DPMNE), την αναρρίχηση στην εξουσία της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης και της εξέλιξης του Αχμέτι, από ιδρυτή του UÇK (και υποκινητή ένοπλου αγώνα), σε ηγέτη νέου πολιτικού φορέα (κόμμα Δημοκρατική Ένωση για την Ολοκλήρωση), με στελέχη πρώην οπλαρχηγούς του NLA/UÇK (όπως οι Ostreni, Beqiri, Veliu, Xhafa κ.α.), ευαγγελιζόμενος την ειρηνική συνύπαρξη Σλάβων και Αλβανών και συμμετέχοντας στην κυβέρνηση συνασπισμού με τους Σοσιαλδημοκράτες (Latifi, 2003).

Στο μεταξύ, η αλβανική εθνική μειονότητα, από θέση ισχύος πλέον, πέραν της τήρησης των συμφωνηθέντων στην Οχρίδα, έθεσε νέες αιτήσεις, τις οποίες μάλιστα κατέχοντας σημαντικές θέσεις στην κυβέρνηση που σχηματίστηκε, εφάρμοσε, με την ψήφο και της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Για παράδειγμα, έχοντας αναλάβει το Υπουργείο Παιδείας το κόμμα του Αχμέτι, το πανεπιστήμιο του Τετόβου, το οποίο αποτέλεσε μέρος της κρίσης του 2001, όχι μόνο νομιμοποιήθηκε αλλά και κρατικοποιήθηκε (Lega, 2002).

Η απογραφή του πληθυσμού, που προβλεπόταν και από τη συμφωνία της Οχρίδας, διεξήχθη το 2002 κι επέδειξε ότι το 68,8% του πληθυσμού ανήκε στην σλάβικη εθνότητα και το 25,1% στην αλβανική. Οι Αλβανοί, αν και θεωρούσαν ότι το ποσοστό τους αγγίζει το 29%, δεν το αμφισβήτησαν, τουλάχιστον δημοσίως. Τα αποτελέσματα της απογραφής όμως, τα οποία από κάποιους αποδόθηκαν στην υπεργεννητικότητα του αλβανικού στοιχείου, από άλλους στην έλευση Αλβανών Κοσσοβάρων προσφύγων, και από κάποιους άλλους, στο γεγονός ότι άλλες μειονότητες (π.χ. Μουσουλμάνους Τορμπέσηδες) δέχθηκαν πιέσεις, ώστε να δηλωθούν ως Αλβανοί, προκάλεσαν εκ νέου προβληματισμό, για μελλοντική αλλοίωση του δημογραφικού τοπίου της χώρας (Dnevnik, 2005 αναφ. στο Σφέτας, 2017).

Η αναδιάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που προβλεπόταν και από την συμφωνία της Οχρίδας, εξελίχθηκε σε μεγάλο αγκάθι, καθώς η αλβανική πλευρά, εκμεταλλευόμενη την εσωτερική πολιτική κατάσταση (αιφνίδιος θάνατος Τραϊκόφσκι και εκλογή –στην προεδρία- του Τσερβενκόφσκι με την βοήθεια του κόμματος Αχμέτι), άσκησε πιέσεις και κατάφερε να χρησιμοποιηθούν εθνοτικά κριτήρια (Schrameyer, 2005), γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση του σλάβικου πληθυσμού (κυρίως λόγω υποκίνησης της αντιπολίτευσης), που φοβόταν πως έτσι όπως διαμορφωνόταν ο χάρτης, θα μεταβαλλόταν σε μειονότητα, ενώ υπήρχε κίνδυνος διχοτόμησης της χώρας. Έτσι, κι ενώ οι διεθνείς θεσμοί εμφανίζονταν ικανοποιημένοι από τις εξελίξεις, αποφασίστηκε η διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Η αλβανική πλευρά απειλώντας με

αντι-δημοψήφισμα κι απόσχιση, οδήγησε την κατάσταση και πάλι σε ένταση. Η επέμβαση των ΗΠΑ, η οποία αναγνώρισε την Π.Γ.Δ.Μ με το όνομα που είχαν στο Σύνταγμά τους, καθώς και το κάλεσμα της κυβέρνησης προς τους πολίτες, προς αποχή από το δημοψήφισμα, επέδρασαν κατευναστικά. Η προσέλευση του κόσμου ήταν μικρή, το όριο συμμετοχής που είχε τεθεί δεν επετεύχθη (έπρεπε να συμμετάσχει τουλάχιστον το 50% του πληθυσμού, δηλαδή 854.769 πολίτες και συμμετείχαν μόνον 436.202), οπότε το δημοψήφισμα απέτυχε και κατέστη άκυρο (Schrameyer, 2005).

Μέχρι το τέλος του 2004, καταστήθηκαν κι επισήμως νόμοι του κράτους, τα περισσότερα διατάγματα από τη συμφωνία της Οχρίδας . Δεδομένων όμως των υπάρχουσών ασαφειών στο κείμενο της συμφωνίας, δημιουργούνταν περιθώρια για διαφορετικές ερμηνείες, από τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές. Παρά λοιπόν, τη συμφωνία, το εθνοτικό χάσμα συνέχιζε να ενυπάρχει και μάλιστα, γινόταν όπλο αποσχιστικών τάσεων, στα χέρια επιτηδίων. Στο πλαίσιο αυτό, δύο από τα κόμματα των αλβονοφώνων (Δημοκρατικό κόμμα Αλβανών και Κόμμα της Δημοκρατικής Ευημερίας), δήλωσαν πως αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για αλλαγές στο Σύνταγμα της χώρας, προκειμένου αυτή να περιφερειοποιηθεί (Dnevnik,, 2005 αναφ. στο Χαλκίδης, 2015). Αν και ο εκπρόσωπος του κόμματος των αλβανοφώνων που μετείχε στην κυβέρνηση P. Αλίτη, τάχθηκε υπέρ της πρωτοβουλίας, το ίδιο το κόμμα (Δημοκρατική Ένωση για την Ολοκλήρωση) απέρριψε την πρόταση υποστηρίζοντας πως οι δηλώσεις του εκπροσώπου του απηχούσαν σε προσωπικές απόψεις (Utrinski Vesnik,2005 αναφ. στο Σφέτας, 2017).

Το χάσμα ανάμεσα στις δύο εθνοτικές ομάδες, διαπιστώθηκε και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία, σε σχετική έκθεσή της, τον Φλεβάρη του 2005, παρατηρούσε ότι, ανάμεσα στα δυο μέρη είχε αυξηθεί η εχθρότητα και η δυσπιστία. Η ΕΕ απέδωσε την κατάσταση στους ηγέτες της χώρας (πολιτικούς και θρησκευτικούς), αλλά και στους διανοούμενους, εκτιμώντας ότι με τις δηλώσεις τους και τις τακτικές που υιοθετούσαν, καλλιεργούσαν το μίσος (Utrinski Vesnik,2005, αναφ. στο Σφέτας, 2017). Παρόμοιες ήταν και οι διαπιστώσεις της InternationalCrisisGroup και του InternationalCenterforMinorityStudiesandInterculturalRelations της Σόφιας, στις εκθέσεις των οποίων καταγράφηκε ότι οι μεν Σλάβοι της χώρας ήταν προβληματισμένοι, αλλά και απαθείς, ενώ οι Αλβανοί ένιωθαν πως στο μέλλον θα είναι οι πρωταγωνιστές σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο (Zhelyazkova, 2004).

Μετά τις δημοτικές εκλογές (Μάρτιος του 2005) στις οποίες οι αλβανόφωνοι κατάφεραν να

κερδίσουν 15 Δήμους της χώρας (Utrinski Vesnik, 2005 αναφ. στο Σφέτας, 2017), ζήτημα αντιπαράθεσης υπήρξε και για τα σύμβολα του κράτους. Στελέχη του κόμματος «Δημοκρατική Ένωση για την Ολοκλήρωση», ζήτησαν αλλαγή της σημαίας της χώρας, αλλά μόνο για τους Σλάβους (οι ίδιοι χρησιμοποιούσαν την επίσημη σημαία του κράτους της Αλβανίας), και του κρατικού ύμνου της χώρας, απαίτησαν δε η Αλβανική σημαία να κυματίζει σε κάθε περιοχή που ο αλβανικός πληθυσμός είναι άνω του 20% του συνόλου. Οι αιτιάσεις των Αλβανών προκάλεσαν την αντίδραση των εθνικιστών του VMRO, που ζήτησε από τους Αλβανούς να αναρτούν μια άλλη σημαία κι όχι αυτή του επίσημου αλβανικού κράτους. Από την πλευρά τους, τα μέλη της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης, αρνήθηκαν κάθε συζήτηση περί αλλαγών. Τελικά, η Βουλή ψήφισε νόμο, σύμφωνα με τον οποίον η σημαία των αλβανοφώνων της Π.Γ.Δ.Μ να αναρτάται στους δήμους που κατέχουν (από τις δημοτικές εκλογές) οι Αλβανοί, αλλά μόνον δίπλα στην επίσημη σημαία του κράτους (Dnevnik, 2005 αναφ. στο Σφέτας, 2017).

Παρόμοια γεγονότα εξακολουθούν να συμβαίνουν στην Π.Γ.Δ.Μ, αποδεικνύοντας ότι οι ενδοτικές διαφορές δεν έχουν αποσοβηθεί πλήρως, κι ότι το κράτος, δεν διαθέτει εσωτερική συνοχή. Προς διασφάλιση της συνέχειας του κράτους και της θωράκισης της ασφάλειάς του, οι αρχές της χώρας προωθούν, με όλες τις δυνάμεις τους, την ένταξή της στους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς, όπως το NATO και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, μέχρι και πριν από λίγους μήνες, οι προσπάθειες τους εμποδιζόταν από την διένεξη που υπήρχε σχετικά με την ονομασία τους, από την Ελλάδα.

Στο μεταξύ, σύμφωνα με τον ιστορικό Σπ. Σφέτα (2017), η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας λειτουργεί ως προτεκτοράτο των ΗΠΑ, χωρίς εσωτερική συνοχή, επηρεαζόμενη από τις αλλαγές που γίνονται στο γειτονικό της περιβάλλον, ενώ η πολυπόθητη ευημερία που θα αποκλιμάκωνε τα εθνικά προβλήματα, δεν έχει επιτευχθεί. Στο μεταξύ «βλέψεις» στην περιοχή δεν έχουν μόνο οι ΗΠΑ, αλλά και η Ρωσία, η οποία εστιάζοντας στην σλάβικη καταγωγή των κατοίκων της περιοχής και στα ίδια θρησκευτικά πιστεύω, προωθεί την δική της πολιτική ατζέντα, ευελπιστώντας να αποκτήσει πολιτική επιρροή.

5.1.Ο ρόλος της Π.Γ.Δ.Μ στο σύγχρονο διεθνές σύστημα

Χάριν της σταθερότητας που επιθυμούν οι ΗΠΑ για την Ευρώπη και του νέου ρόλου που επιζητά να αποκτήσει το NATO, στη μετά του ψυχρού πολέμου εποχή, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, θεωρείται ότι ανήκει στα ευνοημένα νεοσύστατα κράτη. Δεν είναι

τυχαίο άλλωστε, πως είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο, που συμμετέχει στα Ηνωμένα Έθνη με προσωρινή ονομασία. Αυτή η ευνοϊκή μεταχείριση όμως, δεν γίνεται χωρίς ανταλλάγματα. Παράδειγμα αυτού, αποτελεί η παραχώρηση εδαφών της, προς διευκόλυνση της προώθησης των νατοϊκών στρατευμάτων, εναντίων ομοεθνών της, στην Σερβία (Θεοδωρόπουλος, 1999; Παλουκά, 2018).

Αντιλαμβανόμενη την σπουδαιότητα λήψης ορθολογικών αποφάσεων, που θα τη βοηθήσουν να περιφρουρήσει την ασφάλεια της στο διεθνές περιβάλλον (Λίτσας 2014), στους στρατηγικούς της στόχους τοποθετείται, πέραν της ένταξής της στο NATO, και η είσοδός της στην μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια. Ωστόσο, η ένταξη της εξαρτάται όχι μόνο από την εξεύρεση λύσης στην διένεξη της με την Ελλάδα –για το όνομα που θα χρησιμοποιεί- αλλά και από μια σειρά μεταρρυθμίσεων, που οφείλει να κάνει (εκδημοκρατισμός, ισότητα, σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, εφαρμογή των αρχών του διεθνούς δικαίου και του κράτους δικαίου κ.α.) (Ευρωπαϊκή Ένωση).

Η ηγεσία που προέκυψε στις τελευταίες εκλογές (Ζόραν Ζάεφ), έχοντας αντιληφθεί ότι η υιοθέτηση των αρχών του πολιτικού ρεαλισμού, που διέπει τις διεθνείς σχέσεις, είναι μονόδρομος για την ασφάλεια και επιβίωση της χώρας, προχωρά σε μια σειρά αλλαγών, αποκαθιστώντας, σε πρώτη φάση, τις σχέσεις με τους γείτονες, υπογράφοντας μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης (Κουσκουβέλης, 2017).

Οι στρατηγικοί στόχοι που έθεσε η Π.Γ.Δ.Μ φαίνεται πως οδεύουν προς υλοποίηση, καθώς στις 17 Ιουνίου 2018 και κατόπιν συμφωνίας ανάμεσα στα δύο εμπλεκόμενα μέρη (Ελλάδα – Π.Γ.Δ.Μ), υπογράφηκε στην περιοχή των Πρεσπών, παρουσία και του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ (Μ. Νίμιτς), συμφωνία για την ονομασία της χώρας, η οποία, εφόσον τηρηθούν τα συμφωνηθέντα και εγκριθούν από τα κοινοβούλια των δύο χωρών, θα αποκαλείται «Βόρεια Μακεδονία» (Ανώνυμος, 2018α). Λίγες ημέρες μετά, η κυβέρνηση των Σκοπίων έλαβε πρόσκληση ένταξης για να αποτελέσει το 30^ο μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO) (Ανώνυμος, 2018β). Παρόμοια πρόσκληση προς ένταξη, έλαβε κι από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ανώνυμος, 2018γ). Η ένταξη της ωστόσο, θα εξαρτηθεί από τις μεταρρυθμίσεις που θα κάνει και την κύρωση (από τα δύο κοινοβούλια) κι εφαρμογή των όρων που περιλαμβάνει η συμφωνία, για την ονομασία και η οποία προβλέπει και αλλαγές στο Σύνταγμά της (Ανώνυμος, 2018β).

Το αν και πώς θα υλοποιηθεί η προαναφερθείσα συμφωνία, θα δείξει το άμεσο μέλλον.

Σύμφωνα με τον Λίτσα (2018) όμως, αν και πρόκειται για μια χειρότερη συμφωνία από αυτή που είχε προταθεί το 1992 (επί κυβερνήσεως Κ. Μητσοτάκη), αποτελεί μια καλή ευκαιρία, στο πλαίσιο της ορθολογιστικής προσέγγισης των διεθνών σχέσεων, για άνθιση των διμερών σχέσεων (Αθήνας – Σκοπίων) κι αναλόγως του τρόπου διαχείρισης, για ενίσχυση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος, στο πλαίσιο της δικής της στρατηγικής στο διεθνές σύστημα. Για την ίδια την Π.Γ.Δ.Μ, αποτελεί μια ευκαιρία θωράκισης της ασφάλειάς της, προσδεμένη στο άρμα των ΗΠΑ, που φιλοδοξούν –μέσω και της Π.Γ.Δ.Μ- να θέσουν περαιτέρω φραγμούς στην διεύρυνση της Ρωσίας, της Τουρκίας και της Σαουδικής Αραβίας, στην περιοχή της Βαλκανικής Χερσονήσου (Τζίμας, 2018).

5.2.Θεωρία και Πρακτική στη Διαχείριση Κρίσεων. Η κρίση στην ΠΓΔΜ το 2001

Όλη η δεκαετία του 1990, στον τομέα της διαχείριση κρίσεων, διαμορφώθηκε κι επηρεάστηκε από τις διαδοχικές συγκρούσεις, στην πρώην Γιουγκοσλαβία, σε συνδυασμό με την αποτυχία της διεθνούς κοινότητας να αποτρέψει ή να συγκρατήσει, αυτές τις συγκρούσεις. Επομένως, αποδείχθηκε περίτρανη η ανάγκη κοινών ενεργειών και κοινής εξωτερικής πολιτικής, που θα οδηγούσε στην αποτελεσματικότερη μελλοντική αντιμετώπιση περιπτώσεων πολιτικής κρίσης και βίαιων συγκρούσεων (Schneckener, 2001).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το διεθνές περιβάλλον, αναφορικά με την πρόληψη και τη διαχείριση των συγκρούσεων, επικεντρώθηκε πρωτίστως σε δύο τομείς:

Πρώτον, στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, στην οικονομική ανάπτυξη με μακροπρόθεσμη θεώρηση των πραγμάτων, στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δημοκρατικών αξιών και του κράτους δικαίου, στην αντιμετώπιση αρνητικών καταστάσεων, γενεσιουργών κρίσεων, όπως η φτώχεια, η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης κ.α, μέσω προγραμμάτων συνεργασίας, σε όλα τα μέρη του κόσμου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό περιελάμβανε την προοπτική της ένταξης σε διεθνείς οργανισμούς (π.χ ΕΕ). Συνήθως τα παραπάνω εφαρμόζονται σε μια φάση προ-κλιμάκωσης ή σε μια φάση μετά την κλιμάκωση (οικοδόμηση της ειρήνης)

Δεύτερον, σε μια πιο βραχυπρόθεσμη θεώρηση των πραγμάτων, με διαδικασίες και μηχανισμούς βελτίωσης της συνοχής και της αποτελεσματικότητας, με σκοπό την πρόληψη των συγκρούσεων και την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης είτε σε μια συγκεκριμένη περιοχή, είτε στη διάδοσή της και σε άλλες περιοχές (Schneckener, 2001).

Η ΠΓΔΜ, βρέθηκε στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος, ακόμα από την ανεξαρτησία της, λόγω της πληθώρας των προβλημάτων που αντιμετώπιζε, όπως η πιθανότητα εμφυλίου πολέμου, με ενδεχόμενο ντόμινο βίας σε όλη την γύρω περιοχή, οι τεταμένες σχέσεις της με τους γείτονές της, η ενυπάρχουσα κι απτή πρόκληση μιας πολυεθνικής κοινωνίας, αφού το κράτος αποτελείται από μια πλειοψηφία των Σλαβομακεδόνων (επίσημα 66,5%), μια μεγάλη αλβανική κοινότητα (επίσημα 22,9%) και άλλες μικρότερες μειονότητες (π.χ. Τούρκοι, Ρομά, Σέρβοι, και τα λοιπα.), η σχέσεις δυσπιστίας ανάμεσα στις εθνοτικές ομάδες.

Ενόψει των ανωτέρω, παρόλο το ενδιαφέρον που προσέλκυσε η ΠΓΔΜ εξ αρχής, οι συγκρούσεις όχι μόνο δεν αποφεύχθηκαν, αλλά κλιμακώθηκαν από την τοπική βία, σε ύπαρξη εθνικής κρίσης. Οι κρίσεις λοιπόν, περιλαμβάνουν τη συσσώρευση δυσμενών συνθηκών, τη σοβαρή απειλή, την αβεβαιότητα και την ανάγκη λήψης έγκαιρης λήψης αποφάσεων. Με αυτή την ανάλυση των πληροφοριών και των αποφάσεων είναι πολύ πιθανό να μειωθούν οι ικανότητες των οργανισμών τακτικής ανταπόκρισης (Comfort 1994; Garnett & Kouzmin 1996). Επομένως, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η κρίση αποτελεσματικά, τέθηκε σε εφαρμογή ένα ευρύ φάσμα διεθνών δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τα εξής:

- Αποστολή ειρηνευτικής δύναμης από τον ΟΗΕ, προληπτικά, προς αποφυγή της εξάπλωσης βίας.
- Ανάλυση πρωτοβουλιών από τον ΟΑΣΕ, προς βελτίωση των διακρατικών σχέσεων, μέσω μακροπρόθεσμης αποστολής του στα Σκόπια κι αρκετών διαμεσολαβήσεων του Ύπατου Αρμοστή για τις εθνικές μειονότητες, σε διαφορές σχετικά με την εκπαίδευση ή τη γλώσσα.
- Σημαντική οικονομική και ανθρωπιστική βοήθεια, ήτοι τη στήριξη των επιχειρήσεων και του χρηματοπιστωτικού τομέα, διάφορα έργα υποδομής και θεσμική ανάπτυξη, αντιμετώπιση της τεράστιας εισροής προσφύγων από το Κοσσυφοπέδιο. Επίσης, πολλές ΜΚΟ πραγματοποίησαν έργα στον τομέα των διακρατικών σχέσεων και της συνοχής (Schneckener, 2001; Μπέλλου, 2005).

Είναι δεδομένο, πως οι κυβερνητικές αρχές σε μια κατάσταση κρίσης αμφισβητούνται ως προς τη νομιμότητά τους. Η εμφάνιση μιας κρίσης εγείρει ερωτήματα, σχετικά με την αναποτελεσματικότητα των κρατικών φορέων και αρχών για την πρόληψη της εμφάνισης (Kouzmin και Jarman 1989, 397-98). Σε σύγκριση με την κατάσταση στην Κροατία, τη Βοσνία, τη Σερβία ή το Κοσσυφοπέδιο, η ΠΓΔΜ παρουσιάζοταν σταθερότερη, κυρίως λόγω της άτυπης

κατανομής εξουσίας που ανέπτυξαν τα πολιτικά κόμματα. Ωστόσο, η σύγκρουση απέδειξε ότι, εν τέλει, η ΠΓΔΜ αποσταθεροποιήθηκε λόγω της ενυπάρχουσας εσωτερικής αστάθειας και της έλλειψης εμπιστοσύνης, μεταξύ των απλών πολιτών (Daftary, 2001), γεγονός που οδήγησε στην αναζωπύρωση των εντάσεων, μεταξύ των δύο κοινοτήτων, με κυριότερες διαφωνίες τις ακόλουθες:

- Κατάργηση ή περιορισμός των υφιστάμενων μειονοτικών δικαιωμάτων.
- Οι παλαιότερες διοικητικές αρμοδιότητές των τοπικών αρχών, συμπεριλαμβανομένου του ελέγχου των δημόσιων υπαλλήλων, απωλέσθηκαν, οδηγώντας σε έναν συγκεντρωτισμό, σε μια υποταγή στην κεντρική κυβέρνηση. Ταυτόχρονα, η αλβανική εκπροσώπηση στον τομέα των δημόσιων υπηρεσιών, της δικαιοσύνης, της αστυνομίας και του στρατού, παρέμενε μειωμένη.
- Επίσης, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη ότι, ορισμένοι παράγοντες εντός ή εκτός της κυβέρνησης, δημιουργούσαν μια ατμόσφαιρα κρίσης, προκειμένου να επιτύχουν προσωπικά, θεσμικά ή πολιτικά πλεονεκτήματα (Rosenthal & Kouzmin, 1997). Η ΠΓΔΜ θεωρείται φτωχή χώρα, με υψηλό ποσοστό ανεργίας και χαμηλό βιοτικό επίπεδο, καθώς οι λιγοστοί πόροι της, συμπεριλαμβανομένης της εξωτερικής βοήθειας, συχνά διανέμονται με τρόπους καθ' ολοκληρία άδικους, με πελατειακές σχέσεις ή ακόμη και διαφθορά. Η συμπεριφορά αυτή, είναι καθαρά συνδεδεμένη με την εθνοτική πολιτική. Οι πολιτικές και οικονομικές ελίτ, επομένως, ωφελούνται τουλάχιστον εν μέρει, από αυτό το εθνικό χάσμα. Επομένως λοιπόν, ενώ η εθνοτική πλειοψηφούσα ομάδα, με κυρίως τους πολιτικούς κι επιχειρηματίες αυτής, να εκμεταλλεύονται τον δημόσιο τομέα και τις κρατικές επιχειρήσεις, οι Αλβανοί ομολόγοι τους ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό τον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων μαύρης αγοράς (Schneckener, 2001).

Συμπερασματικά, τρεις υπήρξαν οι αλληλένδετοι παράγοντες συμβολής στην πρόσφατη κρίση της ΠΓΔΜ. Συγκεκριμένα, η σύγκρουση στο Κοσσυφοπέδιο κι αργότερα, τα γεγονότα στο Βελιγράδι, μονοπώλησαν το μεγαλύτερο μέρος της διεθνούς και ευρωπαϊκής προσοχής, με αποτέλεσμα, η οιαδήποτε διεθνής ανησυχία για την ΠΓΔΜ, να είναι σημαντικά μειωμένη. Επιπλέον, η επίλυση των σοβαρότερων εξωτερικών προβλημάτων, με βελτίωση ιδίως των σχέσεων με την Ελλάδα και την πρώην Γιουγκοσλαβία, οδήγησε την εγχώρια διακρατική σύγκρουση σε νέα επίπεδα, εξαιτίας της απουσίας απειλών από το εξωτερικό. Τρίτος

παράγοντας, και ίσως ο σημαντικότερος, υπήρξε το τέλος του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο, το οποίο και αύξησε τις ευκαιρίες δράσης των εθνοτικών Αλβανών μαχητών (Schneckener, 2001). Αντίθετα, η Daftary (2001) δεν αποδίδει την κρίση στον σερβικό εθνικισμό ή στους «εθνοτικούς επιχειρηματίες», αλλά στις παραστρατιωτικές οργάνωσεις αλβανικής καταγωγής, με ρίζες τόσο στο Κοσσυφοπέδιο όσο και στην ΠΓΔΜ.

Η κρίση στη ΠΓΔΜ, με μια ενδελεχή θεώρηση, αναφέρεται στους διεθνείς παράγοντες, οι οποίοι απώλεσαν την ευκαιρία να αποτρέψουν την ανάπτυξη της κρίσης. Το σημαντικότερο, παρέβλεψαν, υποτίμησαν ή απλά δεν κατανόησαν σημάδια έγκαιρης προειδοποίησης. Με άλλα λόγια, μέτρα που εισήχθησαν αργότερα, υπό δύσκολες συνθήκες, ήταν δυνατόν να εφαρμοστούν πολύ νωρίτερα, όπως για παράδειγμα η έγκριση όλων των κομματικών διαπραγματεύσεων για πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, σε σύγκριση με όλες τις άλλες βαλκανικές συγκρούσεις, η διαχείριση κρίσεων βελτιώθηκε σημαντικά, ακόμη και αν δεν ήταν απολύτως επιτυχής. Σε ότι αφορά τη διεθνή κοινότητα, αυτή, μετά το ξέσπασμα της βίας, απάντησε σε σύντομο χρονικό διάστημα και σε διάφορα επίπεδα, ωστόσο, όχι ως ενιαία θέση. Ως εκ τούτου, βραχυπρόθεσμοι τρόποι αντιμετώπισης της κατάστασης συνδέθηκαν με μακροπρόθεσμες προοπτικές, χωρίς συντονισμό. Η κρίση στη ΠΓΔΜ, έδειξε ότι, η συνεννόηση με άλλους παράγοντες, κυρίως με το NATO, τον ΟΑΣΕ και τις ΗΠΑ, είναι αναγκαία για την ΕΕ. Χωρίς αυτές τις συνδυασμένες προσπάθειες, οι οποίες αύξησαν σημαντικά την εξωτερική πίεση στα τοπικά μέρη, η διευθέτηση και η εφαρμογή της συμφωνίας δεν θα ήταν δυνατή. Η πορεία της κρίσης απέδειξε τους σοβαρούς κινδύνους που δημιουργούνται, εάν αυτοί οι φορείς δεν είναι διατεθειμένοι να συνεργαστούν, να μοιραστούν πληροφορίες και πόρους ή να αναπτύξουν μια κοινή πλατφόρμα δράσης (Schneckener, 2001).

Η εφαρμογή της συμφωνίας της Οχρίδας, ως η μόνη δυνατότητα αποτροπής μιας επανάληψης της σύγκρουσης, σηματοδότησε την έναρξη μιας διαδικασίας σοβαρού προβληματισμού, σχετικά με τη μελλοντική φύση αυτής της πολυεθνικής πολιτείας. Ωστόσο, επί της ουσίας, στηρίχτηκε στην πρωταρχική πίστη και των δύο αντιπάλων στο κοινό κράτος αφού οι περισσότεροι πίστευαν μπορούσαν να συνυπάρξουν (Daftary, 2001).

5.3.Θεωρητική προσέγγιση της κρίσης στην πΓΔΜ

Η θεωρία του κλασσικού ρεαλισμού είναι σημαντική για την κατανόηση της διεθνούς πολιτικής, στην υπό μελέτη περίπτωση. Η κρίση στην ΠΓΔΜ μοιάζει με διεθνοτική σύγκρουση,

από την οποία απουσιάζει ένα κοινό κανονιστικό υπόβαθρο και εξελιγμένες θεσμικές δομές. Αντίθετα, οι ενδοεθνικές διαφορές κυριαρχούν. Συνεπώς, η περιοχή παραμένει αρένα για τις ανταγωνιστικές πολιτικές των κυρίαρχων πρωταγωνιστών της διεθνής σκηνής (Proedroy, 2008). Ωστόσο, όπως υποστηρίζει ο Carr (1981), ο ρεαλισμός αποκλείει έναν πεπερασμένο στόχο, μια συναισθηματική έκκληση, ένα δικαίωμα ηθικής κρίσης και ένα έδαφος για δράση, γεγονός που δεν ισχύει στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Όσον αφορά την κρίση στην ΠΓΔΜ, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασία, λειτουργούσε υπό την αιγίδα των ΗΠΑ και του NATO, παρά το ότι συνέχιζε να έχει αυξημένη ευθύνη για το δικό της περιφερειακό περιβάλλον, αλλά και να την αναλάβει (Hyde-Price 2007: 224). Μετά την κρίση, έγινε εμφανώς αντιληπτό ότι η εξασφάλιση των συμφερόντων της ΕΕ χωρίς πρόσβαση σε στρατιωτικά μέσα, δεν θα ήταν εφικτή (Hyde-Price 2007). Έτσι, δημιουργήθηκε μια νέα κύρια πρόκληση, αυτή τη φορά στα πλαίσια του νεορεαλισμού, η οποία συνέδεε τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, με την πραγματικότητα. Παράλληλα κατέστη δυνατή η διαπίστωση του διφορούμενου χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής του διεθνούς περιβάλλοντος, μιας και εμπεριέχει τόσο στοιχεία ρεαλιστικής, όσο και κανονιστικής εξουσίας.

Υπό το πρίσμα του νεορεαλισμού, που εξηγεί επαρκώς τους παράγοντες ασφαλείας και σε κάποιο βαθμό τους οικονομικούς παράγοντες, πίσω από τις αποφάσεις των κρατών να παρεμβαίνουν, ο ανταγωνισμός είναι επίσης υψηλός, καθώς τα κράτη αναζητούν συνεχώς τρόπους προώθησης των ικανοτήτων τους, σε σχέση με άλλα κράτη στη διεθνή σκηνή, οδηγώντας τα σε σύγκρουση, με την απειλή της δύναμης των ανταγωνιστών. Έτσι, δημιουργείται όχι μόνο ένας αγώνας εξουσίας, αλλά ένα ζήτημα για την ασφάλεια και την προστασία των συμφερόντων. Επιπλέον, όπως επισημαίνει ο Grieco (1988), η σύγκρουση και ο ανταγωνισμός είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα των κρατών, που είναι διατεθειμένα ενίοτε να μην συνεργαστούν, ακόμη και ενόψει κοινών συμφερόντων. Συνεπώς, η νεορεαλιστική θεωρία δεν μπορεί να απορριφθεί εντελώς για το σκοπό της μελέτης μας.

Η δημιουργία ενός Συστήματος Διαχείρισης Κρίσεων, με σκοπό την έγκαιρη κι αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων κι απειλών του σύγχρονου κόσμου, προϋποθέτει την οικοδόμηση ενός συστήματος ασφαλείας, ικανού ταυτόχρονα, να προστατεύσει τα συμφέροντα των πολιτών και να δημιουργήσει προϋποθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης στα πεδία των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, καθώς στην εξωτερική πολιτική, μέσω της δημιουργίας

μηχανισμού κεντρικής επισκόπησης και αξιολόγησης των απειλών, των κινδύνων και της ανάλυσης δεδομένων, καθώς και του συντονισμού των θεσμών του συστήματος και των δραστηριοτήτων των υπηρεσιών ασφαλείας. Η βελτίωση του συντονισμού, με τον ως άνω αναφερόμενο μηχανισμό, αποδεικνύεται κρίσιμο ζήτημα, όχι μόνο για τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, αλλά και για τα σημερινά μέλη της Συμμαχίας του NATO. Η οικοδόμηση συγχρονισμένου συστήματος ασφαλείας στη ΠΓΔΜ, ενσωματωμένο στα συλλογικά συστήματα ασφαλείας, αποτελεί στρατηγική επένδυση, όχι μόνο για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της χώρας, αλλά και για την ασφάλεια της περιοχής.

Ο τερματισμός της ένοπλης φάσης μιας σύγκρουσης, νοείται πλέον, ως η έναρξη μιας νέας φάσης, αυτής της πρόληψης ενός νέου κύματος εχθρότητας, αντιπαραθέσεων και βίας, μέσω της ενεργού οικοδόμησης της κοινωνικής ειρήνης. Διαδικασία βέβαια, η οποία και αντιμετωπίζει μια σειρά προκλήσεων και προβλημάτων και, ως εκ τούτου, αποτελεί αντικείμενο πολλών αναλύσεων, όπως φυσικά και η ανάλυση της διαχείρισης κρίσεων. Ερωτήματα του τύπου, αν η δημιουργία ενός εθνικού συστήματος διαχείρισης κρίσεων θα συμβάλλει στην πρόληψη των κινδύνων και των απειλών, που προκύπτουν μετά τη σύγκρουση στη ΠΓΔΜ, εάν η αποτελεσματική εφαρμογή αυτού του συστήματος σημαίνει την δημιουργία γενικής ασφάλειας, που θα μπορεί να προστατεύει τα συμφέροντα των πολιτών και να δημιουργεί προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και την εκτέλεση οικονομικών, κοινωνικών και άλλων πολιτικών, που θα επιτρέψουν τη σταθεροποίηση (Mitrevska, 2011), βρίσκουν τη λύση τους.

Ως εκ τούτου, απαιτείται έννοια της διαχείρισης κρίσεων στην περίπτωση της ΠΓΔΜ, στο πλαίσιο αυτής της δύσκολης και πολύπλοκης διαδικασίας, για την οικοδόμηση της ειρήνης. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, το οικοδόμημα του συστήματος της διαχείρισης κρίσεων, υποβοηθά και υποστηρίζει την οικοδόμηση ενός άλλου σημαντικού οικοδομήματος, αυτού της ασφάλειας. Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις που υποδηλώνουν τις προκλήσεις και την ανάγκη σοβαρής αντιμετώπισης της ιδέας της διαχείρισης κρίσεων, στο πλαίσιο της διαδικασίας μετά από τη σύγκρουση ειρήνης και ασφάλειας στην ΠΓΔΜ. Απαιτείται, ως αδήριτη ανάγκη, για την ΠΓΔΜ, η συναίνεση όλων των παραγόντων, εκτός από την πολιτική, για την οργανωτική δημιουργία του συστήματος διαχείρισης κρίσεων, τόσο ως προϋπόθεση ένταξης στις ευρω-ατλαντικές δομές ασφαλείας, όσο και ως πραγματική αναγκαιότητα (Mitrevska, 2011),.

. Η αναγκαιότητα λοιπόν, ενός εθνικού συστήματος διαχείρισης κρίσεων, τόσο γενικότερα, όσο και για την ΠΓΔΜ ειδικότερα, προκύπτει από το διαφορετικό κοινωνικό πλαίσιο εμφάνισης

κρίσεων, τόσο σε παροντική, όσο και σε μελλοντική περίπτωση. Οι λόγοι εμφάνισης μιας μελλοντικής κρίσης, εγκύπτουν από πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές προκλήσεις ασφαλείας. Στην περίπτωση της ΠΓΔΜ ειδικότερα, οφείλονται στην κατάσταση που επικρατεί στην μεταπολεμική περίοδο, όταν η ειρήνη και η σταθεροποίηση, η ανάπτυξη και η ολοκλήρωση, αποδίδουν έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην κρίση και συνεπάγονται την ανάγκη για έναν κατάλληλο μηχανισμό για τη διαχείριση της. Απαιτείται φυσικά γρήγορη διάγνωση, ήτοι πρόβλεψη κρίσεων σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια, λαμβάνοντας υπόψη ερωτήματα που αφορούν το πότε, το ποιος και το πώς χειρίζεται την κρίση.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η ΠΓΔΜ, με τις διαστάσεις της κατάστασης που αντιμετώπισε, αντιλήφθηκε το μέγεθος της καταστροφής που μια ασύμμετρη απειλή, σε συνδυασμό με την έλλειψη συντονισμού των κρατικών θεσμών και των υπηρεσιών ασφαλείας, μπορούν να επιφέρουν. Οι εμπειρίες δείχνουν ότι οι σύγχρονοι κίνδυνοι και απειλές δύνανται να ξεπερνούν τους πόρους και τις δυνατότητες ορισμένων κυβερνητικών θεσμών και τα σύνορα ξεχωριστών κρατών. Αφορούν τόσο την πολιτική ασφάλειας και άμυνας, όσο και την εξωτερική πολιτική, την οικονομική και κοινωνική πολιτική, την πολιτική για την υγεία και το περιβάλλον. Η δημιουργία ενός συστήματος ασφαλείας, ικανού να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις και να υποστηρίξει τη γενική πολιτική της κυβέρνησης, σημαίνει αποτελεσματικό συντονισμό αυτών των τομέων στο ανώτατο επίπεδο (Brown, 1996). Ως εκ τούτου, η οργάνωση των κρατών, πρέπει να είναι τέτοιου μεγέθους, ώστε να αντιμετωπίζουν έγκαιρα κι αποτελεσματικά αυτές τις κρίσεις και τις καταστάσεις κρίσης εν γένει. Δηλαδή, τα κράτη πρέπει να βρουν λύσεις για τη διαχείριση των κρίσεων, ξεκινώντας από την πρόληψή τους και ολοκληρώνοντας στην επίλυση τους.

Βέβαια, πέραν από το πρώτο βασικό βήμα της κατανόησης διαχείρισης της κρίσης, απαιτείται και η απτή πραγματοποίησή του, μέσω της έγκρισης του αντίστοιχου νόμου και νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση κρίσεων. Τα θέματα που ανακύπτουν προς συζήτηση σε ένα κράτος, το οποίο προετοιμάζεται να θεσμοθετήσει το δικό του οικοδόμημα αντιμετώπισης κρίσεων, είναι αναφορικά, τα ακόλουθα:

- Σχεδιασμός των βασικών δραστηριοτήτων.
- Καθορισμός κοινών αρχών και δομικού πλαισίου, που αναμένεται να επηρεάσουν την κρίση.

Η δημιουργία του θεσμού πρόληψης και αντιμετώπισης των κρίσεων επιτρέπει στο εκάστοτε

κράτος και ειδικότερα, στο προς εξέταση κράτος της ΠΓΔΜ, την αποφυγή καταστάσεων όπως αυτές πριν και κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης του 2001. Εκείνη την εποχή η αντίδραση του κρατικού μηχανισμού αποδείχθηκε ad hoc και στη μέση της κρίσης, οργάνωσε ένα συντονιστικό όργανο για την αντιμετώπισή της. Ως λύση ανάγκης θωρήθηκε καλή, εντούτοις, ένα θεσμοθετημένο, οργανωμένο και ορθό σύστημα διαχείρισης κρίσεων, θεωρείται αναγκαίο στην περίπτωση της ΠΓΔΜ, προς αποφυγή μελλοντικών καταστάσεων.

Ως εκ τούτου, είναι πασιφανής η θετική επίδραση της πρακτικής διαχείρισης κρίσεων, στην επίτευξη της ασφάλειας και της άμυνας στη Δημοκρατία της ΠΓΔΜ, διότι η πάλαι ποτέ κρίση άνοιξε όλα τα ευάλωτα ζητήματα, πολιτικής, οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής φύσης. Επιπλέον, η κρίση κατέδειξε την αποτυχία των θεσμικών οργάνων στον συντονισμό των κοινών δραστηριοτήτων, καθώς δεν υπήρχε συντονισμένη απάντηση εκ μέρους των δυνάμεων ασφαλείας - της αστυνομίας και του στρατού. Το πρόβλημα φαίνεται να είναι ασαφές. Αυτό συμβαίνει μεταξύ των βασικών θεσμών ασφαλείας, του στρατού και της αστυνομίας και της κατανομής των ευθυνών μεταξύ τους.

5.4.Ελλάδα

Η Ελλάδα, ως γείτονας της Π.Γ.Δ.Μ, συμπαραστάθηκε στη χώρα κατά τη διάρκεια της κρίσης, λειτουργώντας ως παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή των Βαλκανίων, ακολουθώντας την στρατηγική που είχε, ακόμα και πριν την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, ως χώρα «κλειδί» και στρατηγικός εταίρος των ΗΠΑ. Αν και οι σχέσεις Ελλάδας-Π.Γ.Δ.Μ είχαν εντάσεις, λόγω κυρίως της επιχείρησης καπήλευσης του ονόματος και της ιστορίας της Μακεδονίας, εντούτοις οι διμερείς σχέσεις είχαν αποκατασταθεί, από το 1995, και είχαν συναφθεί σημαντικές εμπορικές συμφωνίες. Μάλιστα, πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες προχώρησαν σε επενδύσεις στη γείτονα, συμβάλλοντας στην ανάκαμψη της οικονομίας της (Κωφός, 2003). Την προηγούμενη χρονιά της κρίσης (2000) μάλιστα, Αθήνα και Σκόπια υπέγραψαν συνεργασία στρατιωτικού χαρακτήρα, με στόχο στην περιφρούρηση της μεταξύ τους συνοριακής γραμμής (Κοντονής, 2003).

Την περίοδο της κρίσης (2001), η Ελλάδα ξεκάθαρα καταδίκασε τις προσπάθειες για βίαιη αλλαγή των συνόρων, ενώ στο διπλωματικό πεδίο ανέλαβε πρωτοβουλίες προκειμένου να διασφαλιστεί η σταθερότητα της Βαλκανικής, γεγονός που την ανέδειξε ως έντιμη, σοβαρή και υπολογίσιμη δύναμη στην Χερσόνησο (Βίχου, 2005). Οι επιπτώσεις μια τέτοιας κρίσης, όπως αυτή της ΠΓΔΜ, για την Ελλάδα, δεν υπήρξαν άμεσες, μιας και εμφανώς τουλάχιστον, τα

αποτελέσματα της εμφύλιας διαμάχης εντός της Δημοκρατίας της ΠΓΔΜ, αφορούσαν την ίδια την χώρα. Εντούτοις, όπως είναι εύκολο να εννοηθεί, μια τέτοια έκρυθμη κατάσταση, μια κρίση, όπως ενδελεχώς αναφέρθηκε ανωτέρω, είναι δυνατόν να επηρεάσει ποικιλοτρόπως τις γείτονες χώρες, σε βάθος χρόνου.

Προς αποφυγή λοιπόν της συνέχισης της κρίσης, η οποία μελλοντικά, ίσως και να επηρέαζε ακόμα και την Ελλάδα, ο βασικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, υπήρξε η διαφύλαξη της σταθερότητας και η ασφάλεια της περιοχής. Κατά την περίοδο της κρίσης στην Π.Γ.Δ.Μ, η Ελλάδα κατείχε σημαντική θέση εντός των Βαλκανίων, λόγω της ομαλής και διαχρονικής λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, της οικονομίας της και της συμμετοχής της στην ΕΕ και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς, ενώ, ως περιφερειακή δύναμη θωράκισε την ασφάλεια της και στήριξε τους γείτονές της, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες για ειρηνική διευθέτηση των κρίσεων μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (Έβερτ, 1997).

Συμπεράσματα

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, όπως ενδελεχώς αναφέρθηκε στην παρούσα εργασία, βίωσε έντονες εθνοτικές αντιπαραθέσεις, που οδήγησαν σε ένοπλες συγκρούσεις, μιας και η συνύπαρξη Σλάβων και Αλβανών, με τους πρώτους να αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της χώρας, και τους δεύτερους να αποτελούν την μεγαλύτερη εθνοτική ομάδα του πληθυσμού, αποδείχθηκε δυσαρμονική, μολονότι τα πρώτα χρόνια θεωρείτο όμως ειρηνική. Η εξέγερση του αλβανικού στοιχείου στο Κόσσοβο, μέσα από την οποία γεννήθηκε ο UÇK, σύντομα επεκτάθηκε στην Π.Γ.Δ.Μ δημιουργώντας εντάσεις, που οδήγησαν σε κρίση, η οποία και αντιμετωπίστηκε χάριν της παρέμβασης του διεθνούς παράγοντα (Ε.Ε., ΟΑΣΕ, ΝΑΤΟ, ΗΠΑ, ΟΗΕ), που με τη σειρά της, οδήγησε στην συμφωνία της Οχρίδας .

Σε ότι αφορά λοιπόν την παρούσα εργασία, καθώς και τα συμπεράσματα αυτής στα βασικά τρία ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εξ αρχής, η κρίση του 2001 στην ΠΓΔΜ, καθώς και η συμφωνία που την ολοκλήρωσε, αποτέλεσαν σημαντικά ιστορικά γεγονότα της περιοχής των Βαλκανίων, που σηματοδότησαν την αρχή μιας νέας εποχής, κυρίως για την πρωταγωνίστρια χώρα, αλλά και δευτερευόντως, συνολικά, για όλη την περιοχή. Η συμφωνία της Οχρίδας, αν και δεν εφαρμόστηκε στο σύνολο της, εντούτοις κατάφερε να περιορίσει τις εντάσεις, επιτρέποντας τη χώρα να σχεδιάσει την στρατηγική επιβίωσης της, στο διεθνές σύστημα, δίδοντας βαρύτητα στην αντιμετώπιση του βασικότερου εμποδίου –προς την πορεία αυτή- την διένεξη με την γείτονα της Ελλάδα, σχετικά με το όνομα του νεοσύστατου κράτους.

Επιπλέον, η κατάληξη της κρίσης με την υπογραφή της συμφωνίας, δημιούργησε στο αλβανικό στοιχείο την αίσθηση της δικαίωσης του αγώνα τους, σε στρατιωτικό και σε πολιτικό επίπεδο το δόγμα λογική ισορροπία δυνάμεων και ελέγχου στην περιοχή βρέθηκε υπό αναθεώρηση (Σπυρόπουλος, 1996). Πλέον, από τη στιγμή εκείνη κι έπειτα, η αλβανική μειονότητα, απέκτησε θεσμοθετημένα και κατοχυρωμένα στο Σύνταγμα δικαιώματα και ισότιμη εκπροσώπηση στο πολιτικό γίγνεσθαι της χώρας, μεταβάλλοντας άρδην την πολιτική σκηνή της ΠΓΔΜ. Πέρα από τις συνεχείς αιτιάσεις που θέτουν (οι Αλβανοί) για περισσότερα δικαιώματα, η συμφωνία επέδρασε θετικά στο πολιτικό πεδίο και περιορίσε την προσπάθεια της Τουρκίας να εισέρθει, στα εσωτερικά ζητήματα του κράτους (Νταβούτογλου, 2010).

Επομένως λοιπόν, ακόμη μια απόδειξη ότι η κρίση και η συμφωνία της Οχρίδας , έως σήμερα επηρεάζει τις λεπτές ισορροπίες της Βαλκανικής, αποτελεί το γεγονός ότι η επέμβαση της Τουρκίας, στα εσωτερικά της Π.Γ.Δ.Μ μπορεί να αποφεύχθηκε, δεν συνέβη όμως το ίδιο με

την γείτονα Αλβανία, η οποία κατηγορείται ότι συχνά – πυκνά παρεμβαίνει στα εσωτερικά της χώρας, μέσω των κομμάτων των αλβανοφώνων που μετέχουν στην πολιτική ζωή των Σκοπίων, πολλές φορές και ως κυβερνητικοί εταίροι. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι σχέσεις ανάμεσα σε Σλάβους και Αλβανούς να διακατέχονται από καχυποψία, κάτι που δεν επιτρέπει την καλλιέργεια συνοχής στο εσωτερικό της χώρας (Τσιαμπίρης, 2003).

Το γεγονός αυτό αποδίδεται εν πολλοίς στις εθνικιστικές κορώνες της κυβέρνησης Γκρούεφσκι ο οποίος επί μια δεκαετία καλλιέργησε τον ακραίο εθνικισμό, τόσο στο εσωτερικό (με τους σλαβόφωνους και στους αλβανόφωνους της περιοχής), όσο και στο εξωτερικό (Ελλάδα – Βουλγαρία – Αλβανία) θέτοντας φραγμούς στην ανάπτυξη και την πρόοδο της χώρας. Όμως, η ευρωπαϊκή προοπτική που θέλει να έχει η χώρα απαιτεί ορισμένες προϋποθέσεις, όπως για παράδειγμα σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, ισότητα πολιτών και φύλων, καλές σχέσεις γειτονίας, κ.α. (Περράκης, 2009).

Αν και οι εμπνευστές της συμφωνίας της Οχρίδας προσδοκούσαν πως, με την εφαρμογή της, το κράτος θα λειτουργούσε πολυπολιτισμικά (το οποίο άλλωστε είναι), καλύπτοντας τις ανάγκες του συνόλου των κατοίκων (Σλάβοι, Αλβανοί, Σέρβοι, Ρομά, Τούρκοι) και θα ήταν εφικτή η καλλιέργεια εσωτερικής συνοχής, αυτό δεν έγινε κατορθωτό (Σφέτας, 2009). Δεδομένης της εθνικιστικής τακτικής, που επί σειρά ετών υιοθέτησε η πολιτική εξουσία της Π.Γ.Δ.Μ., για το διεθνές σύστημα δεν αποτελούσε κράτος φόβητρο, ενώ στο διπλωματικό πεδίο, λόγω των επιλογών που έκανε, έπρεπε να ελίσσεται συνεχώς. Στο μεταξύ, στο εσωτερικό της χώρας οι Αλβανοί αιτούνται όλο και περισσότερα, ενώ δεν ήταν λίγοι αυτοί που διαπνέονταν από μεγαλοϊδεατισμό, επιζητώντας την δημιουργία ενός μεγάλου Αλβανικού κράτους που θα έχει έδρα την Πρίστινα (Κοσσυφοπέδιο) (Ακριβούλης, 2008; 2009). Ένα τέτοιο ενδεχόμενο όμως θα λειτουργούσε αποσταθεροποιητικά σε όλη τη Βαλκανική χερσόνησο, καθώς θα μπορούσε να προκαλέσει αντιδράσεις από την Βουλγάρικη πλευρά, μέρος της οποίας εξακολουθεί να διατηρεί ελπίδες για την δημιουργία μιας «Μεγάλης Βουλγαρίας» (Τσιαμπίρης, 2002).

Από την πλευρά της, η πολιτική ηγεσία των Σκοπίων, θεωρούσε πως η απόκτηση εθνικής ταυτότητας θα κατεύναζε τις διαφωνίες στο εσωτερικό της και θα καλλιεργούσε κλίμα ασφάλειας και σταθερότητας. Προκειμένου να το πετύχει αυτό όμως, άνοιξε μέτωπο σφοδρής διένεξης με την Ελλάδα, καπηλεύομενη την ιστορικότητα της Μακεδονίας, διαταράσσοντας τις σχέσεις καλής γειτονίας, ένα από τα προαπαιτούμενα δηλαδή για ένταξη της στους διεθνείς οργανισμούς, που προσδοκούσε να εισέλθει (ΕΕ και ΝΑΤΟ). Μετά από 25 χρόνια διαφωνιών

Αθήνα και Σκόπια, αποφάσισαν να ξεπεράσουν τις μεταξύ τους εντάσεις, υπογράφοντας τη συμφωνία των Πρεσπών βάσει της οποίας η χώρα αποκτά το όνομα «Βόρεια Μακεδονία». Ωστόσο, από τη υπογραφή έως την εφαρμογή της συμφωνίας, υπολείπονται πολλά ακόμη να γίνουν (Ανώνυμος, 2018β).

Μπορεί, όμως μετά την συμφωνία των Πρεσπών να άνοιξαν οι πόρτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO (εφόσον βέβαια υλοποιηθούν τα συμφωνηθέντα), συμβάλλοντας στην δημιουργία κλίματος ασφάλειας του κράτους, διασφαλίζοντας παράλληλα την επιβίωση του στο διεθνές σύστημα, ωστόσο υπολείπεται η ισχυροποίηση της εθνικής ταυτότητας του κράτους, η οποία θα διασφαλίσει την εσωτερική ασφάλεια και σταθερότητα της χώρας. Άλλωστε, ο εθνοτικός χάρτης των Βαλκανίων (περίπτωση Κοσόβου), δείχνει πως ακόμη εξελίσσεται και διαπλάθεται, γεγονός που αφήνει όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά (Μπρεδημάς, 2009).

Καταληκτικά, θεμιτή είναι η εκ νέου αναφορά δυο ακόμη συμπερασμάτων επιμέρους ερευνητικών ερωτημάτων, σχετικά με την επιρροή των διεθνών οργανισμών στην κρίση, αλλά και την αποτελεσματικότητα του τρόπου διαχείρισης της κρίσης εν γένει. Συγκεκριμένα λοιπόν, διερευνήθηκε η συνεισφορά και η επιρροή εξωτερικών διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ, η ΕΕ, ο ΟΑΣΕ και το NATO. Αποδείχθηκε ότι όλοι οι διεθνείς αυτοί παράγοντες δεν είχαν τον ίδιο βαθμό επιρροής, ούτε συμμετοχής στα τεκταινόμενα, γεγονός που εξαρτιόταν από τη θέση τους στο διεθνές οικονομικό-πολιτικό γίγνεσθαι, από τη δύναμή τους, καθώς και τον βαθμό της ισχύς τους, στην προώθηση των δικών τους συμφερόντων, με τις ΗΠΑ και συνεπακόλουθα το NATO, να πρωτοστατούν, όπως με λεπτομέρεια αναλύεται στα ανωτέρω.

Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των κρίσεων, η παρούσα εργασία υποδεικνύει κυρίως την ανυπαρξία ενός οικοδομήματος (θεσμικού, πολιτικού, οικονομικού), προς διαχείριση των κρίσεων, τόσο γενικά, όσο και από την ΠΓΔΜ ειδικότερα. Αναφέρονται ενδελεχώς οι αιτίες αναγκαιότητας δημιουργίας ασφαλείας, τόσο για την παροντική, όσο και για τυχόν μέλλουσα κρίση, τα αποτελέσματα και τα θετικά ενός τέτοιου θεσμοθετημένου οικοδομήματος.

Κριτική ματιά

Σε όρους διεθνών σχέσεων, βάσει των θεωρημάτων, η κρίση του 2001 αναλύεται μέσα από την ρεαλιστική προσέγγιση που θέλει το διεθνές σύστημα να λειτουργεί άναρχα και τα κράτη δρώντες να διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο σε μια προσπάθεια προάσπισης του εθνικού συμφέροντος (Σπυρόπουλος, 2010). Αναλύοντας λοιπόν τα παραπάνω, επιβεβαιώνεται η άποψη

ότι ο ανθρώπινος παράγοντας (εν προκειμένω οι πολιτικοί) ηθελημένα ή μη, συμμετέχοντας στην διαδικασία δράσης – αντίδρασης, εύκολα να χάνει τον έλεγχο, πλήττει ή και ακυρώνει κάθε προσπάθεια για οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης, συνεργασίας και ενότητας, επιδεινώνει ένα ήδη αρνητικό κλίμα και καθώς δεν υπάρχει τίποτε για να τον σταματήσει, οδηγεί τα πράγματα ακόμη και σε πολεμική σύγκρουση, ευελπιστώντας ότι έτσι θα αυξήσει την ισχύ του μεριμνώντας, πρωταρχικά, για την ασφάλεια και την επιβίωση του (Σπυρόπουλος, 2010). Άλλωστε, σύμφωνα με τον Waltz, στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι συγκρούσεις που σημειώνονται είναι γεννήματα διαδικασιών κλιμάκωσης και απορρέουν από την αβεβαιότητα και την δυσπιστία που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των πρωταγωνιστών μιας κρίσης (Σταμούλη, 2016) ευνοώντας έτσι την ανάδειξη πόλων κατάλληλων να οργανώσουν το διεθνές σύστημα (Σπυρόπουλος, 2010)

Από την άλλη, ο ακραίος εθνικισμός, που για χρόνια καλλιεργήθηκε στην Π.Γ.Δ.Μ τόσο στο εσωτερικό της (Σλάβοι – Αλβανοί), όσο και στο εξωτερικό της (κυρίως με την Ελλάδα), δύναται να ερμηνευτεί και μέσω της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης, που θέλει το κράτος να δέχεται επιρροές από τις διεργασίες που γίνονται στο εσωτερικό του (κατά την σύσταση της κρατικής οντότητας), τις δομές των ανθρώπων να ορίζονται όχι από τις υλικές δυνάμεις, αλλά από την κοινή ιδεολογία, η οποία καθορίζει και τα ανθρώπινα συμφέροντα (Κουσκουβέλης, 2004).

Άλλωστε, κρίσεις υπάρχουν σε όλα τα επίπεδα (διεθνές, εσωτερικό, διαπροσωπικό), από αρχαιοτάτων χρόνων και λόγω της ανθρώπινης φύσης, θα συνεχίσουν να υπάρχουν και στο μέλλον (Θουκυδίδης. Μτφρ. Βλάχος, 2008).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Almond, G.A., Flanagan, S. and Mundt, R., (1973) *Crisis, Choice and Change: Historical studies of political development*. Boston, Little Brown.
- Archer, C. (1994). *Conflict Prevention in Europe. The Case of the Nordic States and Macedonia. Cooperation and Conflict*, 29(4), 180-186.
- Bell, C. (1971) *Conventions of Crisis: A Study in Diplomatic Management (R.I.I.A.)*. Oxford University Press.
- Bideleux, R. and Jeffries, I. (2007) *The Balkans*. Milton Park, Abingdon, Oxon, Routledge.
- Brecher, M. & Winkenfield, J. (200): *A Study of Crisis*, Michigan Press.
- Brown M.E (1996).: *The International Dimension of Internal Conflict*, The MIT Press, Cambridge.
- Brzezinski, Z. (2008) *Η Δεύτερη Ευκαιρία. Τρεις Πρόεδροι και η Κρίση της Αμερικανικής Υπερδύναμης*, (μετφρ. Δ. Βούβαλη). Αθήνα, Α. Α. Λιβάνη.
- Buckovski, Vlado (2005). *Upravuvawesokrizivo Republika Makedonija*. Skopje: Ministerstvo za odbrana na Republika Makedonija.
- Carr E.H. (1981). *The twenty years crisis*. London: McMillan.
- Chopin, H. (2007) *The conference of Yalta*. Wien, Verlag Freibord.
- Clutterbuck, R. (1993) *International Crisis and Conflict*. Palgrave Macmillan UK.
- Comfort, L.K. (1994). Risk and Resilience: Inter- Organizational Learning Following the Northridge Earthquake of 17 January 1994. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2(3), 157-170.
- Conrad, J. (1992) Book Review: Alexander George (ed.), *Avoiding War: Problems of Crisis Management* (Boulder. CO: Westview Press, 1991, 590 p. (16.95 pbk.). *Millennium: Journal of International Studies*, 21(2), p.268-270.
- Coombs, W. T. (2012) *Ongoing crisis communication: Planning, managing, and responding (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA, Sage.

- CRS Report for Congress, (2002) «Macedonia» country background and recent conflict. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Ng7xw5>, [Τελευταία Πρόσβαση 01/07/2018].
- CSCE Helsinki Document, (1992) Διαθέσιμο στο: <https://www.osce.org/mc/39530?download=true>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Daftary, F. (2001). Conflict Resolution in FYR Macedonia: Power-Sharing or the ‘Civic Approach’?. *Helsinki Monitor*, 12(4), 291-312.
- Dufour, J.L. (2004) *Les crises internationales de Pékin (1900) à Bagdad (2004)*. Editions Complexe.
- Duncan W. R., Jancar-Webster B. and Switky B. (2002) *World Politics in the 21st Century*. New York, Addison Wesley Longman Publisher.
- Edward Carr, E. (2011) *Ηεικοσαετήκρηση 1919-1939*. ΒάρηΑττικής, Ποιότητα.
- EU Crisis Response Stability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, ICG Issues Report No 2, June 2001, Brussels.
- European Commision. European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. Διαθεσιμο στο: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/southern-neighbourhood/regional-cooperation-with-the-mediterranean-partners_en, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/06/2018].
- Evans, G. and Newnham, J. (2001) *Dictionar de relatii internationale*. Universal Dalsi.
- Findley, T. (1996) *The New Peacekeepers and the New Peacekeeping*. - In: *Challenges for the New Peacekeepers (SIPRI Research Report No. 12)*. Oxford University Press.
- Fischhoff, B., Slovic, P., Lichtenstein, S., Read, S. and Combs, B. (1978) How safe is safe enough? A psychometric study of attitudes towards technological risks and benefits. *Policy Sciences*, 9(2), p.127-152.
- Fouéré, E. (2017) The Macedonian Crisis – A failure of EU conflict management? Thinking Ahead for Europe. Διαθέσιμο στο: <https://www.ceps.eu/publications/macedonian-crisis-%E2%80%93-failure-eu-conflict-management>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].

- Garnett, J. & Kouzmin, A.(1996). Communication During Crises: From Bullhorn to Mass Media to High Technology to Organizational Networking. In Alexander Kouzmin; and Andrew Hayne, eds. *Essays in Economic Globalization, Transnational Policies and Vulnerability*. Brussels: International Institute of Administrative Sciences.
- Gilpin, P. (2007) *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Heinrich, M. (2017) *Το Κεφάλαιο του Καρλ Μαρξ : Εισαγωγή στους τρεις τόμους / Μίχαελ Χάινριχ · μετάφραση Σοφία Λαλοπούλου*. Αθήνα, Futura.
- Houben, M. (2005) *International Crisis Management: The Approach of European States*. Oxfordshire, Routledge.
- <https://www.nato.int/>
- Hyde-Price, A. (2007). Normative power Europe: a realist critique. *Journal of European Public Policy*, 13(2): 217-234.
- ICG Balkan's Report No 98 (2000) «Macedonia's» Ethnic Albanians: Bridging the Gulf.
- ICG Balkans Report N° 38 (1998) The Albanian Question in «Macedonia»: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in «Macedonia».
- ICG Balkans Report No 109, (2001) The «Macedonian» Question: Reform or Rebellion.
- Ilievski, Z., & Taleski, D. (2009). Was the EU's Role in Conflict Management in Macedonia a Success?. *Ethnopolitics*, 8(3-4), 355-367. doi: 10.1080/17449050903086955.
- Ivanov A. (1996) *The Balkans Divided: Nationalism, Minorities and Security Euro-Atlantic Security Studies*. Frankfurt am Main, Peter Lang.
- Jackson R. and Sorensen G. (1999) *Introduction to International Relations*. Oxford, Oxford University Press.
- Jackson, R. J. NATO AND PEACEKEEPING, Visiting Fellow Centre for International Studies and Clare Hall, University of Cambridge, Final Report for NATO Fellowship, <http://www.nato.int/acad/fellow/95-97/jackson.pdf>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Janis, I. and Mann, L. (1977) *Decision-making: A psychological analysis of conflict, choice and commitment*. New York: Free Press.

- Jeffries, I. (2003) *The former Yugoslavia at the turn of the twenty-first century*. London, Routledge.
- Jervis, R. (1988) War and Misperception. *Journal of Interdisciplinary History*, 18(4), p.675.
- Kaplan, M. (1952) An Introduction to the Strategy of Statecraft. *World Politics*, 4(04), p.548-576.
- Kegley, C. and Wiltkopf, E. (1988) *World Politics – Trend and Transformations*. New York, St.Martin’s Press.
- Kim, J. (2005). Macedonia (FYROM): *Post-Conflict Situation and U.S. Policy*. CRS Report for Congress. Available at: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL32172.pdf>, [Accessed 01/11/2018].
- Koselleck, R. (2006) *Geschichtliche Grundbegriffe (Basic Concepts in History)*, Σόμος Ιος. Klett-Cotta/J.G.Cottasche Buchhandlung Nachflg.
- Kouzmin, A., Jarman, A. & Rosenthal, U. (1995). Inter-Organizational Policy Processes in Disaster Management. *Disaster Prevention and Management*, 4(2), 20-37.
- Kupchan, A.C. (2007) *Το τέλος της Αμερικανικής εποχής: Η εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών και η γεωπολιτική του 21ου αιώνα*. Αθήνα, Α.Α. Λιβάνη.
- Latifi, V. (2003) *Macedonian unfinished crisis*. Skopje, List.
- Lebow, R. (1984) *Between Peace and War: the Nature of International Crisis*. Johns Hopkins University Press.
- Lega, D.(2002) Parlamentswahlen und Regierungsbildung in Makedonien. *Südosteuropa*, 4-5, p. 202.
- Liu, B. and Fraustino, J. (2014) Beyond image repair: Suggestions for crisis communication theory development. *Public Relations Review*, 40(3), p.543-546.
- Lund, M. (1997) *Preventing violent conflicts: a strategy for preventive diplomacy*. Washington, D.C, United States Institute of Peace Press.
- Luttwack N. E. (2002) *Strategy: The Logic of War and Peace, Revised and Enlarged Edition*. Belknap Press.

- Makris, S. (2010) *Hegemonism American foreign policy and international theory alternative perspectives*. Athens, Sakkoulas Publications.
- McClelland, C. A. (1972) The beginning, duration, and abatement of international crises: Comparisons in two conflict arenas. Cited in Herman Charles (1972) *International crises : insights from behavioral research*. New York, TheFreePress.
- Mearsheimer, J. (2006) *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. ΒάρηΑττικής, Ποιότητα.
- Mearsheimer, J.J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Mitrevska, M. (2005). *Krizen menadzment, Makedonska riznica*, Kumanovo.
- Mitrevska, M. (2016). *Crisis Management of the Republic of Macedonia. Security and Crisis Management. Theory and Practice*.
- Morgenthau, H., Thompson, K. and Clinton, W. (2006) *Politics among nations*. Boston, Mass., McGraw-Hill Higher Education.
- NATO operation Essential Harvest, (2002). Operation Essential Harvest (Task Force Harvest). Διαθέσιμο στο: <https://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Neofotistos, V. (2012) *The risk of war*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Nye, J. (2005) *Ήπια Ισχύς το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ortakovdki, T.V. (2001) Interethnic Relations and Minorities in the Republic of «Macedonia», *Southeast European Politics*, 2(1), p.24-45.
- Ortega, M. (2004) *Petersberg tasks, and missions of the European Force*. Institute for Security Studies.
- Palm, T. (2012). *Normative Power and Military Means: the EU's involvement with FYR Macedonia*. Paper prepared for UACES Student Forum Brussels, 18 & 19 June 2012.

- Panajotu, K. (2012) The use of the NATO Glossary of Terms and Definitions: Allied Administrative Publications – 6 (AAP-6 (2010) in language training. *Aarms*, 11(2), p. 249–255.
- ParkerG. (2002) *Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον, Σειρά: Ο Κόσμος Χωρίς Σύνορα*. Αθήνα, ΕκδόσειςΡοές.
- Pauwels, A. (2007). NATO as Peacekeeper.A Contradictio in Terminis? 2007 European Society of International Law Biennial Research Forum:, Date: 2007/09/28 - 2007/09/29, Location: Budapest.
- Phillips, W. and Rimkunas, R. (1978) The Concept of Crisis in International Politics. *Journal of Peace Research*, 15(3), p.259-272.
- Poulton, H. (1995) *Who Are the «Macedonians»*. London: Hurst and Company.
- Proedrou, F. (2008). The Interplay of Liberalism and Realism In The Balkans: Real (Ist) Problems and Liberal Prescriptions. In *East European Doctoral Student Conference* (p. 341).
- Repciuc, T. (1993) Situațiile de criză și gestionarea lor în noul context politic și strategic european. Orientări teoretice și operaționale în doctrina militară de apărare a României, *Revista Română de Studii Internaționale*, XXVII (1-2), p.123-134.
- Richardson, J. (2011) *Crisis Diplomacy*. Cambridge, GBR, Cambridge University Press.
- Rogalski, J. (2004) La gestion des crises. Dans *Ergonomie* (pp. 531-544). Paris cedex 14, France: Presses Universitaires de France. doi:10.3917/puf.falzo.2004.01.0531.
- Rosenthal, U. (1978) *Political Order: Rewards, punishments and political stability*. Netherlands, Springer.
- Rosenthal, U. (1990). Politics in Administration: Max Weber and the Quest for Democratic Order. In Alexander Kouzmin and Nicholas Scott, eds. *Dynamics in Australian Public Management: Selected Essays*. Melbourne: Macmillan.
- Rosenthal, U., & Kouzmin, A. (1997). Crises and Crisis Management: Toward Comprehensive Government Decision Making. *Journal Of Public Administration Research And Theory*, 7(2), 277-304. doi: 10.1093/oxfordjournals.jpart.a024349

Rosenthal, U., Charles, M. and Hart, P. (1989) *Coping with crises*. Springfield, Ill., U.S.A., C.C. Thomas.

Roux-Dufort, C. (2007) Is Crisis Management (Only) a Management of Exceptions?. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 15(2), p.105-114.

Rusi, I. (2004) From Army to Party: the Politics of The NLA. Διαθέσιμο στο: https://www.files.ethz.ch/isn/44460/2001_Confl_FYROM.pdf, [Τελευταία Πρόσβαση 01/07/2018].

S/RES 1186

S/RES/1058

S/RES/1082

S/RES/1142

S/RES/1160

S/RES/795

Schneckener, U. (2001). Theory and practice of european crisis management: test case macedonia. *Journal of Peace Research*, 31(3), 333-349.

Schrameyer, Kl. (2005) Makedonien: das neue Gesetz über die territoriale Organisation und das Referendum vom 7. November 2004. *Südosteuropa Mitteilungen*, 1, p.16.

Smith, S.R. (2011). Peacekeeping Operations: Humanitarianism or Politics as Usual? Available at: http://dlynx.rhodes.edu/jspui/bitstream/10267/9702/1/Smith_Sarah_Honors_2011.pdf, [Accessed 01/11/2018].

Snyder, G. (1972) Crisis Bargaining. Cited in Herman, C., *International Crisis Insights from Behavioral Research*. New York, The Free Press.

Snyder, R., Bruck, H. and Sapin, B. (2002) *Foreign Policy Decision-Making (Revisited)*. Palgrave Macmillan.

Sokalski, H. (1997). Preventive Diplomacy: The Need for a Comprehensive Approach. *Balkan Forum*, 1(18), 37-47.

Spanier, J. and Wendzel, R. (1996) *Games nations play*. Washington, D.C., CQ Press.

- Stamnes, E. (2004). Critical security studies and the united nations preventive deployment in Macedonia. *International Peacekeeping*, 11(1), 161-181. doi: 10.1080/1353331042000228508
- Stein, J. (2008) Crisis Management: Looking Back to Look Forward. *Political Psychology*, 29(4), p.553-569.
- Tangjia, W. (2014).A Philosophical Analysis of the Concept of Crisis.*Front. Philos. China*, 9(2), 254-267.
- Ulmer, R. R., and Sellnow, T. L. (2002) Crisis management and the discourse of renewal: Understanding the potential for positive outcomes of crisis. *Public RelationsReview*, 28(4), p. 361–365.
- UN doc. S/1994/300
- UN doc. S/24923, 1992;
- UN doc. S/25954
- UN doc. S/RES/795, 1992
- UN doc. S/RES/908.
- United Nations, UN Peacekeeping Operations: Principle and Guidelines, 2008. Διαθέσιμο στο: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Veil, S. R., Sellnow, T. L., and Heald, M. (2011) Memorializing crisis: The Oklahoma City national memorial as renewal discourse.*Journal of Applied Communication Research*, 39(2), p.164–183.
- Victor Roudometof, V. (2002) *Collective Memory, National Identity, and Ethnic Conflict: Greece, Bulgaria, and the «Macedonian» Question*. Praeger.
- Wallensteen, P. 1992. Environmental destruction and serious social conflict: developing a research design. In: Hjort af Ornäs and S. Lodgaard (eds.), *The Environment and International Security*. Uppsala:International Peace Research Institute.

- Wallensteen, P., & Axell, K. (1994). Conflict resolution and the end of the Cold War, 1989-93. *Journal of Peace Research*, 31(3), 333-349.
- Waltz, K.N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.
- Waltz, K. (2011) *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Wight, M. (2011) *Διεθνής θεωρία: τα τρία ρεύματα σκέψης*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Williams, P. and Woessner, P. (1976) *Crisis management*. New York, John Wiley and Sons.
- Young, O. (1968) *The Politics of Force: Bargaining During International Crises*. Princeton University Press.
- Zahariadis, N. (1994). Nationalism and small-state foreign policy: The Greek response to the Macedonian issue. *Political Science Quarterly*, 109(4), 647-667.
- Zhelyazkova, A. (2004) Macedonia in April 2003. Diagnosis: Cancer with galloping metastasis. Στο συλλογικό έργο *Problems of multiethnicity in the Western Balkans*, edited by Antonina Zhelyazkova. Sofia, International Center for Minority Studies and Intercultural Relations.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Heywood, A. (2013). *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ακριβούλης, Δ., (2008) Απο-βαλκανιοποίηση και ενταξιακή πορεία της ΠΓΔΜ. Στο Ι. Κολιόπουλος, Κ. Χατζηκωνσταντίνου, και Β. Γουναρης (Επιμ.), *Η διασυννοριακή συνεργασία Ελλάδας – ΠΓΔΜ ως ζητούμενο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Ακριβούλης, Δ., (2009) Δικαιοσύνη, ασφάλεια και διεθνοτική συνύπαρξη: η πρόκληση της "αποασφαλοποίησης" των μειονοτικών ζητημάτων στα μετα-κομμουνιστικά Βαλκάνια. Στο Σ. Περράκης (επιμ.) *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Ανώνυμος, (2018α). Ολόκληρη η συμφωνία για το Σκοπιανό. *Καθημερινή-Πολιτική*. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/969256/article/epikairothta/politikh/oloklhrh-h-symfwnia-gia-to-skopiano-pdf>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].

- Ανώνυμος, (2018β). NATO: Ο Ζάεφ παρέλαβε την πρόσκληση για τις ενταξιακές συνομιλίες και ευχαρίστησε Τσίπρα. Διαθέσιμο στο: <https://www.newsbomb.gr/kosmos/story/900602/nato-o-zaef-parelave-tin-prosklisi-gia-tis-entaxiakes-synomilies-kai-eycharistise-tsipra>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].
- Ανώνυμος, (2018γ). Ξεκίνησε και επίσημα η διαδικασία για την ένταξη της Αλβανίας και των Σκοπίων στην ΕΕ. Διαθέσιμο στο: <https://www.newsbomb.gr/kosmos/story/901822/xekinise-kai-episima-i-diadikasia-gia-tin-entaxi-tis-alvanias-kai-ton-skopion-stin-ee>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].
- Βίχου Μ. (2005) *Μακεδονικό. Η Πυριτιδαποθήκη των Βαλκανίων*. Αθήνα, Κούριερ Εκδοτική.
- Βοσκόπουλος, Γ. (2012) *Ευρωπαϊκή ένωση και ΗΠΑ εκφάνσεις ισχύος, αλληλόδραση και το ζήτημα της παγκόσμιας ηγεμονίας*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Δικαίος, Γ. (2015) *Η εξέλιξη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών μέσα από το Έργο του Μαρκ Μαζάουερ. Η Ελλάδα, η Ευρώπη και ο Κόσμος*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Δούση, Ε. & Δίπλα, Χ. (2007) *Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Δούση, Ε. (2011) Η ίδρυση του ΟΗΕ το 1945. *Η Καθημερινή-Κόσμος*. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/429578/article/epikairothta/kosmos/h-idrysh-toy-ohe-to-1945>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Δραγώνας, Δ. (2017). Το Ιδεολογικό Υπόβαθρο Πίσω Από Τη Λειτουργία Του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. *PowerPolitics*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2pdyJwU>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Έβερτ, Μ. (1997) *Ο Κόσμος που έρχεται. Ο ρόλος της Ελλάδας στο Διεθνές Περιβάλλον*. Αθήνα, Ι. Σιδέρης.
- Ευρωπαϊκή Ένωση. Στόχοι και αξίες της ΕΕ. Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Θεοδωρόπουλος, Β. (1999) *Το NATO και η Ευρωπαϊκή άμυνα, Κείμενα εργασίας*. Αθήνα, Εκδόσεις ΕΛΙΑΜΕΠ –Ι. Σιδέρης.

Θουκυδίδης, (2008) Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου (μτφρ. Βλάχος). Διαθέσιμο στο: http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/index.html?author_id=160, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/08/2018].

Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βασικές Πληροφορίες. Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu_el, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].

Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών, Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].

Κολιόπουλος, Κ. (2011) *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.

Κονδύλης, Π. (2009). Σύγκρουση πολιτισμών του Huntington. Διαθέσιμο στο: <https://kondylis.wordpress.com/2009/01/06/h/>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/06/2018].

Κοντονής Χ. (2003) Οι Διμερείς Σχέσεις Αθήνας-Σκοπίων και η πορεία της ΠΓΔΜ στους Διεθνείς Οργανισμούς. Στο Βλ. Βλασίδης και Ευάγ. Κωφός, (επιμ.) *Αθήνα-Σκόπια. Η Επτάχρονη Συμβίωση (1995-2002)*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Κουλουμπής Θ. (1995) *Διεθνείς Σχέσεις - Εξουσία και Δικαιοσύνη*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Κουσκουβέλης, Η. (2004) *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.

Κουσκουβέλης, Η. (2010) *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.

Κουσκουβέλης, Η. (2014) The Balkans are somehow lost in the transition. Διαθέσιμο στο: <http://www.kouskouvelis.gr/site/el/arthra-gnomis/kouskouvelis-exoteriki-politiki/item/212-%CF%84he-balkans-are-somehow-lost-in-the-transition>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/08/2018].

Κουσκουβέλης, Η. (2017). Αναλυτική έκθεση Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας Ιούλιος-Αύγουστος 2017. Διαθέσιμο στο: <http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/pamak/2017/ekthesi-ioulios-augoustos-2017.pdf>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].

Κώνστας Δ. (1988) Οι Στόχοι της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: 1974- 1986. Στο Κώνστας Δημήτρης και Τσαρδανίδης Χαράλαμπος (επιμέλεια), *Σύγχρονη Εξωτερική Πολιτική*,

- 1947-1987: Δομές και Στόχοι, ο Διπολικός Διεθνής Περίγυρος Τόμος 1^{ος}. Αθήνα και Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κωφός Ε. (2003) Η Εκκρεμότητα για τη 'Διαφορά στην Ονομασία'. Η Ελληνική Στάση. Στο Βλ. Βλασίδης και Ευάγ. Κωφός, (επιμ.) *Αθήνα-Σκόπια. Η Επτάχρονη Συμβίωση (1995-2002)*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λίτσας, Σ. (2010) *Πόλεμος και Ορθολογισμός θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Λίτσας, Σ. (2014) *Ιλιάδα και διεθνής πολιτική, Μια θεωρητική προσέγγιση*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Λίτσας, Σ. (2018). Αμεση ανάλυση: Ιστοριοδιφισμός vs. Εθνικό Συμφέρον. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/970118/article/epikairothta/politikh/amesh-analysh-istoriodifismos-vs-e8niko-symferon>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].
- Λυγερός, Σ. (2008) *Εν Ονόματι της Μακεδονίας- Ο διπλωματικός πόλεμος για το όνομα*. Αθήνα, Α. Α. Λιβάνη.
- Μακρής, Σ. (2002) *Η θεωρία των διεθνών σχέσεων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης κονστρουκτιβισμός vs ρασιοναλισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις παπαζήση.
- Μακρής, Σ. (2008) *Ισχύς και Ελευθερία φιλοσοφικές, πολιτικές και διεθνολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρης.
- Μουζέλης, Ν. (2008) Τα τρία σενάρια για το μέλλον της ανθρωπότητας. *Το ΒΗΜΑ-Γνώμες*. Διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/ta-tria-senaria-gia-to-mellontis-anthrwpotitas/>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/08/2018].
- Μπέλλου, Φ. (2005). Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Από τη διαχείριση κρίσεων. *Αγορά χωρίς Σύννορα*, 11(2), 132-156.
- Μπέλλου, Φ. (2011). Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στα Βαλκάνια.” Παρουσίαση γραπτής μελέτης στο συνέδριο της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, Θεσσαλονίκη: Δημοσιευμένα Πρακτικά Συνεδρίου, Νοέμβριος.
- Μπουρμπούλιας, Β. (1996) Γενικές αρχές πολιτικής επιστήμης και στοιχεία δημοκρατικού πολιτεύματος Γ λυκείου. Αθήνα, Ζευς.

- Μπρεδημάς, Α., (2009) Τα προβλήματα στις σχέσεις Ελλάδας-ΠΓΔΜ και το διεθνές δίκαιο: η ονομασία, η εθνική ταυτότητα, η μειονότητα στην Ελλάδα. Στο Σ. Περράκης (επιμ.), *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*. Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Νταβούτογλου Α. (2010) *Το στρατηγικό βάθος (η διεθνής θέση της Τουρκίας)*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, (1999) Η Ελληνική Υψηλή Στρατηγική προς τον 21^ο Αιώνα. Στο Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος και Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμέλεια), *Ελλάδα και Τουρκία Μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου*. Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρη.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2009) *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*. Αθήνα, Ποιότητα.
- Παρατηρητήριο Βαλκανίων FYROM, Εκδόσεις Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) Α. Παπανδρέου, Αθήνα 1999.
- Περάκης, Σ. (2009) *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*. Αθήνα, Ι. Σιδέρης.
- Περράκης, Σ., (2009) Δυτικά Βαλκάνια: Όταν η ιστορία και η πολιτική συναντούν το διεθνές δίκαιο. Στο: Σ. Περράκης, επιμ. *Ματιές στο σύγχρονο τοπίο των δυτικών Βαλκανίων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Πλατιάς Α. (1999) *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*. Αθήνα, Εκδόσεις Εστία.
- Πλατιάς, Α. (2010) *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εστία.
- Σισιλιανός Λ. Α, (2003) *Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την χρήση βίας*. Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλας.
- Σπυρόπουλος, Γ. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις- Ρεαλιστική Προσέγγιση Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Σπυρόπουλος, Γ. (1996). *Η Ρωσία στη μεταψυχροπολεμική εποχή και η ευρωπαϊκή ασφάλεια*. Αθήνα: Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών.
- Σπυρόπουλος, Γ. (2000). *Η ανθρωπιστική επέμβαση στις διεθνείς σχέσεις: νεότερες ερμηνείες*. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση.
- Σταμούλη, Σ. (2016) Ο Πολιτικός Ρεαλισμός του Θουκυδίδη. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2xc5dw4>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].

- Στάυρου, Ν. (2008) Ο Τζορτζ Μπους στα Βαλκάνια. *Το ΒΗΜΑ Πολιτική*. Διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/2008/11/25/politics/o-tzortz-mpoys-sta-balkania/>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας: Μια ασφαλής Ευρώπη σε έναν καλύτερο κόσμο. Διαθέσιμο στο: <http://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Σφέτας Κ. και Κεντρωτής, (1994) *Σκόπια: Σε αναζήτηση ταυτότητας και διεθνούς αναγνώρισης*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις ΙΜΧΑ.
- Σφέτας, Σ. (2017). Οι Αλβανοί της ΠΓΔΜ: Το ιστορικό υπόβαθρο του ζητήματος και η προοπτική της εθνοτικής συνύπαρξης Σλαβομακεδόνων και Αλβανών μετά τη συμφωνία της Οχρίδας . *Ανιχνεύσεις*. Διαθέσιμο στο: <http://www.anixneuseis.gr/?p=167135>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/07/2018].
- Σφέτας, Σ., (2009) Εθνική ταυτότητα, κρατική κυριαρχία. Στο Γ. Κουβεράρης, Β. Ρουδομέτωφ, Κ. Κουτσούκης και Α. Κουβεράρης (επιμ.) *Τα νέα Βαλκάνια : από τη γεωπολιτική της μετάβασης στην προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*. Αθήνα, Εκδόσεις Ηρόδοτος.
- Τζιαμπίρης Α. (2002) Το θέμα της ονομασίας στην ΠΓΔΜ μετά την υπογραφή της ενδιάμεσης συμφωνίας. Στο *Αθήνα-Σκόπια, η επτάχρονη συμβίωση (1995-2002)*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Τζιαμπίρης, Α. (2003) *Το θέμα της ονομασίας στην ΠΓΔΜ στο: Αθήνα – Σκόπια: Η επτάχρονη συμβίωση (1995 –2002)*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Τζίμας, Σ. (2018). Οι συμφωνίες που άλλαξαν τον χάρτη των Βαλκανίων. Διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/972492/article/epikairothta/politikh/oi-symfwnies-poy-alla3anton-xarth-twn-valkaniwn>, [Τελευταία Πρόσβαση: 01/09/2018].
- Φούσκας, Β. (2008) *Ζώνες Πολέμου. Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική στα Βαλκάνια και στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή*. Βάρη Αττικής, Ποιότητα.